Αίτημα

Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΙ

Διοικητικά κρατούμενοι παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο

Με την υποστήριξη του EPIM

Epim
European Programme for Integration and Migration

Το πρόγραμμα ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΠΑΡΑΤΥΠΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Ένταξη και την Μετανάστευση (EPIM), μια κοινή πρωτοβουλία του Δικτύου Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων (NEF).

Την αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο αυτής της έκθεσης φέρουν οι συγγραφείς της. Το περιεχόμενο μπορεί να μην αντανακλά αναγκαστικά τις θέσεις του Δικτύου Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων (NEF), του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Ένταξη και την Μετανάστευση ή των Ιδρυμάτων που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα αυτό.

ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΙ

Διοικητικά κρατούμενοι παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες 3

Πρόλογος 4

I. Διαπιστώσεις και Συστάσεις 5

II. Επισκόπηση των εξελίξεων της περιόδου υλοποίησης του προγράμματος και προοπτικές 11

III. Δραστηριότητες του προγράμματος 14

IV. Αναλυτική παράθεση ευρημάτων 17

A. Συνθήκες Κράτησης 17

i. Νομικό πλαίσιο 17

ii. Αναλυτική παράθεση ευρημάτων 25

α. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης 25

β. Ειδικοί χώροι κράτησης 35

γ. Αστυνομικά Τμήματα 40

Β. Διαδικασίες Κράτησης 44

i. Γενικές παρατηρήσεις 44

ii. Αναλυτική παράθεση ευρημάτων 46

α. Έλλειψη διαδικασιών πρώτης υποδοχής 46

β. Έκδοση απόφασης επιστροφής, κράτηση προς επιστροφή και εκτέλεση αποφάσεων επιστροφής για άτομα των οποίων η επιστροφή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης 49

γ. Κράτηση με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης **53**

δ. Κράτηση ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας **57**

ε. Εκ νέου σύλληψη προς επιστροφή παρά την παρατεταμένη και ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν **65**

στ. Άτομα που έχουν δεσμούς με τη χώρα **68**

ζ. Κράτηση ενόψει υπαγωγής σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής **69**

η. Έλλειψη διερμηνείας και μετάφρασης **72**

θ. Έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής **74**

ι. Έλλειψη ενημέρωσης για επικείμενη εκτέλεση απόφασης επιστροφής **76**

κ. Ανήλικοι **78**

Α. Διαπίστωση ανηλικότητας **78**

Β. Κράτηση ανηλίκων **84**

λ. Κρατούμενοι αιτούντες άσυλο **89**

Πορεία αιτήματος ασύλου **91**

Εισηγήσεις **93**

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΕΕΜΚΝΞΣΩΝ

ΔΟΜ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης

ΕΠΒ Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.

ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΚΕΕΛΠΝΟ Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων

PICUM Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants

IDC International Detention Coalition

ECRE European Council on Refugees and Exiles

ICRC International Committee of the Red Cross

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση αυτή συντάχθηκε από την Κατερίνα Λυμπεροπούλου και τον Σπύρο Ριζάκο.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τους κρατούμενους/τις κρατούμενες που δέχτηκαν να μας μιλήσουν, για την εμπιστοσύνη την οποία μας έδειξαν.

Επίσης ευχαριστούμε:

-Τις υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας οι οποίες διευκόλυναν τις επισκέψεις μας στους χώρους κράτησης και την πρόσβαση στα στοιχεία των φακέλων των κρατουμένων.

-Την Υπηρεσία Ασύλου για την πρόσβαση στα στοιχεία των φακέλων των κρατουμένων.

-Τις ελληνικές και διεθνείς οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για την πολύτιμη συνεργασία τους.

Τέλος ευχαριστούμε το EPIM το οποίο χρηματοδότησε το πρόγραμμα Παρακολούθησης του Συστήματος Κράτησης Παράτυπων Μεταναστών και Αιτούντων Άσυλο και έδωσε την δυνατότητα να συλλεγούν τα στοιχεία και να συνταχθεί η παρούσα έκθεση.

Ι. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

i. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Ο αριθμός των διοικητικά κρατούμενων παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο είναι σημαντικά μειωμένος σε σύγκριση με την περίοδο προ του 2015.

2. Οι συνθήκες κράτησης παρουσιάζουν αποκλίσεις από τη σχετική νομοθεσία, όσο και τα διεθνή πρότυπα, τις συστάσεις της ΕΠΒ, αλλά και από τις κυβερνητικές εξαγγελίες[1] της 17ης Φεβρουαρίου 2015.

Ειδικότερα διαπιστώνεται:

- Χρήση χώρων οι οποίοι έχουν κριθεί από την ΕΠΒ ακατάλληλοι για κράτηση πέραν της βραχυχρόνιας, καθώς και του Ειδικού Χώρου Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας, ο οποίος έχει κριθεί ακατάλληλος για κράτηση ανηλίκων
- Ελλιπής συντήρηση των εγκαταστάσεων
- Έλλειψη προαυλισμού
- Ελλιπής ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- Έλλειψη παρακολούθησης από κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους
- Ελλιπής και κακής ποιότητας σίτιση
- Ελλιπής θέρμανση/ψύξη
- Έλλειψη παροχής ρούχων, υποδημάτων και ειδών ατομικής υγιεινής
- Έλλειψη ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
- Έλλειψη διερμηνείας

---

1 Δελτίο Τύπου των Αναπληρωτών Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης κ. Γιάννη Πανούση και κας Αναστασίας Χριστοδουλοπούλου σχετικά με τα Κέντρα Κράτησης. Διαθέσιμο στο http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=5374&Itemid=607 (5 Σεπτεμβρίου 2016)

- Έλλειψη ενημέρωσης των κρατουμένων:
  - για την νομική τους κατάσταση
  - για τον κανονισμό λειτουργίας των χώρων κράτησης
  - για επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής
- Έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής

3. Οι διαδικασίες που ακολουθούν οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τους διοικητικά κρατούμενους παρουσιάζουν αποκλίσεις από τα προβλεπόμενα στην νομοθεσία αλλά και από τις κυβερνητικές εξαγγελίες της 17ης Φεβρουαρίου 2015. Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι:

Στις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. παραμένουν τα σοβαρά συστημικά προβλήματα που παρατηρούνται εδώ και πολλά χρόνια:

- Έλλειψη εξατομικευμένης προσέγγισης για τα χαρακτηριστικά, την κατάσταση και τις ανάγκες του κάθε αλλοδαπού υπηκόου που συλλαμβάνεται
- Μη χρήση εναλλακτικών της κράτησης μέτρων
- Συστηματική, αμφιβόλου νομιμότητας και αδικαιολόγητη επίκληση της δημόσιας τάξης ως λόγου κράτησης
- Κράτηση ατόμων των οποίων η απέλαση προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης
- Κράτηση πάνω από έξι μήνες
- Εκ νέου σύλληψη προς επιστροφή παρά την παρατεταμένη και ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν
- Κράτηση ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας

- Μη λήψη υπ' όψιν δεδομένων που ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της κράτησης ως προς την κατάσταση της υγείας των κρατουμένων και παράταση της κράτησης ευάλωτων ατόμων
- Έλλειψη διερμηνείας που είναι απαραίτητη προκειμένου οι κρατούμενοι να αντιλαμβάνονται πλήρως την νομική τους κατάσταση, τις αποφάσεις που τους αφορούν και τα έγγραφα που υπογράφουν
- Έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής
- Έλλειψη ενημέρωσης για επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής

<u>Στην Υπηρεσία Ασύλου</u>

- Σοβαρή καθυστέρηση στην καταγραφή και την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των κρατουμένων
- Έκδοση εισηγήσεων προς τις αστυνομικές αρχές περί της κράτησης των αιτούντων άσυλο οι οποίες στην πλειονότητά τους εμπεριέχουν τυποποιημένη διατύπωση που δεν δεσμεύει τις αστυνομικές αρχές ως προς την απόφασή τους, με αποτέλεσμα οι τελευταίες να συνεχίζουν να αποφασίζουν αποκλειστικά περί της κράτησης.

4. Εξακολουθεί να παρατηρείται το φαινόμενο της κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων λόγω έλλειψης χώρων ανοικτής φιλοξενίας αλλά και λόγω των ελλείψεων που παρατηρούνται τόσο στις διαδικασίες εντοπισμού των ασυνόδευτων ανηλίκων όσο και στις διαδικασίες προσδιορισμού της ηλικίας των κρατουμένων.

ii. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Γενικές συστάσεις

Πλήρης εφαρμογή των προβλεπόμενων διαδικασιών πρώτης υποδοχής όχι μόνο στα σημεία εισόδου αλλά και στην ενδοχώρα.

Πλήρης συμμόρφωση στις συστάσεις της ΕΠΒ ως προς τις συνθήκες κράτησης.

Πλήρης εφαρμογή του νομικού πλαισίου που αφορά τις διαδικασίες διοικητικής κράτησης και επιστροφής.

Νομοθετική κατάργηση της διοικητικής κράτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων και των σοβαρά ασθενών.

Ειδικές συστάσεις

ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ (ΕΛ.ΑΣ.)

Κατάργηση της χρήσης των Αστυνομικών Τμημάτων ως χώρων διοικητικής κράτησης πέραν των 48 ωρών.

Κατάργηση της χρήσης των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Ταύρου και Φυλακίου καθώς και των Κρατητηρίων της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης.

Συνεχής μέριμνα έτσι ώστε οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός των χώρων κράτησης να διατηρούνται σε καλή κατάσταση.

Στελέχωση όλων των Χώρων Κράτησης με διερμηνείς, κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους.

Πλήρης εφαρμογή του νομικού πλαισίου για τις συνθήκες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης.

Οργάνωση συστήματος ιατρικού ελέγχου των νεοεισερχομένων σε Κέντρα Κράτησης, παρακολούθησης της υγείας τους και παροχής

περίθαλψης στους κρατουμένους, αλλά και γενικότερης μέριμνας για τις συνθήκες υγιεινής των Κέντρων Κράτησης. Η οργάνωση και η εποπτεία του συστήματος αυτού επιβάλλεται να ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές/φορείς, έτσι ώστε παράλληλα να μπορεί να λειτουργήσει και ως μέτρο πρόληψης κρουσμάτων κακομεταχείρισης των κρατουμένων.

Παροχή σίτισης που να είναι επαρκής, τόσο από άποψη ποσότητας όσο και από άποψη ποιότητας και θρεπτικής αξίας, η οποία παράλληλα θα λαμβάνει υπ' όψιν τις διατροφικές ανάγκες των ασθενών κρατουμένων.

Εφαρμογή διαδικασίας εξατομικευμένης αξιολόγησης του κάθε ατόμου που συλλαμβάνεται, έτσι ώστε να εντοπίζονται τα ευάλωτα άτομα, καθώς και αυτά των οποίων η επιστροφή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης.

Χρήση της κράτησης ως μέτρου έσχατης καταφυγής, με αξιοποίηση εναλλακτικών της κράτησης μέτρων.

Εφαρμογή της διαδικασίας προσδιορισμού της ανηλικότητας που προβλέπεται από την Κοινή Υπουργικής Απόφαση αριθμ. 1982/16.2.2016.

Απαγόρευση κράτησης ατόμων που παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα υγείας.

Παύση της πρακτικής της διοικητικής κράτησης για λόγους δημόσιας τάξης.

Παύση της πρακτικής της εκ νέου σύλληψης προς επιστροφή παρά την παρατεταμένη και ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν όταν δεν υπάρχει άμεση προοπτική εκτέλεσης της απόφασης επιστροφής.

Παροχή στους κρατούμενους πλήρους ενημέρωσης μέσω διερμηνέων για την νομική τους κατάσταση, τις αποφάσεις που τους αφορούν, τα δικαιώματά τους καθώς και για επικείμενη εκτέλεση απόφασης επιστροφής.

Παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής.

ΚΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ)

Ταχεία καταγραφή και κατά προτεραιότητα εξέταση των αιτημάτων ασύλου των κρατουμένων.

Πλήρης αξιοποίηση του σημαντικού ρόλου που αναθέτει ο νομοθέτης στην Υπηρεσία Ασύλου ως προς την κράτηση των αιτούντων άσυλο, με έκδοση αναλυτικά αιτιολογημένων εισηγήσεων, οι οποίες αφενός θα λαμβάνουν υπ'όψιν ότι η κράτηση των αιτούντων άσυλο αποτελεί εξαιρετικό μέτρο και αφετέρου θα είναι διατυπωμένες έτσι ώστε να δεσμεύουν την ΕΛ.ΑΣ στην απόφασή της.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ενίσχυση του ελεγκτικού ρόλου της Επιτροπής σε σχέση με την τήρηση της νομοθεσίας ως προς την διοικητική κράτηση και με τη συμμόρφωση των κρατών-μελών της ΕΕ προς τις συστάσεις της ΕΠΒ.

Νομοθετική κατάργηση της διοικητικής κράτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων και των σοβαρά ασθενών.

ΙΙ. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η περίοδος υλοποίησης του προγράμματος (Σεπτέμβριος 2015 - Σεπτέμβριος 2016) σημαδεύτηκε από σημαντικές και ταυτόχρονα πυκνές εξελίξεις αλλά και ανατροπές.

Ήδη πριν από την υλοποίηση του προγράμματος, στις αρχές του 2015, η κυβερνητική αλλαγή που συντελέστηκε στη χώρα με τις εκλογές του Ιανουαρίου είχε επιφέρει μία σημαντική μεταβολή ως προς τον αριθμό των κρατουμένων ο οποίος είχε μειωθεί εντυπωσιακά. Ενώ μέχρι τότε υπήρχαν 7.000 και πλέον, ο αριθμός μειώθηκε σε μερικές εκατοντάδες, οι περισσότεροι από τους οποίους κρατούνταν με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης.

Παράλληλα, την άνοιξη του ίδιου έτους είχε αρχίσει η τεράστια μαζική εισροή κατά κύριο λόγο προσφύγων και, δευτερευόντως, μεταναστών στη χώρα από την Τουρκία και το άνοιγμα του λεγόμενου Βαλκανικού διαδρόμου μέσω του οποίου οι εισερχόμενοι στην Ελλάδα συνέχιζαν το ταξίδι τους προς την κεντρική Ευρώπη. Σε αυτό το εθνικό και διεθνές πλαίσιο οι ελληνικές αρχές εύλογα επικεντρώθηκαν -αλλά και αναλώθηκαν- στο τεράστιο έργο της καταγραφής και της διαχείρισης αυτού του διερχόμενου πληθυσμού. Έτσι ο αριθμός των διοικητικά κρατουμένων παρέμεινε χαμηλός.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κατάσταση του συστήματος κράτησης από την άποψη των εγκαταστάσεων και της παροχής βασικών υπηρεσιών στους κρατουμένους παρουσίαζε ραγδαία επιδείνωση, λόγω χρηματοδοτικού κενού από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία.[2] Ως αποτέλεσμα, η χώρα μας δεν ήταν σε θέση να παράσχει αξιοπρεπείς συνθήκες κράτησης ούτε καν σε αυτόν τον χαμηλό αριθμό κρατουμένων. Είναι χαρακτηριστικές από αυτήν την άποψη οι συνεχείς διαμαρτυρίες των κρατουμένων για το θέμα της σίτισής τους.

Η έναρξη του προγράμματός μας συνέπεσε με την κορύφωση της εισροής προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα και της μαζικής μετακίνησής τους προς την κεντρική Ευρώπη. Ωστόσο καθώς οδεύαμε προς το τέλος του έτους η κατάσταση άρχισε να μεταβάλλεται προς

2 Αυτό σχετιζόταν μεν με την αλλαγή της διάρθρωσης των Ευρωπαϊκών Ταμείων, αλλά οφειλόταν κυρίως στην δυσκαμψία της κρατικής μηχανής της χώρας. Σημειώνουμε ότι το χρηματοδοτικό αυτό κενό παρατείνεται μέχρι και σήμερα!

την κατεύθυνση του περιορισμού της μετακίνησης του προσφυγικού και μεταναστευτικού πληθυσμού. Φράχτες άρχισαν να υψώνονται στα σύνορα πολλών ευρωπαϊκών χωρών και παράλληλα άρχισαν να ασκούνται πιέσεις στη χώρα μας να ελέγξει τα βόρεια σύνορά της. Σταδιακά περιορίστηκαν οι εθνικότητες εκείνων που τους επιτρεπόταν να περάσουν τα βόρεια σύνορα της χώρας και να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Αυτό είχε ως συνέπεια οι ελληνικές αρχές να αντιμετωπίσουν πλέον το ζήτημα της διαχείρισης ενός ολοένα αυξανόμενου πληθυσμού που δεν θα ήταν πλέον διερχόμενος, αλλά θα παρέμενε στη χώρα.

Από αυτήν την άποψη ο Δεκέμβριος του 2015 αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς από τότε εγκαινιάστηκε μία στροφή προς την διοικητική κράτηση, που εκείνη την περίοδο αφορούσε κυρίως υπηκόους χωρών της βόρειας Αφρικής (του λεγόμενου Μαγκρέμπ). Έτσι εκατοντάδες άτομα οδηγήθηκαν στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου αλλά και στα Κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης. Η στροφή αυτή συνεχίστηκε στις αρχές Μαρτίου του 2016 με την σύλληψη υπηκόων Πακιστάν και Μπαγκλαντές. Παράλληλα άρχισαν να συλλαμβάνονται και υπήκοοι άλλων χωρών, ακόμα και Αφγανοί, που έχουν σε μεγάλο βαθμό προσφυγικά χαρακτηριστικά, των οποίων είχαν λήξει τα υπηρεσιακά σημειώματα της Ελληνικής Αστυνομίας. Έτσι αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των κρατουμένων, παρά το γεγονός ότι η κατάσταση του συστήματος κράτησης -από την άποψη των εγκαταστάσεων και της παροχής βασικών υπηρεσιών-εξακολουθούσε να παραμένει προβληματική.

Ο Μάρτιος του 2016 αποτέλεσε το δεύτερο σημείο καμπής, καθώς τότε συντελέστηκαν δύο πολύ σημαντικές εξελίξεις: αφενός το κλείσιμο των βορείων συνόρων της χώρας μας και του βαλκανικού διαδρόμου και αφετέρου η Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας. Μέχρι την 20η Μαρτίου όλοι όσοι είχαν εισέλθει στα νησιά μεταφέρθηκαν στην ενδοχώρα. Οι περισσότεροι οδηγήθηκαν σε καταυλισμούς προσφύγων, αλλά ορισμένοι οδηγήθηκαν σε χώρους κράτησης. Όσοι εισήλθαν στα νησιά μετά την 20η Μαρτίου συνελήφθησαν και κρατήθηκαν στα λεγόμενα Hot-spot (τα οποία στη συνέχεια θεσμοθετήθηκαν ως Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης), με μια διαδικασία που επικρίθηκε σφοδρά από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ως αυθαίρετη.[3]

3 Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου της Καμπάνιας για την Πρόσβαση στο Άσυλο (31/3/2016), «όσοι πρόσφυγες και μετανάστες καταγράφονται στα νησιά του Αιγαίου από την 20η Μαρτίου 2016 κρατούνται στα λεγόμενα χοτ-σποτ και μάλιστα χωρίς, μέχρι στιγμής, να τους έχει επιδοθεί οποιαδήποτε απόφαση περί της κράτησής τους, καθιστώντας την κράτηση αυτή αυθαίρετη και παράνομη». Διαθέσιμο στο http://www.aitima.gr/images/aitima/documents/2016-03-31-Deltio-typou-Kampanias-Asylo-GR.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016)

Μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρώτης υποδοχής όσοι είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου, η εξέταση της οποίας εκκρεμούσε, αφέθηκαν ελεύθεροι, με τον περιοριστικό όρο όμως της παραμονής στα νησιά.

Για τα περίπου 50.000 άτομα που βρίσκονται σε διάφορους καταυλισμούς στην ενδοχώρα, πολλών εκ των οποίων τα υπηρεσιακά σημειώματα έχουν λήξει, οι αρχές επέλεξαν την διαδικασία της προκαταγραφής των αιτημάτων ασύλου. Ωστόσο υπολογίζεται ότι ένας σημαντικός αριθμός αυτών, που σύμφωνα με εκτιμήσεις ανέρχεται σε πάνω από 10.000 χιλιάδες, δεν έχει (προ) καταγραφεί και συνεπώς στερείται νομιμοποιητικών εγγράφων.

Η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί έχει αρχίσει να αυξάνει ήδη περαιτέρω τον αριθμό των διοικητικά κρατουμένων και φοβόμαστε ότι μπορεί να τον αυξήσει και πάλι δραματικά.

Στα νησιά η καθυστέρηση των διαδικασιών ασύλου και ο παρατεινόμενος εγκλωβισμός προκαλεί εκνευρισμό και απογοήτευση στους πρόσφυγες και παράλληλα τροφοδοτεί εντάσεις. Πολλοί είναι αυτοί που προσπαθούν να φύγουν από τα νησιά (και τη χώρα) με πλαστά έγγραφα ενώ παράλληλα παρατηρούνται διαμαρτυρίες και επεισόδια. Οι αρχές της χώρας επιχειρούν να ελέγξουν την κατάσταση καταφεύγοντας όλο και περισσότερο στην ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη πρακτική της σύλληψης και κράτησης με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης. Ανάλογα φαινόμενα παρατηρούνται και την ενδοχώρα.

Όμως το σοβαρότερο πρόβλημα είναι ο μεγάλος αριθμός των ατόμων που βρίσκονται στην ενδοχώρα –εντός ή εκτός καταυλισμών- και οι οποίοι στερούνται νομιμοποιητικών εγγράφων. Με δεδομένο το γεγονός ότι η Υπηρεσία Ασύλου εξακολουθεί να μην διασφαλίζει τη δυνατότητα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου και συνεχίζει να υποδεικνύει σε όσους επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση ασύλου την προσφυγή στην ανεπαρκή διαδικασία μέσω Skype, είναι προφανές ότι οι περισσότεροι από αυτούς θα παραμείνουν χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα και ως εκ τούτου θα αντιμετωπίσουν σοβαρό κίνδυνο σύλληψης και διοικητικής κράτησης.

ΙΙΙ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η ΜΚΟ Αίτημα υλοποίησε πρόγραμμα παρακολούθησης του συστήματος κράτησης παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο από την 15 Σεπτεμβρίου 2015 έως την 15 Σεπτεμβρίου 2016. Κατά την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκαν:

- Επισκέψεις σε χώρους κράτησης
- Συνεντεύξεις με κρατουμένους
- Διερεύνηση υποθέσεων κρατουμένων βάσει των φακέλων τους στις αρμόδιες υπηρεσίες
- Συναντήσεις και επαφές με τις αρμόδιες υπηρεσίες, με θεσμικούς φορείς, με Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και Διεθνείς Οργανώσεις.

Ειδικότερα:

Α. Πραγματοποιήθηκαν 31 επισκέψεις σε χώρους κράτησης, και συγκεκριμένα:

- 5 επισκέψεις στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας
- 2 επισκέψεις στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου
- 4 επισκέψεις στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου
- 1 επίσκεψη στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Δράμας (Παρανέστι)
- 1 επίσκεψη στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης
- 1 επίσκεψη στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας
- 3 επισκέψεις στα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αστυνόμευσης Αεροδρομίου Αθηνών
- 2 επισκέψεις στον Ειδικό Χώρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού

- 2 επισκέψεις στα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης
- 1 επίσκεψη στον Ειδικό Χώρο Κράτηση Ανηλίκων Αμυγδαλέζας
- 1 επίσκεψη στο Αστυνομικό Τμήμα Δραπετσώνας
- 1 επίσκεψη στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης
- 2 επισκέψεις στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Αγίου Αθανασίου
- 2 επισκέψεις στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Μυγδονίας - Κρατητήρια Ανηλίκων
- 1 επίσκεψη στο Αστυνομικό τμήμα Ναυπλίου
- 2 επισκέψεις στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής Ορεστιάδας

Β. Διενεργήθηκαν 277 συνεντεύξεις με κρατουμένους.

Γ. Διερευνήθηκαν οι φάκελοι των υποθέσεων των ανωτέρω κρατουμένων.

Δ. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με τις αρμόδιες Ελληνικές Αρχές, με θεσμικούς φορείς, με Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και Διεθνείς Οργανώσεις και συγκεκριμένα:

- 7 συναντήσεις με τις ακόλουθες Ελληνικές Αρχές:
  - Τον Αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης
  - Τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής
  - Τον Διοικητή της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής

  - Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
  - Τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης
  - Τον Διοικητή του Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης Αμυγδαλέζας
  - Την Προϊσταμένη του Επιτελείου της Ελληνικής Αστυνομίας
- 5 συναντήσεις/επαφές με τους ακόλουθους θεσμικούς φορείς:
  - Το Συνήγορο του Πολίτη
  - Την ΕΠΒ
  - Το Γραφείο της΄Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα
- 9 συναντήσεις/επαφές με τις ακόλουθες Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών:
  - Την Καμπάνια για την Πρόσβαση στο Άσυλο
  - Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων
  - Τον Πρόεδρο της Αφγανικής Κοινότητας στην Ελλάδα
  - Την PRAKSIS
  - Το Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων
- 10 συναντήσεις με τις ακόλουθες διεθνείς οργανώσεις:
  - Το PICUM
  - Το IDC
  - Το ECRE
  - Το ICRC

IV. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Α. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

i. Νομικό πλαίσιο

Οι συνθήκες κράτησης των παράτυπων μεταναστών ρυθμίζονται σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο περί Επιστροφής» του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης[4] :

Όταν τα κράτη μέλη επιβάλλουν την κράτηση εν αναμονή απομάκρυνσης, πρέπει να τηρούνται οι όροι που συνάδουν με το άρθρο 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το οποίο απαγορεύει την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Ο πρακτικός αντίκτυπος αυτής της υποχρέωσης για τα κράτη μέλη περιγράφεται αναλυτικότερα μεταξύ άλλων στα εξής έγγραφα:

1) στην κατευθυντήρια αρχή αριθ. 10 του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την αναγκαστική επιστροφή («συνθήκες κράτησης ενόψει απομάκρυνσης»)·

2) στα πρότυπα που έχει θεσπίσει η επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων («πρότυπα ΕΠΒ», CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2013, που διατίθενται στη διεύθυνση www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm), τα οποία αναφέρονται συγκεκριμένα στις ειδικές ανάγκες και στο ειδικό καθεστώς των παράτυπων μεταναστών που τελούν υπό κράτηση·

3) στους ευρωπαϊκούς σωφρονιστικούς κανόνες 2006 (Σύσταση Rec(2006)2 της Επιτροπής των Υπουργών προς τα κράτη μέλη) που αποτελούν βασικά ελάχιστα πρότυπα για όλα τα ζητήματα τα οποία δεν καλύπτονται από τα προαναφερόμενα πρότυπα·

4) στους πρότυπους ελάχιστους κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων (οι οποίοι εγκρίθηκαν από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο με τα ψηφίσματά του αριθ. 663 C (XXIV) της 31ης Ιουλίου 1957 και αριθ. 2076 (LXII) της 13ης Μαΐου 1977).

---

4 Εγχειρίδιο περί Επιστροφής, σελ. 108, Διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/return_handbook_el.pdf (3 Αυγούστου 2016).

Τα εν λόγω πρότυπα συνιστούν μια ευρέως παραδεκτή περιγραφή των υποχρεώσεων των κρατών μελών στο πλαίσιο της κράτησης για κάθε επιμέρους περίπτωση ως απόλυτο ελάχιστο πρότυπο, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου.

Σε επίπεδο εθνικού δικαίου, ο νόμος 3907/2011, ο οποίος ενσωματώνει την Οδηγία 2008/115/ΕΚ[5] για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, προβλέπει την επιβολή - ή συνέχιση - του μέτρου της κράτησης, λαμβανομένης υπ' όψιν της διαθεσιμότητας κατάλληλων χώρων κράτησης και της δυνατότητας εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τους κρατουμένους[6], την κράτηση των υπό επιστροφή μεταναστών σε ειδικές εγκαταστάσεις, το δικαίωμα επικοινωνίας των κρατουμένων με τους συνηγόρους, τα μέλη της οικογένειάς τους, τις προξενικές αρχές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, την παροχή επείγουσας υγειονομικής περίθαλψης και θεραπευτικής αγωγής, την ιδιαίτερη μέριμνα για τα ευάλωτα άτομα και την ενημέρωση των κρατουμένων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.[7] Ειδικότερα, για τις οικογένειες προβλέπεται κράτηση σε χωριστό κατάλυμα, ενώ για τους ανηλίκους προβλέπεται η παροχή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και η παροχή καταλύματος σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπ' όψιν τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους.[8] Για τους αιτούντες διεθνή προστασία το Π.Δ. 113/2013, το οποίο ενσωματώνει την Οδηγία 2005/85/ΕΚ[9], προβλέπει ανάλογες εγγυήσεις κατά την κράτηση των ανηλίκων, την παροχή ιατρικής φροντίδας, τη διασφάλιση του δικαιώματος νομικής εκπροσώπησης και ενημέρωσης των κρατουμένων σε κατανοητή γλώσσα για τους λόγους και τη διάρκεια της κράτησης. Ανάλογες εγγυήσεις προβλέπονται στο ν. 4375/2016, ο οποίος ενσωματώνει τις διατάξεις των Οδηγιών

5 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0098:0107:EI:PDF (5 Σεπτεμβρίου 2016).

6 αρ. 30 παρ. 1 του ν. 3907/2011.

7 αρ. 31 ό. π.

8 ό. π.

9 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:326:0013:0034:EL:PDF (5 Σεπτεμβρίου 2016).

2013/33/ΕΕ[10] και 2013/32/ΕΕ[11] σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο. Σύμφωνα με το νόμο 4375/2016 η κράτηση του αιτούντος διεθνή προστασία συνιστά λόγο επιτάχυνσης της διαδικασίας ασύλου, λαμβανομένης υπ' όψιν της, τυχόν, έλλειψης κατάλληλων χώρων και των δυσχερειών εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης των τελούντων σε κράτηση. Οι δυσχέρειες αυτές καθώς και η ευαλωτότητα των αιτούντων συνεκτιμώνται για την επιβολή ή την παράταση της κράτησης. Επιπλέον, προβλέπονται περισσότερες εγγυήσεις κατά την κράτηση των ανηλίκων, καθώς και το δικαίωμα ενημέρωσης για τη δυνατότητα παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής.

Σημειώνουμε ότι ορισμένες διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ δεν έχουν ενσωματωθεί, και συγκεκριμένα το αρ. 10 παρ. 2 σύμφωνα με το οποίο «οι αιτούντες που τελούν υπό κράτηση έχουν πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους» καθώς και το αρ. 11 παρ. 1, σύμφωνα με το οποίο «η υγεία, συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας, των αιτούντων υπό κράτηση που είναι ευάλωτα άτομα αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των εθνικών αρχών. Σε περίπτωση κράτησης ευάλωτων ατόμων, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τακτική παρακολούθηση και επαρκή υποστήριξη λαμβάνοντας υπ' όψιν την ιδιαίτερη κατάστασή τους, συμπεριλαμβανομένης της υγείας τους». Ωστόσο, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι διατάξεις μιας οδηγίας μπορούν να έχουν άμεσα αποτελέσματα σε ένα κράτος μέλος, ακόμη κι αν δεν έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο, όταν συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις : (α) η οδηγία δεν έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο ή έχει μεταφερθεί με εσφαλμένο τρόπο· (β) οι διατάξεις της οδηγίας έχουν επιτακτικό χαρακτήρα και είναι επαρκώς σαφείς και ακριβείς· και γ) οι διατάξεις της οδηγίας αναγνωρίζουν δικαιώματα σε μεμονωμένα άτομα.[12]

---

10 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0096:0116:EL:PDF (5 Σεπτεμβρίου 2016).

11 http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032&from=EI (5 Σεπτεμβρίου 2016).

12 http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.2.1.html (5 Σεπτεμβρίου 2016).

Όσον αφορά ειδικότερα τις συνθήκες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης, αυτές ρυθμίζονται στην υπ' αριθμ. 8038/23/22-ιγ΄ από 21/1/2015 Κοινή Υπουργική Απόφαση, που αναφέρεται στην ίδρυση και λειτουργία των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών και τον Κανονισμό Λειτουργίας αυτών. Οι προβλέψεις της εν λόγω ΚΥΑ σε γενικές γραμμές ανταποκρίνονται στα διεθνή πρότυπα. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η εξασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης, προαυλισμού, παροχής ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη και ψυχοκοινωνική στήριξη, ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, πρόσβασης σε νομική υποστήριξη και μέριμνας για τις ευάλωτες ομάδες.[13] Επιπλέον, προβλέπονται εγγυήσεις κατά τη διαδικασία εισαγωγής των κρατουμένων, κυρίως όσον αφορά την προληπτική εξέτασή τους στο ιατρείο του Κέντρου από ιατρούς, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.[14] Προβλέπεται επίσης η χορήγηση ειδών ατομικής υγιεινής και καθαριότητας από τη φρουρά των κρατητηρίων και η λειτουργία πλυντηρίων και στεγνωτηρίων, για την εξασφάλιση της ατομικής υγιεινής των κρατουμένων, καθώς και ο καθαρισμός των χώρων κράτησης από ιδιωτικό συνεργείο καθαρισμού.[15] Τέλος, κατοχυρώνονται ρητά τα δικαιώματα των κρατουμένων, όπως το δικαίωμα απρόσκοπτης άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων, πρόσβασης σε αλληλογραφία ή τηλεφωνική επικοινωνία, πρόσβασης σε δικηγόρο, παροχής νομικής υποστήριξης, ενημέρωσης κατά την εισαγωγή στα Κέντρα Κράτησης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις , σε κατανοητή γλώσσα, χορήγησης κατάλληλης διατροφής με μέριμνα των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών, τρεις φορές την ημέρα, και ενημέρωσης με εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία.[16]

Περαιτέρω, σε σχέση με τις συνθήκες κράτησης των ανηλίκων, το άρθρο 32 του ν. 3907/2011 ορίζει ότι «οι υπό κράτηση ανήλικοι έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, όπως δραστηριότητες παιγνιδιού και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που αρμόζουν στην ηλικία τους και, ανάλογα με τη διάρκεια της παραμονής τους, έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, σύμφωνα με το άρθρο 72 του ν. 3386/ 2005. Στους ασυνόδευτους ανήλικους παρέχεται κατά

13 αρ. 6 υπ' αριθμ. 8038/23/22-ιγ΄ από 21/1/2015 Κοινής Υπουργικής Απόφασης.
14 Βλ. αρ. 8, ό. π.
15 αρ 11, ό. π.
16 αρ. 21, ό. π.

το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους. Τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη κατά την κράτηση ανηλίκων σε αναμονή απομάκρυνσης».

Σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΠΒ:

Αμέσως μόλις γίνει γνωστή στις αρχές η παρουσία ενός παιδιού, ένα επαγγελματικά ειδικευμένο άτομο θα πρέπει να πραγματοποιεί την αρχική συνέντευξη, σε μια γλώσσα που καταλαβαίνει το παιδί. Θα πρέπει να γίνει μια αξιολόγηση για τα συγκεκριμένα τρωτά σημεία του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων και θεμάτων από σκοπιάς ηλικίας, υγείας, ψυχοκοινωνικών παραγόντων και άλλων αναγκών προστασίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απορρέουν από βία, διακίνηση ή τραύμα. Στα ασυνόδευτα ή χωρισμένα παιδιά που στερούνται της ελευθερίας τους θα πρέπει να παρέχεται άμεση και δωρεάν πρόσβαση σε νομική και άλλη κατάλληλη βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της ανάθεσης κηδεμόνα ή νομίμου αντιπροσώπου. Μηχανισμοί επανεξέτασης θα πρέπει επίσης να εισαχθούν για την παρακολούθηση της συνεχιζόμενης ποιότητας της κηδεμονίας.

Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλιστεί η τακτική παρουσία και η ατομική επαφή με κοινωνικό λειτουργό και ψυχολόγο σε εγκαταστάσεις στις οποίες βρίσκονται κρατούμενα παιδιά. Η παρουσία προσωπικού και των δύο φύλων είναι ένας άλλος μηχανισμός προστασίας ενάντια στην κακομεταχείριση. Η παρουσία προσωπικού που αποτελείται και από άνδρες και από γυναίκες μπορεί να έχει μια ωφέλιμη επίδραση και στο σωφρονιστικό ήθος και στην προώθηση ενός βαθμού ομαλότητας σε έναν τόπο κράτησης. Στα παιδιά που στερούνται της ελευθερίας τους θα πρέπει επίσης να παρέχεται μια ποικιλία εποικοδομητικών δραστηριοτήτων (με ιδιαίτερη έμφαση στο να δοθεί η δυνατότητα στο παιδί να συνεχίσει τις σπουδές του).

Για να περιοριστεί ο κίνδυνος εκμετάλλευσης, ειδικές ρυθμίσεις θα πρέπει να γίνουν για χώρους διαβίωσης που είναι κατάλληλοι για παιδιά, για παράδειγμα, που είναι διαχωρισμένοι από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρείται ότι είναι καλύτερο για το παιδί να μη γίνει αυτό. Αυτό θα ίσχυε, για παράδειγμα, όταν τα παιδιά είναι παρέα με τους γο-

νείς τους ή άλλους στενούς συγγενείς. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια αποφυγής χωρισμού της οικογένειας.[17]

Παράλληλα η ΕΠΒ έχει διατυπώσει τις ακόλουθες συστάσεις[18] προς τις ελληνικές Αρχές, κατ' αρχήν σε σχέση με τα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης :

- *Σε χώρους όπου κρατούνται περισσότεροι κρατούμενοι να αναλογούν σε καθέναν τουλάχιστον 4 τμ χώρου*
- *Τα δωμάτια να είναι εξοπλισμένα με τραπέζια και καρέκλες, ανάλογα με τον αριθμό των κρατουμένων, και σε κάθε κρατούμενο να παρέχεται ένα προσωπικός χώρος που να κλειδώνει*
- *Να παρέχονται στους κρατούμενους καθαρά κλινοσκεπάσματα και δυνατότητα πλυσίματος των ρούχων*
- *Να παρέχεται καθημερινά τουλάχιστον μια ώρα εξωτερικής άσκησης*
- *Να παρέχεται ένα πρόγραμμα δραστηριοτήτων σε κάθε κέντρο (εκπαιδευτικών, δημιουργικών, επαγγελματικών)*
- *Να υπάρχει χώρος αναψυχής εξοπλισμένος με τηλεόραση και παιχνίδια σε κάθε κέντρο*
- *Να υπάρχει χώρος λατρείας*
- *Να παρέχονται επαρκείς ποσότητες ειδών προσωπικής υγιεινής*
- *Να γίνεται συντήρηση των εγκαταστάσεων για την καλή λειτουργία τους*
- *Να ενημερώνονται πλήρως οι κρατούμενοι σε γλώσσα που κατανοούν για τη νομική τους κατάσταση, το δικαίωμα*

17 Συμβούλιο της Ευρώπης, Πρότυπα ΕΠΒ, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2011, σελ 82. Διαθέσιμο στο http://www.cpt.coe.int/lang/grc/grc-standards.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

18 CPT Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 4 to 16 April 2013, σελ. 83. Διαθέσιμο στο http://www.cpt.coe.int/documents/grc/2014-26-inf-eng.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

εκπροσώπησης από συνήγορο και το δικαίωμα προσβολής της απόφασης κράτησης

- *Ο Κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου να είναι αναρτημένος στους χώρους διαμονής των κρατουμένων και στις γλώσσες που οι κρατούμενοι κατανοούν*

- *Να υπάρχει δυνατότητα χρήσης των κινητών τηλεφώνων*

Ειδικότερα όσον αφορά τα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Ταύρου και Ορεστιάδας, η ΕΠΒ έχει επισημάνει ότι *με την εντελώς ακατάλληλη διαρρύθμιση που προσιδιάζει σε σωφρονιστικό περιβάλλον*[19], μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο για βραχυχρόνια κράτηση.

Ανάλογες συστάσεις έχουν διατυπωθεί από την ΕΠΒ και σχετικά με τους ειδικούς χώρους κράτησης. Επιπλέον, η ΕΠΒ έχει συστήσει για τους ανωτέρω χώρους την παροχή σε όλους τους κρατούμενους κρεβατιού και την ελεύθερη πρόσβαση όλων των κρατουμένων στις εγκαταστάσεις υγιεινής, ακόμα και τη νύχτα.[20] Όσον αφορά τον Ειδικό Χώρο Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας, έχει επισημάνει πως δε θα πρέπει να χρησιμοποιείται, αλλά θα πρέπει να βρεθούν καταλληλότερες δομές για τη φύλαξη των ανηλίκων, κατά προτίμηση ανοιχτές.[21]

Σε σχέση με τις συνθήκες κράτησης σε αστυνομικά τμήματα η ΕΠΒ έχει συστήσει στις ελληνικές αρχές *να λάβουν επειγόντως μέτρα ώστε να διασφαλίσουν ότι οι κρατούμενοι παράτυποι μετανάστες θα μεταφερθούν χωρίς καθυστέρηση σε κέντρα ειδικά σχεδιασμένα ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτού του πληθυσμού*.[22]

---

19 ό. π, σελ. 37.

20 ό. π, σελ. 44.

21 ό. π, σελ. 46.

22 ό. π, σελ 81. Περαιτέρω η ΕΠΒ έχει συστήσει στις ελληνικές αρχές να λάβουν μέτρα ώστε να διασφαλίσουν ότι, σε όσους κρατούνται πάνω από 24 ώρες, παρέχεται σαπούνι, χαρτί τουαλέτας, σαμπουάν, αφρός ξυρίσματος, οδοντόβουρτσα και οδοντόπαστα, καθώς επίσης ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε κατάλληλο φωτισμό, ντους, ζεστό νερό και δυνατότητα καθημερινού προαυλισμού.

Ωστόσο, κατά τις επισκέψεις μας στους χώρους κράτησης παράτυπων μεταναστών διαπιστώσαμε ότι παρατηρούνται αποκλίσεις τόσο από τη σχετική νομοθεσία, όσο και από τα διεθνή πρότυπα και τις συστάσεις της ΕΠΒ και ειδικότερα:

- Χρήση χώρων οι οποίοι έχουν κριθεί από την ΕΠΒ ακατάλληλοι για κράτηση πέραν της βραχυχρόνιας (Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου, Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας, Α.Τ Δραπετσώνας, Α.Τ Ναυπλίου, Τμήματα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης, Αγίου Αθανασίου, Μυγδονίας) καθώς και του Ειδικού Χώρου Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας, ο οποίος έχει κριθεί ακατάλληλος για κράτηση ανηλίκων
- Ελλιπής συντήρηση των εγκαταστάσεων
- Έλλειψη προαυλισμού στους Ειδικούς Χώρους Κράτησης (Κρατητήρια Διεύθυνσης Αστυνόμευσης Αεροδρομίου Αθηνών, Κρατητήρια Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης και στα Α.Τ.)
- Ελλιπής ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- Έλλειψη παρακολούθησης από κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους
- Ελλιπής και κακής ποιότητας σίτιση
- Ελλιπής θέρμανση/ψύξη
- Έλλειψη παροχής ρούχων, υποδημάτων και ειδών ατομικής υγιεινής
- Έλλειψη παροχής ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
- Έλλειψη διερμηνείας
- Έλλειψη ενημέρωσης των κρατουμένων:
  - για την νομική τους κατάσταση
  - για τον κανονισμό λειτουργίας των χώρων κράτησης
  - για επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής
- Έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής

ii. Αναλυτική παράθεση ευρημάτων

Σημείωση: Τα ευρήματα που αφορούν τις συνθήκες κράτησης προέρχονται από τις συνεντεύξεις που διενεργήσαμε με τους κρατούμενους κατά τις επισκέψεις μας. Μόνη εξαίρεση αποτελούν τα σχετικά με τους χώρους κράτησης, στις περιπτώσεις όπου μας δόθηκε πλήρης πρόσβαση και σχηματίσαμε ιδία άποψη.

α. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας

Γενικές διαπιστώσεις

Την 5η ,6η και 9η Νοεμβρίου 2015 καθώς και την 15η και 16η Απριλίου 2016 πραγματοποιήσαμε επισκέψεις στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας. Κατά την επίσκεψή μας την 5/11/15, 6/11/15 και 9/11/15 κρατούνταν 280 άτομα, ενώ την 15/4/16 και 16/4/16 κρατούνταν 240 άτομα. Σημειώνουμε ότι η πρόσβαση στους χώρους κράτησης δε μας επετράπη, οπότε δε διαμορφώσαμε ιδία και πλήρη αντίληψη για τις συνθήκες. Ωστόσο, από ό, τι μπορέσαμε να δούμε, οι κρατούμενοι διαθέτουν ελευθερία κινήσεων μέσα στον περιφραγμένο χώρο του τομέα κράτησης που περιλαμβάνει τα κοντέινερ όπου διαμένουν, προαύλιο χώρο περιμετρικά, χώρο ψυχαγωγίας και χώρο τέλεσης των θρησκευτικών καθηκόντων.

Οι εγκαταστάσεις των τομέων κράτησης παρουσιάζουν προβλήματα, καθώς ο εξοπλισμός μερικών κοντέινερ (κλιματιστικά, παροχή ζεστού νερού, τουαλέτες) παρουσιάζει βλάβες οι οποίες δεν επισκευάζονται.

Πολύ σοβαρό πρόβλημα για τους κρατούμενους αποτελεί και η ελλιπής και κακής ποιότητας σίτιση, για την οποία έχουν κατ' επανάληψη παραπονεθεί και διαμαρτυρηθεί.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Από τη συζήτηση που είχαμε με τους κρατούμενους προέκυψαν τα ακόλουθα:

Σε μερικά κοντέινερ δεν λειτουργεί ο κλιματισμός, δεν υπάρχει ζεστό νερό ή είναι χαλασμένες οι τουαλέτες. Η παροχή ειδών ατομικής υγιεινής είναι ελλιπής. Παρόλο που υπάρχουν πλυντήρια, αυτά δεν χρησιμοποιούνται. Το φαγητό δεν είναι επαρκές, είναι κακής ποιότητας και χαμηλής θρεπτικής αξίας. Ρούχα και υπόδηση δεν παρέχονται στους κρατούμενους. Μερικές φορές προσφέρονται ρούχα και υποδήματα από την Εκκλησία. Δεν επιτρέπεται η χρήση κινητών τηλεφώνων και η επικοινωνία γίνεται με καρτοτηλέφωνο, εφόσον οι κρατούμενοι μπορούν να προμηθευτούν τηλεκάρτα.

Σε κάθε τομέα υπάρχει ένα κοντέινερ που διαθέτει τηλεόραση και καρέκλες και χρησιμοποιείται ως χώρος ψυχαγωγίας. Επίσης σε κάθε τομέα υπάρχει ένα κοντέινερ που χρησιμοποιείται ως χώρος λατρείας. Έξω από τον περιφραγμένο χώρο κάθε τομέα κράτησης υπάρχει ένα κοντέινερ στο οποίο αναγράφεται ότι λειτουργεί ως χώρος επισκεπτηρίου. Ωστόσο τα κοντέινερ αυτά δεν χρησιμοποιούνται για το επισκεπτήριο, το οποίο στην πράξη γίνεται στην περίφραξη κάθε τομέα.

Στο Κέντρο Κράτησης διατίθεται από το ΚΕΕΛΠΝΟ ιατρός και νοσηλεύτριες. Ωστόσο η παρουσία του ιατρού και των νοσηλευτριών δεν είναι διασφαλισμένη για όλες τις ημέρες της εβδομάδας. Παράλληλα δεν είναι διασφαλισμένη ούτε η πλήρης κάλυψη σε φάρμακα. Δεν υπάρχει διερμηνεία για την επικοινωνία του ιατρού με τους κρατούμενους. Επιπλέον δεν γίνεται προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή των κρατουμένων ούτε επίσκεψη στο χώρο κράτησης, παρά μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις. Ορισμένοι κρατούμενοι ανέφεραν δυσχέρεια ως προς την πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες. Ωστόσο, στο εν λόγω Κέντρο -με τις συνθήκες που περιγράψαμε ανωτέρω- κατά τις πρώτες μας επισκέψεις, κρατούνταν άτομα τα οποία παρουσίαζαν σοβαρά προβλήματα υγείας. Είναι ευνόητο ότι η παραμονή τους στο χώρο κράτησης όχι μόνο δεν ευνοεί την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών αλλά ενδέχεται να επιβαρύνει περαιτέρω την κατάστασή τους.

Ως προς την ενημέρωση των κρατουμένων για τα δικαιώματά τους, το σχετικό έγγραφο είναι αναρτημένο μόνο στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας, αλλά όχι στους τομείς κράτησης, με αποτέλεσμα η ενημέρωση να είναι ελλιπής. Παράλληλα στο Κέντρο Κράτησης δεν υπάρχει η απαραίτητη διερμηνεία, προκειμένου να διασφαλίζεται η ενημέρωση των κρατουμένων για την νομική τους κατάσταση καθώς και η επικοινωνία τους με το αστυνομικό προσωπικό.

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου

Γενικές διαπιστώσεις

Την 12η Νοεμβρίου 2015 και την 24η Μαΐου 2016 πραγματοποιήσαμε επισκέψεις στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου. Κατά τις επισκέψεις μας κρατούνταν περίπου 180 άτομα. Η πρόσβαση στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου μας επετράπη μόνο στο διάδρομο και στους χώρους προαυλισμού, συνεπώς δε διαμορφώσαμε πλήρη αντίληψη για τις συνθήκες που επικρατούν στο χώρο κράτησης. Ωστόσο από ό, τι μπορέσαμε να δούμε, ο χώρος στον οποίο βρίσκονται και μπορούν να κινηθούν οι κρατούμενοι κατά το μεγαλύτερο μέρος του εικοσιτετραώρου είναι πολύ περιορισμένος. Εξίσου περιορισμένος είναι και ο χώρος στον οποίο κινείται και το αστυνομικό προσωπικό των κρατητηρίων. Προφανώς οι συνθήκες αυτές επηρεάζουν αρνητικά πρωτίστως φυσικά όσους κρατούνται αλλά και όσους εργάζονται στο συγκεκριμένο χώρο, και μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα πρόκλησης εντάσεων. Πολύ σοβαρό πρόβλημα για τους κρατούμενους αποτελεί η ελλιπής και κακής ποιότητας σίτιση, για την οποία έχουν κατ' επανάληψη παραπονεθεί και διαμαρτυρηθεί.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Από την συζήτηση που είχαμε με τους κρατούμενους προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία:

Σε κάθε κελί κρατούνται από 2 έως 8 άτομα. Στα κελιά δεν υπάρχει επαρκής φυσικός φωτισμός, καθώς τα παράθυρα βρίσκονται στο διάδρομο, ενώ πρόβλημα υπάρχει και με τη θέρμανση.

Παρέχονται κλινοσκεπάσματα, τα οποία ωστόσο είναι βρώμικα, πολλοί δε κρατούμενοι ανέφεραν την ύπαρξη κοριών, με αποτέλεσμα να προκαλούνται δερματολογικές παθήσεις. Ως προς την καθαριότητα των χώρων, υπάρχει συνεργείο καθαρισμού, το οποίο καθαρίζει όμως μόνο το διάδρομο. Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι ελεύθερη, αλλά οι εγκαταστάσεις δεν είναι καθαρές και υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις σε είδη ατομικής υγιεινής. Στους κρατούμενους δεν παρέχεται ρουχισμός και υπόδηση. Το φαγητό δεν είναι επαρκές, είναι χαμηλής θρεπτικής αξίας και ορισμένες φορές χαλασμένο. Επίσης αναφέρθηκε καθυστέρηση στα γεύματα.

Δεν υπάρχει επαρκής μέριμνα για ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Δεν παρέχεται τηλεόραση, ραδιόφωνο, βιβλία, εφημερίδες, αλλά μόνο η περιορισμένη δυνατότητα αθλητικών δραστηριοτήτων στο χώρο προαυλισμού. Δεν υπάρχει χώρος άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων. Δεν επιτρέπεται η χρήση κινητών τηλεφώνων και η επικοινωνία γίνεται με καρτοτηλέφωνο εφόσον οι κρατούμενοι μπορούν να προμηθευτούν τηλεκάρτα. Ο προαυλισμός γίνεται μία ώρα το πρωί και μερικές φορές άλλη μία ώρα το απόγευμα, εκτός Σαββάτου και Κυριακής.

Στα κρατητήρια διατίθεται από το ΚΕΕΛΠΝΟ ιατρός, νοσηλευτής και ψυχίατρος. Κατά τη δεύτερη επίσκεψή μας πληροφορηθήκαμε ότι η σύμβαση του ψυχιάτρου είχε λήξει και δεν είχε ανανεωθεί.. Ωστόσο η παρουσία της ιατρού δεν είναι διασφαλισμένη για όλες τις ημέρες της εβδομάδας. Παράλληλα δεν είναι διασφαλισμένη ούτε η πλήρης κάλυψη σε φάρμακα. Δεν υπάρχει διερμηνεία για την επικοινωνία της ιατρού με τους κρατούμενους. Επιπλέον δεν γίνεται προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή των κρατουμένων ούτε συστηματική επίσκεψη στο χώρο κράτησης. Πάντως από την πλευρά των κρατουμένων δεν εκφράστηκε κάποιο παράπονο σε σχέση με την πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες. Ωστόσο, στο εν λόγω Κέντρο -με τις συνθήκες που περιγράψαμε ανωτέρω- κρατούνται άτομα τα οποία παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα υγείας. Είναι ευνόητο ότι η παραμονή τους στο χώρο κράτησης όχι μόνο δεν ευνοεί την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών αλλά ενδέχεται να επιβαρύνει περαιτέρω την κατάστασή τους.

Τέλος, ελλιπής είναι η ενημέρωση των κρατουμένων για την νομική τους κατάσταση μέσω διερμηνείας.

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου

Γενικές διαπιστώσεις

Την 18η και 19η Φεβρουαρίου 2016 επισκεφθήκαμε το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου, που στεγάζεται στο στρατόπεδο της Κορίνθου. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων κατά την πρώτη επίσκεψή μας ήταν 347 άτομα, η πλειοψηφία των οποίων ήταν υπήκοοι Μαρόκο (238) και Αλγερίας (104). Την 16η και 23η Ιουνίου 2016 πραγματοποιήσαμε επαναληπτική επίσκεψη, κατά την οποία διαπιστώσαμε ότι κρατούνταν συνολικά 490 άτομα, η πλειοψηφία των οποίων ήταν υπήκοοι Πακιστάν (351). Τα βασικά προβλήματα που εντοπίσαμε είναι η ανεπάρκεια προσωπικού φύλαξης, γεγονός το οποίο προκαλεί δυσχέρειες στην καθημερινή λειτουργία του Κέντρου, καθώς και η άγνοια των κρατουμένων για την νομική τους κατάσταση. Σημειώνουμε πως κατά τις πρώτες επισκέψεις μας (18/2 και 19/2) μας επετράπη η πρόσβαση στους χώρους κράτησης, με αποτέλεσμα να διαμορφώσουμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες, ενώ στις επαναληπτικές επισκέψεις (16/6 και 23/6) δε μας επετράπη.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Χρησιμοποιούνται 2 κτήρια, χωρητικότητας 192 ατόμων το καθένα. Στο χώρο του στρατοπέδου υπάρχουν και άλλα κτήρια, τα οποία όμως δεν χρησιμοποιούνται λόγω της έλλειψης προσωπικού φύλαξης. Οι συνθήκες ήταν κακές, καθώς οι εγκαταστάσεις ήταν αρκετά βρώμικες. Όπως μας ανέφεραν οι κρατούμενοι, καθαρίζουν οι ίδιοι τα κελιά, μόνο με νερό, καθώς δεν τους παρέχονται καθαριστικά. Σε κάθε κελί υπάρχει μία τουαλέτα ενώ ντους υπάρχει στα διάδρομο, έξω από το κελί. Ζεστό νερό υπάρχει μόνο μία ώρα το πρωί. Κατά την εισαγωγή στο Κέντρο Κράτησης, παρέχονται στους κρατούμενους ορισμένα είδη ατομικής υγιεινής. Ωστόσο, όταν αυτά εξαντληθούν δεν παρέχονται άλλα.

Ως προς τη θέρμανση, υπάρχουν κλιματιστικά αλλά όχι σε όλα τα κελιά. Σε κάθε κρατούμενο παρέχεται μία κουβέρτα, η οποία όμως είναι ανεπαρκής. Οι κρατούμενοι μας ανέφεραν πρόκληση δερματολογικών παθήσεων, λόγω του γεγονότος ότι τα κλινοσκεπάσματα είναι βρώμικα. Δεν υπάρχει χώρος άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων. Δεν παρέχονται ψυχαγωγικές ή άλλες δραστηριότητες (π.χ. τηλεόραση,

επιτραπέζια παιχνίδια, βιβλιοθήκη). Δεν παρέχεται ρουχισμός και υπόδηση. Ως προς τη σίτιση η Υπηρεσία έχει υπογράψει σύμβαση με δύο τοπικές εταιρείες catering και σε κάθε κρατούμενο παρέχονται τρία γεύματα. Ωστόσο η ποσότητα των γευμάτων δεν είναι επαρκής, ενώ και η ποιότητά του είναι μέτρια.

Κατά την πρώτη μας επίσκεψη οι κρατούμενοι μας ανέφεραν ότι μπορούν να κινούνται στο διάδρομο μέχρι τις 6 το απόγευμα, οπότε και κλείνουν τα κελιά. Ο προαυλισμός γίνεται για 1 ώρα περίπου την ημέρα, αλλά όχι κάθε μέρα. Δεδομένης της ανεπάρκειας του προσωπικού φύλαξης οι κρατούμενοι προαυλίζονται για λίγη ώρα ανά πτέρυγες. Ορισμένοι κρατούμενοι ανέφεραν ότι μπορεί να περάσουν αρκετές μέρες και να μην προαυλιστούν. Ωστόσο, κατά τις επαναληπτικές επισκέψεις μας τον Ιούνιο 2016, οι κρατούμενοι μας ανέφεραν ότι προαυλίζονται κάθε μέρα για 2 ώρες περίπου.

Ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, κατά τις πρώτες επισκέψεις μας ο Διοικητής του Κέντρου μας ενημέρωσε πως τρεις ημέρες της εβδομάδας υπάρχει γιατρός του ΚΕΕΛΠΝΟ, ενώ οι «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» επισκέπτονται το Κέντρο δύο φορές την εβδομάδα. Επίσης, παρέχεται ψυχοκοινωνική υποστήριξη από τις ΜΚΟ «Praksis» και «Άρσις» δύο φορές την εβδομάδα. Ωστόσο, οι κρατούμενοι ανέφεραν δυσκολία στην πρόσβαση στις ιατρικές υπηρεσίες. Και αυτό αποτελεί συνέπεια της έλλειψης αστυνομικού προσωπικού, καθώς δεν είναι εφικτό να εξυπηρετηθούν πολλοί κρατούμενοι ταυτόχρονα. Κατά την επαναληπτική επίσκεψή μας τον Ιούνιο 2016 ενημερωθήκαμε από τον Διοικητή του Κέντρου ότι ιατρικές υπηρεσίες παρέχονται μόνο από ιατρό του ΚΕΕΛΠΝΟ τέσσερις φορές την εβδομάδα.

Οι κρατούμενοι μπορούν να χρησιμοποιούν τα κινητά τους τηλέφωνα, αλλά δεν υπάρχει στο χώρο κράτησης καρτοτηλέφωνο, με αποτέλεσμα να μην έχουν πρόσβαση σε παροχές τηλεπικοινωνίας όσοι δεν διαθέτουν κινητό.

Τέλος, από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους προέκυψε ότι αγνοούν τη νομική τους κατάσταση, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία και δε γίνεται καμία ενημέρωση. Αρκετοί κρατούμενοι ανέφεραν πως δεν τους έχει επιδοθεί απόφαση κράτησης.[23]

23 Κατά τη διερεύνηση των φακέλων τους προέκυψε ότι ορισμένοι από αυτούς αρνήθηκαν να υπογράψουν το αποδεικτικό κοινοποίησης, προκειμένου να γίνει η επίδοση, γεγονός που οφείλεται στην απουσία ενημέρωσης για το περιεχόμενο του εγγράφου με κατάλληλη διερμηνεία.

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Δράμας (Παρανέστι)

Γενικές διαπιστώσεις

Την 7η Μαρτίου 2016 επισκεφθήκαμε το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Δράμας (πρώην στρατόπεδο), όπου κατά την ημέρα της επίσκεψης κρατούνταν 170 άτομα. Παλαιότερα χρησιμοποιούνταν οι στρατώνες ως χώροι κράτησης. Το 2014 άρχισαν να χρησιμοποιούνται οι καινούριες εγκαταστάσεις, οι οποίες αποτελούνται από έξι πτέρυγες με κοντέινερ, μία εκ των οποίων χρησιμοποιείται ως χώρος κράτησης ανηλίκων (κατά την επίσκεψή μας δεν υπήρχαν ανήλικοι). Μας δόθηκε πρόσβαση σε μία πτέρυγα η οποία δεν χρησιμοποιούνταν, για να σχηματίσουμε μία εικόνα και για τις άλλες χρησιμοποιούμενες πτέρυγες. Γενικά, οι συνθήκες κράτησης είναι ικανοποιητικές και παρατηρούνται καλές πρακτικές ως προς τις παρεχόμενες δυνατότητες απασχόλησης και ψυχαγωγίας.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σε κάθε πτέρυγα υπάρχει κοντέινερ που διαθέτει τραπέζι, καρέκλες και δύο τηλεοράσεις (η μία εκ των οποίων δορυφορική) και χρησιμοποιείται ως χώρος ψυχαγωγίας. Στους κρατούμενους παρέχονται βιβλία και επιτραπέζια παιχνίδια. Ο Διοικητής του Κέντρου μας ανέφερε μάλιστα πως ορισμένοι κρατούμενοι ασχολούνται με καλλιέργεια κηπευτικών στο χώρο προαυλισμού. Σε κάθε πτέρυγα υπάρχει ένα κοντέινερ με δύο δωμάτια που χρησιμοποιούνται ως χώροι λατρείας και ένα δωμάτιο όπου βρίσκονται τα πλυντήρια. Ως προς τη θέρμανση, σε κάθε κοντέινερ υπάρχουν θερμοπομποί και κλιματιστικό, που λειτουργούν όλη την ημέρα. Ως προς τις εγκαταστάσεις υγιεινής, σε κάθε κοντέινερ υπάρχουν δύο τουαλέτες και δύο ντους. Το Κέντρο διαθέτει τόσο ηλιακό όσο και ηλεκτρικό θερμοσίφωνα, με αποτέλεσμα να έχει ζεστό νερό όλη τη μέρα. Στους κρατούμενους παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής, με δαπάνες της Υπηρεσίας. Επίσης παρέχεται ρουχισμός και υπόδηση. Οι κρατούμενοι μπορούν να χρησιμοποιούν τα κινητά τους, ενώ υπάρχει και καρτοτηλέφωνο.

Ο προαυλισμός είναι επαρκής, καθώς οι κρατούμενοι μπορούν να κινούνται ελεύθερα στο χώρο προαυλισμού από τις 7 το πρωί έως τις 11 το βράδυ. Ωστόσο ο χώρος προαυλισμού είναι μικρός και δεν επιτρέπει αθλητικές δραστηριότητες. Ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, δεν υπάρχει ιατρός στο Κέντρο, οπότε δεν

γίνεται προληπτικός έλεγχος κατά την εισαγωγή, και οι κρατούμενοι μεταφέρονται στο Κέντρο Υγείας. Πάντως δεν ανέφεραν δυσχέρεια στην πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες. Ως προς τη σίτιση, σε κάθε κρατούμενο παρέχονται 5,87 ευρώ, τα οποία αρκούν για δύο γεύματα.

Στο χώρο προαυλισμού είναι αναρτημένος ο Κανονισμός Λειτουργίας του Κέντρου, έγγραφο με τα δικαιώματα των κρατουμένων, κατάλογος με τα στοιχεία επικοινωνίας κάθε Πρεσβείας και κατάλογος με στοιχεία επικοινωνίας Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ωστόσο, παρατηρείται ελλιπής ενημέρωση των κρατουμένων για τη νομική τους κατάσταση, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία.

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης

Γενικές διαπιστώσεις

Την 8η Μαρτίου 2016 επισκεφθήκαμε το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων κατά την επίσκεψή μας ήταν 160 άτομα, ενώ η δυναμικότητα του Κέντρου είναι 480 άτομα. Κατά την επίσκεψή μας δε μας δόθηκε πρόσβαση στους χώρους κράτησης, με αποτέλεσμα να μη διαμορφώσουμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες. Γενικά, οι συνθήκες κράτησης είναι ικανοποιητικές και παρατηρούνται καλές πρακτικές ως προς τις παρεχόμενες δυνατότητες απασχόλησης και ψυχαγωγίας.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Το κάθε δωμάτιο είναι περίπου 23 τ.μ. και κρατούνται μέχρι 8 άτομα. Σε κάθε δωμάτιο υπάρχει τηλεόραση, ψυγείο και κλιματιστικό, ενώ υπάρχουν και χώροι άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων. Οι κρατούμενοι μπορούν να προαυλίζονται όλη την ημέρα. Τους παρέχονται ψυχαγωγικές δραστηριότητες εσωτερικού χώρου (επιτραπέζια παιχνίδια, παζλ, ζωγραφική) και εξωτερικού χώρου (ποδοσφαιράκι, μπιλιάρδο και αθλητικές δραστηριότητες).

Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι ελεύθερη. Ωστόσο ορισμένοι κρατούμενοι μας ανέφεραν ότι οι τουαλέτες είναι βρώμικες και ότι η παροχή ζεστού νερού είναι ελλιπής. Κατά την εισαγωγή στο Κέντρο παρέχονται στους κρατούμενους είδη ατομικής υγιεινής. Ωστόσο, δεν παρέχεται ρουχισμός και υπόδηση.

Ως προς τη σίτιση, παρέχονται σε κάθε κρατούμενο 3 γεύματα. Ωστόσο, το φαγητό δεν είναι επαρκές, είναι κακής ποιότητας και χαμηλής θρεπτικής αξίας. Επιπλέον το φαγητό που παρέχεται δεν προσαρμόζεται στις διατροφικές συνήθειες των κρατουμένων, με αποτέλεσμα να μην το τρώνε.

Ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, δεν υπάρχει ιατρός στο Κέντρο και οι κρατούμενοι μεταφέρονται στο νοσοκομείο. Όπως ενημερωθήκαμε από τον Διοικητή του Κέντρου, οι ίδιοι οι αστυνομικοί έχουν προβεί σε υλοποίηση καλών πρακτικών που επιχειρούν να καλύψουν το κενό που δημιουργείται από την απουσία ιατρού. Κατά την είσοδο στο Κέντρο γίνεται μία προσπάθεια εντοπισμού των ατόμων με προβλήματα υγείας, οι οποίοι παραπέμπονται στη συνέχεια στο νοσοκομείο, ενώ για κάθε κρατούμενο τηρείται ατομικός ιατρικός φάκελος. Λόγω της απουσίας ιατρού δεν γίνεται προληπτικός έλεγχος κατά την εισαγωγή στο Κέντρο. Τα δεδομένα αυτά καθιστούν την παροχή ιατρικών υπηρεσιών ελλιπή.

Επίσης, κατά την εισαγωγή στο Κέντρο γίνεται μία προσπάθεια ενημέρωσης των κρατουμένων για τα δικαιώματά τους. Στην αίθουσα όπου γίνεται η ενημέρωση υπάρχει αναρτημένος ο Κανονισμός Λειτουργίας του Κέντρου και έγγραφο με τα δικαιώματά τους. Ωστόσο από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους προέκυψε ότι η ενημέρωσή τους για τη νομική τους κατάσταση είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία.

Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας

Γενικές διαπιστώσεις

Την 25η Απριλίου 2016 επισκεφθήκαμε το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας. Κατά την ημέρα της επίσκεψής μας κρατούνταν 112 άτομα, εκ των οποίων 4 ήταν αιτούντες άσυλο, ενώ οι υπόλοιποι 108 κρατούνταν μέχρι να μεταχθούν στο ΚΕΠΥ, για να υπαχθούν σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Μεταξύ αυτών κρατούνταν πολλές οικογένειες με ανήλικα τέκνα. Η πρόσβαση μέσα στους τομείς κράτησης του Κέντρου δεν μας επετράπη, οπότε δεν διαμορφώσαμε ιδία αντίληψη για τους χώρους κράτησης.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την συζήτηση που είχαμε με τους κρατούμενους:

Παρόλο που δεν υπάρχει πρόβλημα με τη χωρητικότητα των κελιών, εντούτοις δεν υπάρχει καμία μέριμνα για το διαχωρισμό των ευάλωτων ατόμων και τη χωριστή κράτηση των οικογενειών. Ένας κρατούμενος μάλιστα μας ανέφερε ότι το στο τέκνο του προκλήθηκαν αναπνευστικά προβλήματα λόγω του καπνίσματος στο χώρο κράτησης. Στα κελιά δεν υπάρχει κλιματισμός. Στους κρατούμενους παρέχονται κλινοσκεπάσματα, τα οποία ωστόσο είναι βρώμικα.

Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι μεν ελεύθερη, αλλά δεν υπάρχει ζεστό νερό, με αποτέλεσμα η χρήση των εγκαταστάσεων να καθίσταται αδύνατη, λαμβανομένου υπόψη κυρίως του γεγονότος ότι κρατούνται παιδιά και βρέφη. Δεν παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής και οι κρατούμενοι αναγκάζονται να τα αγοράζουν μόνοι τους. Δεν παρέχεται ρουχισμός, ούτε υπόδηση.

Ως προς τη σίτιση παρέχονται στους κρατούμενους τρία γεύματα. Το φαγητό είναι λίγο σε ποσότητα, κακής ποιότητας, και δεν υπάρχει μέριμνα για τις διατροφικές ιδιαιτερότητες των κρατουμένων. Ορισμένοι μας ανέφεραν πως αγοράζουν μόνοι τους το γάλα για τα παιδιά. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη μέριμνα για ψυχαγωγικές και άλλες δραστηριότητες. Υπάρχουν μόνο τηλεοράσεις στους διαδρόμους. Επίσης, δεν υπάρχει χώρος άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων.

Οι κρατούμενοι προαυλίζονται από 10 έως 20 λεπτά την ημέρα, αλλά όχι κάθε μέρα. Δεν υπάρχει μέριμνα για χρήση ανεξάρτητων χώρων για τους άνδρες και τις οικογένειες. Δεν επιτρέπεται η χρήση κινητών τηλεφώνων και η επικοινωνία γίνεται με καρτοτηλέφωνο, εφόσον οι κρατούμενοι μπορούν να προμηθευτούν τηλεκάρτα. Δεν παρέχονται ιατρικές υπηρεσίες. Σε περίπτωση προβλημάτων υγείας οι κρατούμενοι μεταφέρονται στο Κέντρο Υγείας ή στο νοσοκομείο. Επίσης, δεν υπάρχει κοινωνικός λειτουργός ούτε ψυχολόγος. Τέλος, από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους προέκυψε πως η ενημέρωσή τους για τη νομική τους κατάσταση και τους λόγους κράτησης είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία.

β. Ειδικοί χώροι κράτησης

Διεύθυνση Αστυνόμευσης Αεροδρομίου Αθηνών

Γενικές διαπιστώσεις

Την 19η, 20η Νοεμβρίου 2015 και 6η Ιουνίου 2016 πραγματοποιήσαμε επισκέψεις στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αεροδρομίου Αθηνών. Ο αριθμός των κρατουμένων ανερχόταν σε περίπου 30. Μας δόθηκε πλήρης πρόσβαση στους χώρους κράτησης. Υπάρχουν δύο χώροι: ένας για τους διοικητικά κρατούμενους και ένας για αυτούς που έχουν αφιχθεί στο αεροδρόμιο χωρίς να έχουν δικαίωμα εισόδου και είτε πρόκειται να απελαθούν άμεσα είτε έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου το οποίο εξετάζεται. Βασικό πρόβλημα και των δύο χώρων κράτησης είναι η έλλειψη χώρου για προαυλισμό.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τα ευρήματα της επιτόπιας επίσκεψής μας και με τα στοιχεία που προέκυψαν από την συζήτηση που είχαμε με τους κρατούμενους: Ο χώρος των διοικητικά κρατούμενων έχει κελιά στα οποία οι κρατούμενοι παραμένουν καθ' όλο το 24ωρο. Βγαίνουν μόνο για να πάνε στην τουαλέτα. Ο χώρος αυτών που έχουν αφιχθεί στο αεροδρόμιο χωρίς δικαίωμα εισόδου έχει δωμάτια και τουαλέτες/ντους. Οι κρατούμενοι κινούνται μέσα σε αυτόν τον περιορισμένο εσωτερικό χώρο.

Παρατηρούνται ελλείψεις στα είδη ατομικής υγιεινής. Δεν υπάρχει μέριμνα για ψυχαγωγικές δραστηριότητες (τηλεόραση, ραδιόφωνο ή βιβλιοθήκη). Πρωτοβάθμια ιατρική περίθαλψη παρέχεται από τον Σταθμό του ΕΚΑΒ που βρίσκεται στον Αεροδρόμενα. Η ενημέρωση των κρατουμένων για τη νομική τους κατάσταση και τους λόγους κράτησης είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία. Αυτό δυσχεραίνει και την επικοινωνία τους με το αστυνομικό προσωπικό.

Κέντρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού

Γενικές διαπιστώσεις

Την 13η Νοεμβρίου 2015 και την 27η Μαΐου 2016 πραγματοποιήσαμε επισκέψεις στο Κέντρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού. Ο αριθμός των κρατουμένων ανερχόταν σε περίπου 40. Η πρόσβαση στους χώρους κράτησης δεν μας επετράπη, με αποτέλεσμα να μη διαμορφώσουμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την συζήτηση που είχαμε με τις κρατούμενες:

Ο χώρος είναι επαρκής, καθώς ο αριθμός των κρατουμένων είναι μικρός σε σχέση με τη δυναμικότητα. Οι ίδιες οι κρατούμενες καθαρίζουν τα κελιά τους και τις τουαλέτες ενώ το συνεργείο καθαρισμού καθαρίζει τον εξωτερικό χώρο. Στα κελιά δεν υπάρχει θέρμανση. Οι κρατούμενες προαυλίζονται δύο ώρες το πρωί και δύο ώρες το απόγευμα. Το φαγητό που παρέχεται είναι χαμηλής θρεπτικής αξίας. Ως προς τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, υπάρχουν τηλεοράσεις στους διαδρόμους και μία βιβλιοθήκη με βιβλία σε διάφορες γλώσσες. Ωστόσο δεν υπάρχει χώρος άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων. Ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει ιατρός και γίνεται μεταφορά στο νοσοκομείο. Τέλος, η ενημέρωση των κρατουμένων για τη νομική τους κατάσταση και τους λόγους κράτησης είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία. Αυτό δυσχεραίνει και την επικοινωνία τους με το αστυνομικό προσωπικό.

Κρατητήρια Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης

Γενικές Διαπιστώσεις

Την 25η Ιανουαρίου 2016 και την 8η Ιουλίου 2016 πραγματοποιήσαμε επισκέψεις στα Κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης. Ο συνολικός αριθμός κρατουμένων κατά την ημέρα της επίσκεψής μας την 25η Ιανουαρίου ήταν 89 άτομα. Ωστόσο 10 ημέρες πριν οι κρατούμενοι ανέρχονταν σε 220. Κατά την

επίσκεψή μας την 8η Ιουλίου 2016 κρατούνταν 110 άτομα. Δεν μας δόθηκε πλήρης πρόσβαση σε όλους τους χώρους των κρατητηρίων. Είχαμε ωστόσο την δυνατότητα να δούμε τα κελιά από το διάδρομο και να σχηματίσουμε εικόνα των συνθηκών κράτησης. Βασικά προβλήματα των κρατητηρίων είναι η έλλειψη χώρου προαυλισμού καθώς και η ελλιπής θέρμανση. Επίσης η διαδικασία σωματικής έρευνας κατά την εισαγωγή των κρατουμένων υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο με αποτέλεσμα να προσβάλλει την αξιοπρέπεια των κρατουμένων.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Από την επίσκεψή μας και την συνομιλία που είχαμε με κρατουμένους προέκυψαν τα ακόλουθα:

Η διαδικασία εισαγωγής στα κρατητήρια εμφανίζεται προβληματική καθώς, σύμφωνα με τις αναφορές των κρατουμένων, κατά την σωματική έρευνα υποχρεώνονται να βγάλουν ακόμα και το εσώρουχό τους, πράγμα που υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο και καθίσταται προσβλητικό για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ο χώρος κράτησης περιλαμβάνει 9 κελιά, μεγέθους περίπου 50τμ, με 10-14 κρατούμενους ανά κελί. Δεν υπάρχουν κρεβάτια. Οι κρατούμενοι κοιμούνται σε στρώματα.

΄Ενα από τα σοβαρότερα πρόβλημα που εντοπίσαμε είναι η έλλειψη προαυλισμού, καθώς δεν υπάρχει κατάλληλος χώρος και οι κρατούμενοι παραμένουν στα κελιά τους καθ' όλο το 24ωρο.

Σε κάθε κελί υπάρχουν δύο τουαλέτες, από τις οποίες λειτουργεί η μία συνήθως, και ένα ντους. Ωστόσο, ζεστό νερό υπάρχει μόνο δύο ώρες το πρωί. Στα κελιά υπάρχει κλιματιστικό, το οποίο δε λειτουργεί πάντα. Σε κάθε περίπτωση η θέρμανση δεν είναι επαρκής, γεγονός το οποίο διαπιστώσαμε και οι ίδιοι κατά την επίσκεψή μας. Οι ίδιοι οι κρατούμενοι καθαρίζουν τα κελιά τους με καθαριστικά που αγοράζουν. Δεν υπάρχει χώρος άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων. Δεν παρέχεται ρουχισμός ή υπόδηση. Δεν παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής.

Ως προς τη σίτιση, σε κάθε κρατούμενο παρέχονται 5,87 ευρώ. Με τα χρήματα αυτά αγοράζουν πρωινό (από το κυλικείο της Υπηρεσίας) ένα πλήρες γεύμα (από εταιρεία catering) καθώς και είδη ατομικής υγιεινής, καθαριστικά και τηλεκάρτα (από το κυλικείο της Υπηρεσίας).

Παρά το γεγονός ότι οι τιμές του Κυλικείου της Υπηρεσίας είναι πολύ χαμηλές και ότι η συμφωνία που έχει επιτευχθεί με την εταιρεία catering είναι καλή, καθώς το γεύμα παρέχεται στην τιμή των 2,50 ευρώ και είναι ικανοποιητικό, είναι προφανές ότι ακόμα και με αυτούς τους διακανονισμούς, η διατροφή των κρατουμένων είναι ελλιπής.

Στο διάδρομο υπάρχουν τηλεοράσεις, ενώ υπάρχει και μία βιβλιοθήκη με ξενόγλωσσα βιβλία, η οποία ωστόσο είναι ελλιπής.

Από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους προέκυψε πως η ενημέρωσή τους για τη νομική τους κατάσταση και τους λόγους κράτησης είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία. Έγγραφο με τα δικαιώματα των κρατουμένων είναι αναρτημένο μόνο στο χώρο επισκεπτηρίου και στο χώρο διεξαγωγής σωματικής έρευνας, και όχι μέσα στα κελιά. Ωστόσο, ήταν ενημερωμένοι για τη δυνατότητα εθελούσιας επιστροφής μέσω ΔΟΜ.

Τέλος, ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι ελλιπής. Ειδικότερα, δεν γίνεται προληπτική ιατρική εξέταση κατά την εισαγωγή στο χώρο κράτησης. Μία φορά το μήνα επισκέπτονται τα κρατητήρια ιατροί από δημόσιο νοσοκομείο που προβαίνουν σε εξετάσεις για φυματίωση και δερματολογικά νοσήματα. Επίσης, δεν υπάρχει ιατρός στα κρατητήρια. Οι κρατούμενοι που ασθενούν μεταφέρονται στο νοσοκομείο. Ωστόσο η εκτίμησή μας είναι ότι η πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες είναι δυσχερής.

Ειδικός Χώρος Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας

Γενικές διαπιστώσεις

Την 15η Απριλίου 2016 πραγματοποιήσαμε επίσκεψη στον Ειδικό Χώρο Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας. Κατά την ημέρα της επίσκεψής μας κρατούνταν 22 ανήλικοι. Σημειώνουμε πως μας δόθηκε πρόσβαση στο χώρο κράτησης, συνεπώς διαμορφώσαμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες. Ένα από τα βασικά προβλήματα που εντοπίσαμε είναι η απουσία ιατρού, ψυχολόγου και κοινωνικού λειτουργού. Το ζήτημα αυτό είναι ιδιαιτέρως σημαντικό, λόγω της ευαλωτότητας των ανηλίκων κρατουμένων. Επιπλέον, δεν υπάρχει μέριμνα για την παροχή ψυχαγωγικών, αθλητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, η οποία

επιβάλλεται κατά την κράτηση της ευάλωτης ομάδας των ανηλίκων. Τέλος, δεν υπάρχει μέριμνα για την ενημέρωση των κρατουμένων για τη νομική τους κατάσταση.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Οι ανήλικοι κρατούνταν σε τέσσερα δωμάτια μεγέθους περίπου 55 τμ το καθένα. Ο αριθμός των κρατουμένων ήταν μικρός σε σχέση με τη δυναμικότητα, συνεπώς δεν υπήρχε πρόβλημα με την χωρητικότητα. Τα δωμάτια διαθέτουν παράθυρο, ωστόσο οι κρατούμενοι ανέφεραν ότι έκανε κρύο, καθώς δεν υπήρχε θέρμανση. Ο χώρος καθαρίζεται καθημερινά από καθαρίστρια. Στους ανηλίκους παρέχονται κλινοσκεπάσματα, τα οποία ωστόσο δεν είναι καθαρά. Δεν παρέχεται επαρκής ρουχισμός και υπόδηση. Ορισμένοι από τους ανηλίκους με τους οποίους συνομιλήσαμε δε φορούσαν παπούτσια, καθώς δεν τους είχαν παρασχεθεί. Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι ακώλυτη. Τους παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής. Ως προς τη σίτιση, παρέχονται τρία γεύματα, το φαγητό όμως είναι μικρής ποσότητας και κακής ποιότητας. Οι ανήλικοι επικοινωνούν με τον έξω κόσμο μέσω καρτοτηλεφώνου, εφόσον έχουν τη δυνατότητα να προμηθευτούν τηλεκάρτα. Ορισμένες φορές τους επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουν το κινητό τους τηλέφωνο για λίγα λεπτά.

Στο χώρο υπάρχει ένα κοινό δωμάτιο με μόνο μία τηλεόραση. Δεν παρέχονται άλλες δραστηριότητες (λ.χ επιτραπέζια παιχνίδια, βιβλιοθήκη, αθλητικές δραστηριότητες). Ορισμένες φορές παίζουν ποδόσφαιρο στο προαύλιο. Οι ανήλικοι μπορούν να κινούνται ελεύθερα στο χώρο κράτησης και προαυλισμού κατά τη διάρκεια της ημέρας. Ο χώρος προαυλισμού κλείνει στις 6 το απόγευμα.

Στο χώρο κράτησης δεν υπάρχει γιατρός, ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός. Ορισμένοι ανήλικοι ανέφεραν δυσκολία στην πρόσβαση στις ιατρικές υπηρεσίες. Κατά την εισαγωγή τους στο Κέντρο ωστόσο, υποβάλλονται σε ιατρικές εξετάσεις για φυματίωση και ψώρα, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου στη συνέχεια να μεταφερθούν σε κέντρα φιλοξενίας.

Τέλος, δεν υπάρχει διερμηνεία και οι κρατούμενοι ανήλικοι αγνοούσαν τα δικαιώματά τους και την ακριβή νομική τους κατάσταση.

γ. Αστυνομικά Τμήματα

Α.Τ Δραπετσώνας

Γενικές διαπιστώσεις

Την 16η Νοεμβρίου επισκεφθήκαμε τα κρατητήρια του Α.Τ. Δραπετσώνας, όπου κρατούνταν περίπου 20 άτομα. Μας δόθηκε πλήρης πρόσβαση στους χώρους κράτησης. Οι κρατούμενοι κινούνται ελεύθερα σε κλειστούς εσωτερικούς χώρους που έχουν κελιά και έναν εσωτερικό διάδρομο. Η γενική εικόνα του κρατητηρίου είναι απαράδεκτη. Οι χώροι είναι σκοτεινοί, ενώ παράλληλα στα κελιά οι εγκαταστάσεις υγιεινής (τουαλέτες και ντους) είναι σε κακή κατάσταση. Ωστόσο θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι κρατούμενοι εξέφρασαν ικανοποίηση για την πολύ ανθρώπινη συμπεριφορά του αστυνομικού προσωπικού.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τα ευρήματα της επιτόπιας επίσκεψής μας και τα στοιχεία που προέκυψαν από την συζήτηση που είχαμε με τους κρατούμενους:

Ο χώρος είναι επαρκής, καθώς ο αριθμός των κρατουμένων είναι μικρός σε σχέση με τη δυναμικότητα. Δεν υπάρχει φως στους θαλάμους και στις τουαλέτες. Υπάρχει κάποιος περιορισμένος τεχνητός φωτισμός στο διάδρομο. Οι εγκαταστάσεις υγιεινής είναι βρώμικες και στην πλειοψηφία τους δε λειτουργούν. Το φαγητό δεν είναι επαρκές και είναι χαμηλής θρεπτικής αξίας. Δεν παρέχεται προαυλισμός. Ως προς τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, υπάρχει μόνο μια βιβλιοθήκη. Τέλος, δεν υπάρχει διερμηνεία, προκειμένου οι κρατούμενοι να ενημερώνονται σε γλώσσα που κατανοούν για τους λόγους κράτησης και τη νομική τους κατάσταση.

Τμήματα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης περιοχής Θεσσαλονίκης

Την 26η Ιανουαρίου επισκεφθήκαμε το Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης, το Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Αγίου Αθανασίου και το Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Μυγδονίας. Την 9η Ιουλίου 2016 πραγματοποιήσαμε επαναληπτική επίσκεψη στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Αγίου Αθανασίου.

Γενικές διαπιστώσεις

Η πρόσβαση στους χώρους κράτησης των Τμημάτων Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης δεν μας επετράπη, οπότε δεν σχηματίσαμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες κράτησης.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με όσα μας ανέφεραν οι κρατούμενοι:

Στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης κατά την επίσκεψή μας κρατούνταν 4 κρατούμενες σε κελί μεγέθους περίπου 15-20τμ. Στο κελί υπάρχει μόνο ένα μικρό παράθυρο με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επαρκής φωτισμός. Τα κλινοσκεπάσματα είναι βρώμικα. Ο κλιματισμός είναι ανεπαρκής και δεν υπάρχει ζεστό νερό. Οι ίδιες οι κρατούμενες καθαρίζουν την τουαλέτα με νερό. Η τουαλέτα δεν χωρίζεται πλήρως από το κελί, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται αξιοπρεπείς συνθήκες. Δεν παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής. Ως προς τη σίτιση, τους παρέχεται το ποσό των 5,87 ευρώ ημερησίως, που επαρκεί για πρωινό και ένα γεύμα, συνήθως το ίδιο, άρα χαμηλής θρεπτικής αξίας. Δεν υπάρχει διερμηνεία και δεν παρέχεται προαυλισμός. Ωστόσο, παρέχεται ρουχισμός και υπόδηση. Δεν υπάρχει γιατρός και δεν διενεργείται προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή. Εάν παρουσιαστεί πρόβλημα υγείας, οι κρατούμενες μεταφέρονται σε νοσοκομείο.

Στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Αγίου Αθανασίου κατά την επίσκεψή μας κρατούνταν 4 άτομα σε κελί μεγέθους περίπου 20 τμ. (Σημειωτέον ότι 10 ημέρες πριν κρατούνταν 22 άτομα). Κατά την επίσκεψή μας την 9/7/2016 κρατούνταν 18 άτομα σε 2 κελιά, μεγέθους περίπου 20 τ.μ. το καθένα. Μας ανέφεραν ότι υπάρχει πολύ λίγο φυσικό φως. Οι κουβέρτες που τους παρέχονται είναι λεπτές. Δεν τους παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής. Οι ίδιοι καθαρίζουν την τουαλέτα με νερό. Ως προς τη σίτιση, τους παρέχεται το ποσό των 5,87 ευρώ ημερησίως , που επαρκεί για πρωινό και ένα γεύμα, συνήθως το ίδιο, άρα χαμηλής θρεπτικής αξίας. Δεν υπάρχει διερμηνεία και δεν παρέχεται προαυλισμός. Ωστόσο, όσον αφορά την ψυχαγωγία, υπάρχει τηλεόραση. Δεν υπάρχει γιατρός και δεν διενεργείται προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή. Εάν παρουσιαστεί πρόβλημα υγείας, οι κρατούμενοι μεταφέρονται στο τοπικό Κέντρο Υγείας. Ωστόσο κατά την εκτίμησή μας η πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες είναι δυσχερής.

Στο Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Μυγδονίας κατά την επίσκεψή μας κρατούνταν 4 άτομα, όλοι ενήλικοι (Σημειωτέον ότι 10 ημέρες πριν κρατούνταν 16 άτομα, 8 ενήλικοι και 8 ασυνόδευτοι ανήλικοι). Όπως πληροφορηθήκαμε, στο χώρο κράτησης υπάρχει ένα μικρό παράθυρο και το φως δεν είναι επαρκές. Ο κλιματισμός είναι ανεπαρκής και δεν υπάρχει ζεστό νερό. Οι ίδιοι οι κρατούμενοι καθαρίζουν την τουαλέτα με νερό. Δεν τους παρέχονται είδη ατομικής υγιεινής. Ως προς τη σίτιση, τους παρέχεται το ποσό των 5,87 ευρώ ημερησίως, που επαρκεί για πρωινό και ένα γεύμα, συνήθως το ίδιο, άρα χαμηλής θρεπτικής αξίας. Δεν υπάρχει διερμηνεία και δεν παρέχεται προαυλισμός. Ωστόσο, όσον αφορά την ψυχαγωγία, υπάρχει τηλεόραση. Δεν υπάρχει γιατρός και δεν διενεργείται προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή. Εάν παρουσιαστεί πρόβλημα υγείας, οι κρατούμενοι μεταφέρονται σε νοσοκομείο.

Τμήμα Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Μυγδονίας – Κρατητήρια Ανηλίκων

Γενικές διαπιστώσεις

Την 9η Ιουλίου 2016 πραγματοποιήσαμε επίσκεψη στα κρατητήρια του Τμήματος Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης Μυγδονίας. Κατά την ημέρα της επίσκεψής μας κρατούνταν 7 ανήλικοι. Σημειώνουμε πως δε μας δόθηκε πρόσβαση στους χώρους κράτησης με αποτέλεσμα να μη διαμορφώσουμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες. Όπως προέκυψε από τη συνομιλία μας με τους ανηλίκους, οι συνθήκες είναι ακατάλληλες για κράτηση παράτυπων μεταναστών, και δη ασυνόδευτων ανηλίκων.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Όλοι οι ανήλικοι κρατούνταν σε ένα δωμάτιο, μεγέθους περίπου 20 τμ. Πριν από την επίσκεψή μας κρατούνταν 14 άτομα. Το γεγονός ότι κρατούνται μαζί παιδιά διαφόρων εθνικοτήτων έχει ως αποτέλεσμα να προκαλούνται εντάσεις μεταξύ τους. Στο χώρο υπάρχει παράθυρο και ο φυσικός φωτισμός είναι επαρκής, ενώ υπάρχει και τεχνητός φωτισμός. Στο χώρο λειτουργούν 2 κλιματιστικά. Οι ίδιοι οι ανήλικοι καθαρίζουν το χώρο με καθαριστικά που τους παρέχονται από την υπηρεσία. Δεν υπάρχουν κρεβάτια και οι ανήλικοι κοιμούνται πάνω σε στρώματα στο δάπεδο. Παρέχονται κλινοσκεπάσματα, τα οποία ωστόσο είναι βρώμικα.

Ορισμένοι ανήλικοι μάλιστα μας ανέφεραν δερματικά προβλήματα. Δεν παρέχεται επαρκής ρουχισμός και υπόδηση. Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι ακώλυτη, αλλά οι εγκαταστάσεις είναι σε κακή κατάσταση και καθαρίζονται από τους ίδιους τους ανηλίκους. Παρέχονται ορισμένα είδη ατομικής υγιεινής, αλλά δεν είναι επαρκή. Οι ανήλικοι επικοινωνούν με τον έξω κόσμο μέσω καρτοτηλεφώνου, εφόσον έχουν τη δυνατότητα να προμηθευτούν τηλεκάρτα.

Ως προς τη σίτιση, σε κάθε κρατούμενο ανήλικο παρέχονται 5,87 ευρώ τα οποία αρκούν για 2 γεύματα. Τα γεύματα είναι χαμηλής θρεπτικής αξίας και ορισμένοι ανήλικοι μας ανέφεραν ότι δεν υπάρχει ποικιλία. Στο χώρο υπάρχει μόνο μία τηλεόραση. Δεν παρέχονται άλλες δραστηριότητες (λ.χ επιτραπέζια παιχνίδια, βιβλιοθήκη, αθλητικές δραστηριότητες). Επιπλέον δεν παρέχεται προαυλισμός. Στο χώρο κράτησης δεν υπάρχει γιατρός, ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός. Κατά την εισαγωγή τους στο Αστυνομικό Τμήμα ωστόσο, υποβάλλονται σε ιατρικές εξετάσεις για φυματίωση και ψώρα, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου στη συνέχεια να μεταφερθούν σε κέντρα φιλοξενίας. Τέλος, δεν υπάρχει διερμηνεία και οι κρατούμενοι ανήλικοι αγνοούσαν τα δικαιώματά τους και την ακριβή νομική τους κατάσταση.

Αστυνομικό τμήμα Ναυπλίου

Γενικές διαπιστώσεις

Την 16η Φεβρουαρίου 2016 επισκεφθήκαμε το Αστυνομικό Τμήμα Ναυπλίου. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων κατά την επίσκεψή μας ήταν 6 άτομα. Μας δόθηκε πλήρης πρόσβαση στα κρατητήρια με αποτέλεσμα να διαμορφώσουμε ιδία αντίληψη για τις συνθήκες κράτησης. Το βασικό πρόβλημα που εντοπίσαμε είναι η έλλειψη προαυλισμού, καθώς οι κρατούμενοι μπορούν να κινούνται μόνο στα κελιά και το διάδρομο. Να σημειώσουμε πως υπάρχει εξωτερικός χώρος που θα μπορούσε να διαμορφωθεί κατάλληλα, προκειμένου να αξιοποιηθεί ως χώρος προαυλισμού.

Αναλυτικές παρατηρήσεις

Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής είναι ακώλυτη, καθώς σε κάθε κελί υπάρχει τουαλέτα και ντους. Επίσης υπάρχει ζεστό νερό.

Ωστόσο οι εγκαταστάσεις υγιεινής είναι πεπαλαιωμένες. Οι ίδιοι οι κρατούμενοι καθαρίζουν τα κελιά τους. Η παροχή ειδών ατομικής υγιεινής είναι ελλιπής. Δεν υπάρχει μέριμνα για ψυχαγωγικές και άλλες δραστηριότητες (π.χ. τηλεόραση, βιβλιοθήκη, επιτραπέζια παιχνίδια). Δεν υπάρχει χώρος άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων. Δεν επιτρέπεται η χρήση κινητών τηλεφώνων και η επικοινωνία γίνεται με καρτοτηλέφωνο, εφόσον οι κρατούμενοι μπορούν να προμηθευτούν τηλεκάρτα. Δεν παρέχεται στους κρατούμενους ρουχισμός και υπόδηση. Ως προς τη σίτιση, η Υπηρεσία έχει υπογράψει σύμβαση με εταιρία catering και σε κάθε κρατούμενο παρέχονται 2 γεύματα. Τέλος, ως προς τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι ελλιπής, καθώς δεν υπάρχει ιατρός στα κρατητήρια. Οι κρατούμενοι που ασθενούν μεταφέρονται στο νοσοκομείο. Ωστόσο η εκτίμησή μας είναι ότι η πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες είναι δυσχερής. Τέλος, ελλιπής είναι η ενημέρωση των κρατουμένων για την νομική τους κατάσταση, καθώς δεν υπάρχει διερμηνεία.

Β. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

i. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Από την διερεύνηση των υποθέσεων των κρατουμένων διαπιστώσαμε ότι:

- Σε σύγκριση με όσα συνέβαιναν έως και τις αρχές του 2015 παρατηρείται βελτίωση της κατάστασης ως προς τον αριθμό των κρατουμένων, ο οποίος έχει περιοριστεί σημαντικά, καθώς και ως προς το χρόνο κράτησης, καθώς δεν εξαντλείται πλέον το ανώτατο όριο των 18 μηνών.
- Παραμένουν τα σοβαρά συστημικά προβλήματα που παρατηρούνται εδώ και πολλά χρόνια στις διαδικασίες που ακολουθούν οι αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ για την διοικητική κράτηση.
- Παρατηρούνται προβλήματα στις διαδικασίες που ακολουθεί η Υπηρεσία Ασύλου σε σχέση με τους κρατούμενους αιτούντες άσυλο.

Συνοπτικά αναφέρουμε τα ακόλουθα:

Ως προς τις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ.

- Έλλειψη εξατομικευμένης προσέγγισης για τα χαρακτηριστικά, την κατάσταση και τις ανάγκες του κάθε αλλοδαπού υπηκόου που συλλαμβάνεται
- Μη χρήση εναλλακτικών της κράτησης μέτρων
- Συστηματική, αμφιβόλου νομιμότητας και αδικαιολόγητη επίκληση της δημόσιας τάξης ως λόγου κράτησης
- Κράτηση ατόμων των οποίων η απέλαση προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης
- Κράτηση πάνω από έξι μήνες
- Εκ νέου σύλληψη προς επιστροφή παρά την παρατεταμένη και ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν
- Κράτηση ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας
- Μη λήψη υπ' όψιν δεδομένων που ανακύπτουν κατά την διάρκεια της κράτησης ως προς την κατάσταση της υγείας των κρατουμένων και παράταση της κράτησης ευάλωτων ατόμων
- Έλλειψη διερμηνείας που είναι απαραίτητη προκειμένου οι κρατούμενοι να αντιλαμβάνονται πλήρως την νομική τους κατάσταση, τις αποφάσεις που τους αφορούν και τα έγγραφα που υπογράφουν
- Έλλειψη δωρεάν νομικής συνδρομής
- Έλλειψη ενημέρωσης για επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής

- Κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων και προβληματική διαδικασία διαπίστωσης ανηλικότητας
- Παράτυπη κράτηση ενόψει της υπαγωγής σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής

Ως προς την Υπηρεσία Ασύλου

- Σοβαρή καθυστέρηση στην καταγραφή και την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των κρατουμένων
- Έκδοση εισηγήσεων προς τις αστυνομικές αρχές περί της κράτησης των αιτούντων άσυλο οι οποίες στην πλειονότητά τους εμπεριέχουν τυποποιημένη διατύπωση που δεν δεσμεύει τις αστυνομικές αρχές ως προς την απόφασή τους, με αποτέλεσμα οι τελευταίες να συνεχίζουν να αποφασίζουν αποκλειστικά περί της κράτησης.

ii. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

α. Έλλειψη διαδικασιών πρώτης υποδοχής

i. Νομικό πλαίσιο

Από τις αρχές του 2011 με τον νόμο 3907 έχει θεσπιστεί η λειτουργία της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 7 του ως άνω νόμου, «Σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής υποβάλλονται όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που συλλαμβάνονται να εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη Χώρα. Οι διαδικασίες πρώτης υποδοχής για τους υπηκόους τρίτων χωρών περιλαμβάνουν: (α) την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειάς τους, (β) την καταγραφή τους, (γ) τον ιατρικό τους έλεγχο και την παροχή της τυχόν αναγκαίας περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, (δ) την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ιδίως δε για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να υπαχθούν σε καθεστώς διεθνούς προστασίας και (ε). τη μέριμνα για όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, ώστε να υποβληθούν στην κατά περίπτωση προβλεπόμενη διαδι-

κασία.

Περαιτέρω, το άρθρο 11 παρ.1 του ιδίου νόμου, προβλέπει το διαχωρισμό και την παραπομπή των αιτούντων διεθνή προστασία στο κατά τόπον αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου. «Εφόσον το αίτημα και η προσφυγή απορριφθεί ενόσω οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραμένουν στο Κέντρο ή τη Μονάδα Πρώτης Υποδοχής, αυτοί παραπέμπονται στην αρμόδια αρχή για την υπαγωγή τους σε διαδικασίες απέλασης, επιστροφής ή επανεισδοχής».

Σύμφωνα με το αρ. 11 παρ. 2, «ο επικεφαλής του Κέντρου ή της Μονάδας, ύστερα από εισήγηση του προϊσταμένου του κλιμακίου ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παραπέμπει τα πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες στον αρμόδιο κατά περίπτωση φορέα κοινωνικής στήριξης ή προστασίας», ενώ κατά την παρ. 3 «οι εναπομένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών παραπέμπονται στην αρχή που είναι κατά νόμο αρμόδια να αποφασίσει την υπαγωγή τους σε διαδικασία επανεισδοχής, απέλασης ή επιστροφής».

Την 2α Απριλίου 2016 δημοσιεύθηκε ο νόμος 4375 βάσει του οποίου ιδρύθηκε η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης με κύρια αποστολή την «αποτελεσματική διενέργεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης των πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις»[24]. Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τις Περιφερειακές της Υπηρεσίες οι οποίες είναι: (α) τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), (β) οι Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Μ.Υ.Τ.), (γ) οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία, (δ) οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας.

Οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης είναι ανάλογες με τις προβλεπόμενες από άρθρο 7 του ν. 3907/2011 και περιλαμβάνουν την καταγραφή των προσωπικών στοιχείων, τη λήψη και καταχώριση των δακτυλικών αποτυπωμάτων, την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειας, τον ιατρικό έλεγχο και την παροχή της τυχόν αναγκαίας περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, την ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τη μέριμνα για όσους ανήκουν σε

24 αρ. 8 παρ. 2 ν. 4375/2016.

ευάλωτες ομάδες, την παραπομπή για την εκκίνηση της διαδικασίας υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας για όσους επιθυμούν να υποβάλλουν σχετική αίτηση, την παραπομπή στις αρμόδιες υπηρεσίες για την υπαγωγή σε διαδικασίες επανεισδοχής ή επιστροφής ή απέλασης για όσους δεν υποβάλλουν ή για αυτούς των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας απορρίπτεται κατά τη διάρκεια παραμονής τους στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

ii. Διαπιστώσεις

Σε σχέση με τις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, μέχρι τις αρχές Απριλίου του 2016, οπότε και τέθηκε σε ισχύ ο ν. 4375/2016, ίσχυε ο ν. 3907/2011, που προέβλεπε την ίδρυση και λειτουργία της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής. Παρά το γεγονός ότι από το 2011 το εν λόγω νομικό πλαίσιο προέβλεπε την δημιουργία Κέντρων Πρώτης Υποδοχής ανά την χώρα, μέχρι και σχετικά πρόσφατα μόνο ένα Κέντρο Πρώτης Υποδοχής, στο Φυλάκιο Ορεστιάδας, βρισκόταν σε λειτουργία. Ως αποτέλεσμα το μεγαλύτερο βάρος της διαχείρισης των παρατύπως εισερχομένων ή διαμενόντων στη χώρα υπηκόων τρίτων χωρών το επωμιζόταν η Ελληνική Αστυνομία.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας (Διευθύνσεις Αλλοδαπών, Αστυνομικές Διευθύνσεις) δεν διαθέτουν το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό που θα μπορούσε να διενεργήσει διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Αλλά και όταν συνάπτονται συμβάσεις για την παροχή ιατρικής και ψυχοκοινωνικής στήριξης, οι υπηρεσίες αυτές δεν αξιοποιούνται για αρχική αξιολόγηση της κατάστασης και των αναγκών του κάθε συλλαμβανόμενου και την ενδεχόμενη χρήση εναλλακτικών της κράτησης μέτρων ή την παραπομπή του σε άλλες υπηρεσίες, αλλά παρέχονται μετά την λήψη της απόφασης κράτησης και επιστροφής.

Παράλληλα το σύστημα που ακολουθεί εδώ και πάνω από μία δεκαετία η Ελληνική Αστυνομία είναι απρόσωπο και τυποποιημένο. Η υπηρεσία που διενεργεί την σύλληψη, η οποία δεν διαθέτει ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό ούτε διερμηνέα, στέλνει τον φάκελο καταγραφής στην Διεύθυνση Αλλοδαπών ή την Αστυνομική Διεύθυνση, η οποία με την σειρά της προχωράει στην έκδοση απόφασης κράτησης και επιστροφής. Ο αστυνομικός υπάλληλος που εκδίδει τις αποφάσεις αυτές δεν βλέπει καν ούτε αξιολογεί εξατομικευμένα τον συλληφθέ-

ντα/την συλληφθείσα. Όπως είναι ευνόητο, αυτού του είδους η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα να μην εντοπίζονται ευάλωτα άτομα μεταξύ των οποίων ασυνόδευτοι ανήλικοι, ασθενείς, θύματα βασανιστηρίων, θύματα κακοποίησης, θύματα εμπορίας ανθρώπων. Επίσης δεν εντοπίζονται άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας ή άτομα των οποίων η επιστροφή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης.

β. Έκδοση απόφασης επιστροφής, κράτηση προς επιστροφή και εκτέλεση αποφάσεων επιστροφής για άτομα των οποίων η επιστροφή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του ν. 3907/2011 «οι αρμόδιες για την επιστροφή αρχές τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης» και σύμφωνα με το άρθρο 24 «η απομάκρυνση αναβάλλεται υποχρεωτικά όταν παραβιάζεται η αρχή της μη επαναπροώθησης». Επιπλέον σύμφωνα με το άρθρο 78[Α] του ν. 3386/2005 (που προστέθηκε με το άρθρο 18 του ν. 4332/2015), «απόφαση απέλασης δεν εκδίδεται σε περίπτωση συνδρομής των όρων της αρχής μη επαναπροώθησης, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που κυρώθηκε με το Ν. 1782/1988 (Α΄ 116), στο άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που κυρώθηκε με το Ν. 2462/1997 (Α΄ 25), στα άρθρα 31 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων 1951, που κυρώθηκε με το Ν.δ. 3989/1959 (Α΄ 201) και στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που κυρώθηκε με το Ν.δ. 53/1974, (Α΄ 256). Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια αρχή του άρθρου 76 παρ. 2 του Ν. 3386/2005 χορηγεί βεβαίωση περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς, η οποία συνεπάγεται για τον κάτοχο, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της βεβαίωσης αναβολής απομάκρυνσης του άρθρου 24 του Ν. 3907/2011».

ii. Διαπιστώσεις

Με δεδομένη την ανωτέρω αναπτυχθείσα έλλειψη διαδικασιών πρώτης υποδοχής και εξατομικευμένης αξιολόγησης του κάθε ατόμου που συλλαμβάνεται, η άμεση έκδοση απόφασης αναβολής

απομάκρυνσης βασίζεται στο κριτήριο της υπηκοότητας και με την προϋπόθεση ότι επιδεικνύονται έγγραφα που την αποδεικνύουν. Έτσι χορηγείται αναβολή απομάκρυνσης στους υπηκόους Συρίας, Σομαλίας, Ερυθραίας, Μυανμάρ, Μαυριτανίας και Παλαιστίνης λόγω του γεγονότος ότι οι υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ αναγνωρίζουν ότι στην περίπτωσή τους η επιστροφή θα παραβίαζε την αρχή της μη επαναπροώθησης. Ωστόσο στην περίπτωση που οι αστυνομικές αρχές θεωρούν ότι συντρέχουν λόγοι δημόσιας τάξης, εκδίδουν απόφαση κράτησης και επιστροφής και για υπηκόους των χωρών αυτών. Όσον αφορά άλλες υπηκοότητες για τις οποίες δεν υπάρχει σύσταση της Ύπατης Αρμοστείας για πλήρη αποχή από αναγκαστικές επιστροφές, αλλά συστήνεται εξατομικευμένη κρίση (Σουδάν, Αφγανιστάν), η Ελληνική Αστυνομία εκδίδει αποφάσεις επιστροφής, κρατά υπηκόους αυτών των χωρών προς επιστροφή και σε ορισμένες περιπτώσεις εκτελεί αναγκαστικές επιστροφές. Τέλος η Ελληνική Αστυνομία εκδίδει αποφάσεις επιστροφής και κρατά προς επιστροφή υπηκόους και άλλων χωρών η επιστροφή των οποίων ενδέχεται να προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης (π.χ. Ιράν, Νιγηρία, Καμερούν).

Η λογική με την οποία λειτουργούν οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας είναι ότι εάν ένας υπήκοος τρίτης χώρας δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του επειδή αυτό θα τον θέσει σε κίνδυνο, θα υποβάλει αίτηση ασύλου.

Ωστόσο η χώρα μας και οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν από το εθνικό, κοινοτικό και διεθνές δίκαιο θετική υποχρέωση να τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης, ανεξαρτήτως του αν θα υποβληθεί αίτημα ασύλου. Ως εκ τούτου οφείλουν οι ίδιες οι υπηρεσίες:

- να οργανώνονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ενημερώνονται για την κατάσταση που επικρατεί στις χώρες καταγωγής των υπηκόων τρίτων χωρών και να επικαιροποιούν τα στοιχεία τους
- να συνεργάζονται για τον σκοπό αυτό με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
- να διεξάγουν εξατομικευμένη αξιολόγηση της κάθε περίπτωσης υπηκόου τρίτης χώρας έτσι ώστε να διαπιστώνουν εάν η επιστροφή του/της προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης, και σε αυτή την περίπτωση

να χορηγούν βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης. Η ανωτέρω εξατομικευμένη αξιολόγηση πρέπει να διεξάγεται τόσο κατά το στάδιο της αρχικής σύλληψης, ώστε αν προκύπτει ότι συντρέχει εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης να χορηγηθεί βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης κατ' άρθρο 78^{A} του ν. 3386/2005, όσο και στη συνέχεια, και ασφαλώς πριν την εκκίνηση της εκτέλεσης απόφασης επιστροφής, ώστε αν και πάλι προκύπτει ότι συντρέχει εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης να χορηγείται βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης κατ'άρθρο 24 του ν. 3907/2011.

Από τις υποθέσεις που διερευνήσαμε και παραθέτουμε προκύπτει μεταξύ άλλων εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης, καθώς και κράτηση προς επιστροφή αναγνωρισμένων προσφύγων.

Συγκεκριμένες περιπτώσεις κρατουμένων

- Ο υπήκοος Αφγανιστάν J.M., καταγόμενος από την επαρχία Maidan Wardak και μέλος της εθνοτικής ομάδας των Hazara, κρατήθηκε 5 μήνες στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας και στη συνέχεια απελάθηκε αναγκαστικά, κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης, καθώς στην επαρχία Maidan Wardak τα μέλη της φυλής Hazara υφίστανται διώξεις από τη νομαδική φυλή Kutsi και τους Ταλιμπάν, ο κρατικός μηχανισμός αδυνατεί να παράσχει την απαιτούμενη προστασία ενώ δυνατότητα μετεγκατάστασης δεν υφίσταται λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης ασφαλείας στο Αφγανιστάν και των προβλημάτων και διακρίσεων που υφίσταται η εθνοτική μειονότητα των Hazara. Σημειώνουμε ότι δύο μέρες πριν την εκτέλεση της αναγκαστικής επιστροφής η οργάνωσή μας ενημέρωσε εγγράφως την Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής για το γεγονός ότι ενδεχόμενη επιστροφή του προσέκρουε στην αρχή της μη επαναπροώθησης.

- Ο υπήκοος Ιράν R.H κρατήθηκε ενάμιση μήνα στη Διεύθυνση Αστυνόμευσης Αερολιμένα Αθηνών και εκδόθηκε εις βάρος του απόφαση επιστροφής στις 6/12/2015 και στις 12/12/2015, παρόλο που επρόκειτο για αναγνωρισμένο στην Ελλάδα πρόσφυγα. Πιο συγκεκριμένα, για τον ανωτέρω, ο οποίος επεστράφη από Νορβηγία, είχε προϋπάρξει αλληλογραφία μεταξύ των Νορβηγικών και των Ελληνικών αρχών και υπήρχε συνοδευτικό έγγραφο των Νορβηγικών Αρχών στο οποίο αναφερόταν ότι επρόκειτο για επανεισδοχή πρόσφυγα και μνημονευόταν η σχετική απόφαση της Υπηρεσίας Ασύλου. Σημειώνουμε ότι στη δεύτερη απόφαση επιστροφής αναφερόταν ότι ο ανωτέρω είχε υποβάλει αίτημα ασύλου το οποίο είχε απορριφθεί (!). Επιπλέον, οι αστυνομικές αρχές οδήγησαν αυτόν τον αναγνωρισμένο πρόσφυγα στις προξενικές αρχές της χώρας του –από την οποία διώκεται- προκειμένου να αναγνωριστεί ως πολίτης του Ιράν και να επιστραφεί στη χώρα του. Μετά από έγγραφη παρέμβαση της οργάνωσής μας ο ανωτέρω αφέθηκε ελεύθερος με εξάμηνη αναβολή απομάκρυνσης (!)

- Ο υπήκοος Συρίας Η.Υ. συνελήφθη την 8/1/2016 και κρατήθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης που σχετίζονταν με το γεγονός ότι είχε καταδικαστεί από το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών σε φυλάκιση δύο μηνών με τριετή αναστολή, για παράβαση του αρ. 29 παρ. 7 του ν. 4251/14. Την 8/4/2016 εκδόθηκε απόφαση παράτασης της κράτησής του, στην οποία αναφερόταν ως υπήκοος Αλγερίας. Ο ανωτέρω μας ανέφερε ότι ήταν αναγνωρισμένος πρόσφυγας στη Νορβηγία, γεγονός το οποίο θέσαμε υπ' όψιν των αστυνομικών αρχών. Επιπλέον, σε μεταγενέστερο χρόνο υποβάλαμε στις αστυνομικές αρχές αντίγραφα των νορβηγικών εγγράφων από τα οποία προέκυπτε η χορήγηση προσφυγικού καθεστώτος. Εν τέλει, αφέθηκε ελεύθερος την 30/5/2016.

- Ο υπήκοος Αφγανιστάν Α.Α κρατήθηκε από την 26/1/2016 έως την 31/5/2016 στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης, παρόλο που ήταν κάτοχος άδειας παραμονής (επικουρική προστασία) και ταξιδιωτικού εγγράφου, εκδοθέντων από τις Ιταλικές Αρχές, τα οποία και θέσαμε υπ' όψιν των αστυνομικών αρχών την 17/3/2016.

- Η υπήκοος Ερυθραίας Υ.Ζ κρατήθηκε έξι μήνες στο Κέντρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης, παρόλο που ήταν μη απελάσιμη, καθώς σύμφωνα με τις Οδηγίες της ΄Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες και τη σχετική Διαταγή του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, δεν γίνονται επιστροφές στην Ερυθραία. Σημειώνουμε επιπλέον ότι η ανωτέρω μας ανέφερε ότι είχε υποστεί στην χώρα καταγωγής της δίωξη λόγω φύλου (ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων και βιασμό).
- Οι υπήκοοι Ερυθραίας D.B και B.B.. συνελήφθησαν την 13/2/2016 και 29/2/2016 αντίστοιχα και εκδόθηκαν εις βάρος τους αποφάσεις κράτησης για λόγους δημόσιας τάξης, παρόλο που ήταν μη απελάσιμοι. Οι ανωτέρω υπέβαλαν αίτηση διεθνούς προστασίας την 7/4/2016 και 25/5/2016 αντίστοιχα και εν τέλει αφέθηκαν ελεύθεροι την 28/5/2016.

γ. Κράτηση με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης

i. Νομικό πλαίσιο

Η Οδηγία 2008/115/ΕΚ και ο νόμος 3907/2011 δεν προβλέπουν κράτηση για λόγους δημόσιας τάξης. Ειδικότερα:

Σύμφωνα με το άρθρο 30 του νόμου 3907/2011:

Οι υπήκοοι τρίτης χώρας που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 21, τίθενται υπό κράτηση για την προετοιμασία της επιστροφής και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα, όπως εκείνα που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 22. Το μέτρο της κράτησης εφαρμόζεται όταν: α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή β) ο υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης ή γ) συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας.

Σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο περί Επιστροφής»[25]:

Απαγόρευση της χρήσης της κράτησης για λόγους δημόσιας τάξης: Η δυνατότητα διατήρησης ή παράτασης της κράτησης για λόγους δημόσιας τάξης δεν καλύπτεται από την οδηγία και τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούν την κράτηση ενόψει απομάκρυνσης ως «ήπια» μορφή φυλάκισης. Πρωταρχικός σκοπός της κράτησης ενόψει απομάκρυνσης είναι να εξασφαλίζεται ότι οι επιστρέφοντες δεν θα υπονομεύσουν, διαφεύγοντας, την εκτέλεση της υποχρέωσης επιστροφής. Σκοπός του άρθρου 15 δεν είναι η προστασία της κοινωνίας από άτομα που συνιστούν απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια. Ο –εύλογος– στόχος της «προστασίας της κοινωνίας» πρέπει να καλύπτεται από άλλες νομοθετικές πράξεις, ιδίως από το ποινικό δίκαιο, το ποινικό διοικητικό δίκαιο και τη νομοθεσία σχετικά με τη λήξη της νόμιμης παραμονής για λόγους δημόσιας τάξης. Βλέπε επίσης απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Kadzoev, C-357/09, σκέψη 70: «Η οδηγία 2008/115 δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για την κράτηση ενός ατόμου για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας. Κανένα συνεπώς από τα στοιχεία που αναφέρει το αιτούν δικαστήριο (επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά, δεν διαθέτει βιοποριστικά μέσα ούτε κατάλυμα) δεν μπορεί, καθαυτό, να συνιστά λόγο κράτησης του ενδιαφερομένου δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας αυτής». Η συμπεριφορά του προσώπου στο παρελθόν, η οποία έθεσε σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια (π.χ. μη συμμόρφωση με το διοικητικό δίκαιο σε άλλους τομείς πέραν της μεταναστευτικής νομοθεσίας ή παραβιάσεις του ποινικού δικαίου), μπορεί, ωστόσο, να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση του κινδύνου διαφυγής (βλέπε ενότητα 1.6 ανωτέρω): Εάν από την συμπεριφορά του ενδιαφερομένου στο παρελθόν προκύπτει το συμπέρασμα ότι είναι πιθανόν το πρόσωπο αυτό να μην ενεργήσει σύμφωνα με τον νόμο και να αποφύγει την επιστροφή, αυτό μπορεί να δικαιολογήσει την ύπαρξη κινδύνου διαφυγής.

«Η έννοια του "κινδύνου διαφυγής" διαφέρει από την έννοια του "κινδύνου για τη δημόσια τάξη". Η έννοια του κινδύνου για τη δημόσια τάξη προϋποθέτει, πέραν της διασάλευσης της κοινωνικής τάξης η οποία απορρέει από κάθε παράβαση του νόμου, την ύπαρξη πραγματικής, ενεστώσας και αρκούντως σοβαρής απειλής κατά θεμε-

25 *Εγχειρίδιο περί Επιστροφής, σελ. 91.*

λιώδους συμφέροντος της κοινωνίας. Ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να θεωρήσει ότι υπήκοος τρίτης χώρας αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη αποκλειστικά επειδή ο εν λόγω υπήκοος είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί ποινικά για πράξη η οποία συνιστά ποινικό αδίκημα που επισύρει κυρώσεις δυνάμει του εθνικού δικαίου. Άλλοι παράγοντες, όπως η φύση και η σοβαρότητα της πράξης, το χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από τη διάπραξή της και οποιοδήποτε ζήτημα που σχετίζεται με την αξιοπιστία της υποψίας ότι ο εν λόγω υπήκοος της τρίτης χώρας διέπραξε το εικαζόμενο ποινικό αδίκημα λαμβάνονται επίσης υπόψη για τη χωριστή αξιολόγηση που πρέπει να διεξάγεται σε κάθε περίπτωση.[26]

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη (έγγραφο 175063/49247 από 19/11/2013):

Η Ελληνική Αστυνομία φαίνεται να αδιαφορεί για τις ιδιαιτερότητες κάθε κατηγορίας υπηκόων τρίτων χωρών και τους υπαρκτούς νομικούς λόγους που επιβάλουν την διαφορετική αντιμετώπιση. Αποτέλεσμα αυτού είναι κυρίως η διαφαινόμενη έκδοση αποφάσεων επιστροφής αμφιβόλου νόμιμου ερείσματος {...} και επίκληση στο σκεπτικό των επιμέρους αποφάσεων κράτησης διατάξεων τόσο του ν 3386/2005 όσο και του ν. 3907/2011. Και τούτο προκειμένης της συλλήβδην επιβολής του μέτρου της κράτησης στις ανωτέρω κατηγορίες, με νομική βάση κυρίως την επίκληση λόγων δημόσιας τάξης (παρότι η προστασία της δημόσιας τάξης δεν περιλαμβάνεται στις νόμιμες προϋποθέσεις του άρθρου 30 του ν. 3907/2011 για την επιβολή του μέτρου της κράτησης) με τρόπο που συνήθως απέχει, κατά πολύ, από το να πληροί τις επιταγές της σαφούς και επαρκούς αιτιολογίας. Οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές επικαλούνται -ως νομιμοποιητικό λόγο της επιβολής της κράτησης- είτε την προηγούμενη άσκηση ποινικής δίωξης, είτε προγενέστερη επιβολή ποινών στερητικών της ελευθερίας, των οποίων, όμως έχει ανασταλεί η εκτέλεση, αγνοώντας ότι αρμόδιες για την επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής ή τυχόν περιοριστικών μέτρων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας είναι αποκλειστικά και μόνο οι αρμόδιες δικαστικές αρχές ενώ η διοικητική κράτηση επιβάλλεται στο πλαίσιο της εκτέλεσης απόφασης επιστροφής με αποκλειστικό σκοπό την υλοποίηση της απομάκρυνσης του αλλοδαπού από τη χώρα.

26 ό. π. , σελ. 43.

ii. Διαπιστώσεις

Μεγάλος αριθμός διοικητικά κρατουμένων την περίοδο αυτή κρατείται από την Ελληνική Αστυνομία με επίκληση λόγων «δημόσιας τάξης». Σημειώνουμε ότι οι αστυνομικές αρχές επικαλούνται συχνά το άρθρο 76 παρ. 3 του ν. 3386/2005, σύμφωνα με το οποίο «εφόσον ο αλλοδαπός εκ των εν γένει περιστάσεων κρίνεται ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη ή αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της αναχώρησής του ή τη διαδικασία απομάκρυνσής του, με απόφαση των οργάνων της προηγούμενης παραγράφου, διατάσσεται η προσωρινή κράτηση του μέχρι την έκδοση, εντός τριών (3) ημερών, απόφασης ως προς την απέλαση του», προκειμένου να θεμελιώσουν την κράτηση για λόγους δημόσιας τάξης.

Οι περισσότεροι κρατούμενοι που κρατούνται για λόγους δημόσιας τάξης, δηλαδή επειδή κρίνονται επικίνδυνοι, έχουν αφεθεί ωστόσο ελεύθεροι με απόφαση δικαστικής αρχής, η οποία, όπως είναι αυτονόητο, έχει κρίνει ότι δεν συνιστούν κίνδυνο. Ειδικότερα, κρατούνται για λόγους δημόσιας τάξης:

- άτομα στα οποία είτε έχει επιβληθεί ποινή με αναστολή
- άτομα που έχουν ασκήσει έφεση η οποία έχει αναστολτικό αποτέλεσμα
- άτομα που έχουν απολυθεί υφ' όρον
- άτομα που έχουν εκτίσει την ποινή τους
- άτομα στα οποία είχε επιβληθεί δικαστική απέλαση η οποία έχει αρθεί.

Η Ελληνική Αστυνομία συνεχίζει αυτή την πρακτική παρά τις ενστάσεις που έχουν διατυπωθεί από τον Συνήγορο του Πολίτη περί της νομιμότητάς της και την κριτική που έχει ασκηθεί από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Πέραν των ζητημάτων που άπτονται της νομιμότητας της πρακτικής αυτής, θέλουμε να σημειώσουμε ότι:

α. η κράτηση για λόγους δημόσιας τάξης συχνά υπερβαίνει τους έξι μήνες παρά τις υπουργικές εξαγγελίες του Φεβρουαρίου 2015.

β. μεταξύ αυτών που κρατούνται για λόγους δημόσιας τάξης συγκαταλέγονται:

- άτομα των οποίων η επιστροφή είναι ανέφικτη, είτε γιατί παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης, είτε επειδή προσκρούει σε πρακτικά προβλήματα
- άτομα που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας
- άτομα που έχουν αναπτύξει δεσμούς με τη χώρα[27]

δ. Κράτηση ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας-Μη λήψη υπ' όψιν δεδομένων που ανακύπτουν κατά την διάρκεια της κράτησης ως προς την κατάσταση της υγείας των κρατουμένων-παράταση κράτησης ευάλωτων ατόμων

i. Νομικό πλαίσιο

Το δικαίωμα στην υγεία προστατεύεται σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με το άρθρο 25 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένεια του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες*. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, *τα συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου να απολαμβάνει την καλύτερη δυνατή σωματική και ψυχική υγεία*. Το άρθρο 35 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ότι, *κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας του ανθρώπου*. Σε εθνικό επίπεδο, το άρθρο 5 § 5 του Συντάγματος ορίζει ότι *καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας»*, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 21 § 3 *το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών*.

27 βλ. συγκεκριμένες περιπτώσεις στα οικεία κεφάλαια.

Η προστασία της υγείας των υπό επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών κατοχυρώνεται από το ενωσιακό και εθνικό δίκαιο. Το άρθρο 20 του ν. 3907/2011 ορίζει ότι οι αρμόδιες αρχές, κατά την εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών, *λαμβάνουν δεόντως υπ' όψιν την κατάσταση της υγείας του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης*. Σύμφωνα με το άρθρο 30 του ιδίου νόμου, οι υπήκοοι τρίτης χώρας που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής *τίθενται υπό κράτηση για την προετοιμασία της επιστροφής και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα*, η δε κράτηση *επιβάλλεται και διατηρείται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Σε κάθε περίπτωση, για την επιβολή ή τη συνέχιση του μέτρου της κράτησης λαμβάνεται υπόψη η διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων κράτησης και η δυνατότητα εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τους κρατουμένους*. Επιπλέον, κατά το άρθρο 31 *στους υπό κράτηση υπηκόους τρίτων χωρών παρέχεται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και η απαραίτητη θεραπευτική αγωγή. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται στις περιπτώσεις ευάλωτων ατόμων*. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 29 του ιδίου νόμου, κατά το χρονικό διάστημα της οικειοθελούς αναχώρησης υπηκόου τρίτης χώρας και κατά το χρονικό διάστημα που αναβάλλεται η απομάκρυνση, οι αρμόδιες αρχές μεριμνούν ώστε *να παρέχεται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και η απαραίτητη θεραπευτική αγωγή, σύμφωνα με το άρθρο 84 παρ. 1 του ν.3386/2005* αλλά και *να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων*.

Σημειώνουμε ότι κατά το άρθρο 18 περ. θ' του ν. 3907/2011, στην έννοια των «ευάλωτων ατόμων» περιλαμβάνονται ανήλικοι, ασυνόδευτοι ανήλικοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι, έγκυες, γυναίκες σε κατάσταση λοχείας, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα και θύματα βασανιστηρίων, βιασμών ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, καθώς και θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Ωστόσο, σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο περί Επιστροφής»:

Σε αντίθεση με τον ορισμό των ευάλωτων ατόμων που χρησιμοποιείται στο κεκτημένο για το άσυλο (βλέπε για παράδειγμα το άρθρο 21 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ για τις συνθήκες υποδοχής ή το άρθρο 20 παράγραφος 3 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ για την αναγνώριση), ο ορισμός που περιλαμβάνεται στην οδηγία περί επιστροφής έχει τη μορφή εξαντλητικού καταλόγου. Ωστόσο, η ανάγκη να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση ευάλωτων ατόμων και στις συγκεκριμένες ανάγκες τους στο πλαίσιο της επιστροφής δεν περιορίζεται στις κατηγορίες ευάλωτων ατόμων που αναφέρονται ρητά στο άρθρο 3 παράγραφος 9. Η Επιτροπή συνιστά στα κράτη μέλη να δίνουν προσοχή και σε άλλες, ιδιαίτερα ευπαθείς περιπτώσεις, όπως εκείνες που αναφέρονται στο κεκτημένο του ασύλου: θύματα εμπορίας ανθρώπων ή ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων, άτομα με σοβαρές ασθένειες ή με πνευματικές διαταραχές. Ομοίως, η ανάγκη να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις περιπτώσεις ευάλωτων ατόμων δεν πρέπει να περιορίζεται στις περιπτώσεις που αναφέρονται ρητά στην οδηγία περί επιστροφής (κατά την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, κατά το διάστημα αναβολής της επιστροφής και κατά τη διάρκεια της κράτησης). Ως εκ τούτου, η Επιτροπή συνιστά στα κράτη μέλη να δίνουν προσοχή στις ανάγκες των ευάλωτων ατόμων σε όλα τα στάδια της διαδικασίας επιστροφής.

ii. Διαπιστώσεις

Είναι προφανές ότι για τα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας/αναπηρία η κράτηση αποτελεί ένα ιδιαίτερα επαχθές μέτρο, καθότι τα υποβάλλει σε μία δοκιμασία η οποία όχι μόνο δεν ευνοεί την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, αλλά είναι πιθανό να τα επιδεινώσει. Στο βαθμό λοιπόν που σύμφωνα με την νομοθεσία η κράτηση αποτελεί μέτρο έσχατης καταφυγής, είναι προφανές ότι επιβάλλεται να αποφεύγεται στην περίπτωση όσων αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας/αναπηρία, για τους οποίους τα κράτη οφείλουν να εφαρμόζουν εναλλακτικά της κράτησης μέτρα. Από τις ανωτέρω διατάξεις του διεθνούς, ενωσιακού και εθνικού δικαίου προκύπτει ότι:

- τα κράτη οφείλουν να μεριμνούν για την προστασία της υγείας τόσο από την άποψη της πρόληψης όσο και από την άποψη της αντιμετώπισης προβλημάτων υγείας.

- η κράτηση των παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο αποτελεί εξαιρετικό μέτρο που επιβάλλεται ***μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα.***

Ο συνδυασμός των ανωτέρω θέτει το πλαίσιο στο οποίο θα πρέπει να εντάσσεται η μεταχείριση των παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας/ αναπηρία.

Πέραν αυτού, οι υλικές συνθήκες κράτησης στη χώρα μας παρουσιάζουν σοβαρές αποκλίσεις από τα προβλεπόμενα στη νομοθεσία και τα διεθνή πρότυπα. Μεταξύ άλλων παρατηρούνται σοβαρά προβλήματα στην σίτιση, την θέρμανση, την υγιεινή και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. **Είναι προφανές ότι τέτοιες συνθήκες λειτουργούν επιβαρυντικά στους ασθενείς κρατουμένους.**

Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με τα ευρήματά μας, μεταξύ αυτών που κρατούνται βρίσκονται άτομα με σοβαρές σωματικές και ψυχικές ασθένειες (επιληψία, καρδιολογικά προβλήματα, διαβήτης, σχιζοφρένεια κλπ.), θύματα βασανιστηρίων και θύματα βίας.

Αλλά και πέραν αυτού, ακόμα και όταν κατά τη διάρκεια της κράτησης οι αρμόδιες αρχές λαμβάνουν ενημέρωση είτε από τους ιατρούς –των Προαναχωρησιακών Κέντρων ή των Δημόσιων νοσοκομείων- είτε από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για την σοβαρότητα της κατάστασης ορισμένων κρατουμένων, συμβαίνει να μην λαμβάνουν άμεσα μέτρα για την άρση της κράτησης.

Τέλος, όταν αφήνεται ελεύθερος ένας κρατούμενος με σοβαρό πρόβλημα υγείας, δεν παραπέμπεται σε κάποια κατάλληλη για την περίπτωσή του δομή προκειμένου να τύχει της απαραίτητης φροντίδας.

Συγκεκριμένες περιπτώσεις κρατουμένων[28]

- Ο υπήκοος Πακιστάν Β.Α. κρατήθηκε 6 μήνες με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης (που σχετίζονταν με ποινή φυλάκισης 5 μηνών την οποία είχε εκτίσει) παρόλο που έπασχε από σοβαρή ψυχιατρική πάθηση. Σημειώνουμε ότι στις 29/5/2015, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης αναρριχήθηκε στην οροφή της Β' Πτέρυγας του Κέντρου, απ' όπου κατέβηκε μετά την παρέμβαση ψυχολόγου της Ομάδας Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης του Κέντρου. Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας, νοσηλεύτηκε από 22/9/2015 έως 9/10/2015 στον Ψυχιατρικό Τομέα του νοσοκομείου «Άγιος Παντελεήμων» εμφανίζοντας, όπως προέκυψε από το ιατρικό σημείωμα εξόδου, «βαρύ καταθλιπτικό επεισόδιο με ψυχωτικά συμπτώματα και αυτοκτονικό ιδεασμό» που «σχετίζονταν με την υφιστάμενη υποκείμενη ψυχοπαθολογία και την κοινωνική κατάσταση του ασθενούς (παραμονή στα κρατητήρια)». Ο ιατρός του Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης Αμυγδαλέζας είχε ενημερώσει επανειλημμένως για την σοβαρότητα της κατάστασης του ανωτέρω, με τις από 12/10/2015, 13/10/2015, 15/10/2015 και 10/11/2015 εκτενείς αναφορές για το βεβαρημένο ψυχιατρικό ιστορικό του και την αποκλίνουσα αυτό- και ετερο -καταστροφική του διάθεση, με αποτέλεσμα να «τίθεται ζήτημα για το αν είναι δυνατή η παραμονή του εντός του Κέντρου». Εξάλλου, η σοβαρότητα της κατάστασής του ήταν εμφανής και κατά την επίσκεψή μας στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας την 5/11/2015, καθώς ο συγκεκριμένος κρατούμενος δεν επικοινωνούσε με το περιβάλλον. Εν τέλει την 19/11/2015 αφέθηκε ελεύθερος με εξάμηνη αναβολή απομάκρυνσης και χωρίς να παραπεμφθεί σε κάποια δομή κατάλληλη για την περίπτωσή του.

28 Σημειώνουμε ότι, για τους κρατούμενους που αναφέρουμε ότι εξακολουθούν να κρατούνται, είτε στο παρόν είτε στα επόμενα κεφάλαια, η τελευταία ενημέρωσή μας για την πορεία της υπόθεσής τους πραγματοποιήθηκε στα τέλη Αυγούστου 2016.

- Ο υπήκοος Μαρόκο Η. Μ. κρατήθηκε 6 μήνες με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης που σχετίζονταν με ποινή φυλάκισης 10 μηνών με αναστολή και δικαστική απέλαση, η οποία είχε αρθεί. Ο ανωτέρω έπασχε από επιληψία και κατά τη διάρκεια της κράτησής του είχε εμφανίσει κρίσεις επιληψίας, όπως προέκυψε από ιατρική βεβαίωση του Γ.Ν.Α «Γιώργος Γεννηματάς», από ιατρικό σημείωμα του Γ.Ν.Α «Κοργιαλένειο – Μπενάκειο Ε.Ε.Σ.» και από ιατρικό σημείωμα του ιατρού του Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης Αμυγδαλέζας. Επιπλέον, όπως προέκυψε από ιατρικό σημείωμα του ιδίου ιατρού, ο ανωτέρω έπασχε και από αναπνευστικά προβλήματα, καθώς στις 8/10/2015 παραπέμφθηκε στο νοσοκομείο «Σωτηρία» όπου νοσηλεύτηκε 8 ημέρες και εξήλθε με τη διάγνωση «βρογχεκτασίες», ενώ στις 26/10/2015 παραπέμφθηκε εκ νέου σε εφημερεύον πνευμονολογικό τμήμα.

- Ο υπήκοος Ιράκ D.D. κρατήθηκε 6 μήνες με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης που σχετίζονταν με ποινή φυλάκισης 15 μηνών με τριετή αναστολή, ενώ εκκρεμούσε η εκδίκαση της έφεσης. Ο συγκεκριμένος κρατούμενος έπασχε από σχιζοφρένεια, νοσηλεύτηκε 10 ημέρες στο Δρομοκαΐτειο (3/8/2015 έως 14/8/2015) και εξήλθε με τη σύσταση φαρμακευτικής αγωγής και ψυχιατρικής παρακολούθησης. Κατά την επίσκεψή μας στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών Αμυγδαλέζας μας αναφέρθηκε από άλλους κρατουμένους ότι είχε ψυχιατρικό πρόβλημα και συνομιλήσαμε μαζί του. Παράλληλα αναφέραμε την υπόθεση στον ιατρό του Κέντρου ο οποίος μέχρι τότε δεν είχε εξετάσει τον εν λόγω κρατούμενο. Κατόπιν αυτού την 13.11.2015 επισκέφθηκε και πάλι το Δρομοκαΐτειο και εν τέλει την 15/11/2015 αφέθηκε ελεύθερος με εξάμηνη αναβολή απομάκρυνσης και χωρίς να παραπεμφθεί σε κάποια δομή κατάλληλη για την περίπτωσή του.

- Ο υπήκοος Σουδάν Α. Μ. κρατήθηκε από 14/10/2015 έως την 15/6/2016, οπότε και αφέθηκε ελεύθερος δυνάμει του αρ. 46 του ν 4375/2016, που προβλέπει ότι οι αιτούντες άσυλο δε δύναται να κρατηθούν πάνω από τρεις μήνες, παρόλο που

αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα υγείας. Ειδικότερα έπασχε από δυσρύθμιστο διαβήτη και έχρηζε χειρουργικής επέμβασης για κύστη οσχέου. Επιπλέον ανέφερε ότι στη χώρα καταγωγής του έχει υποστεί βασανιστήρια και για το λόγο αυτό, πριν από τη σύλληψή του, είχε επωφεληθεί από τις υπηρεσίες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στο πλαίσιο προγράμματος για την υποστήριξη θυμάτων βασανιστηρίων. Σημειώνουμε ότι για τα ανωτέρω ενημερώσαμε εγγράφως την Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής. Ο ανωτέρω είχε υποβάλει προσφυγή κατά ανάκλησης του προσφυγικού καθεστώτος[29], και κρατήθηκε, παρά την έκτιση της ποινής του (αποφυλακίστηκε το 2013) και την αναστολή της δικαστικής απέλασης, με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης. Σημειώνουμε επίσης ότι ήταν μη απελάσιμος, καθώς η ανάκληση του προσφυγικού καθεστώτος δεν αναιρούσε τον κίνδυνο που διέτρεχε ο ανωτέρω σε περίπτωση επιστροφής του στη χώρα καταγωγής του, καθώς δεν είχαν εκλείψει οι λόγοι που θεμελίωσαν τη χορήγηση του καθεστώτος.

- Ο υπήκοος Τυνησίας Ο.F. αποφυλακίστηκε την 20/10/2015 καθώς η ποινή φυλάκισης 15 μηνών που του είχε επιβληθεί ανεστάλη για τρία έτη, με τον όρο παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης. Ωστόσο ο ανωτέρω κατά την αποφυλάκισή του παρελήφθη από τις αστυνομικές αρχές οι οποίες, αντί να τον αφήσουν ελεύθερο προκειμένου να ενταχθεί σε πρόγραμμα απεξάρτησης, όπως όρισαν οι δικαστικές αρχές, εξέδωσαν στις 6/11/2015 απόφαση κράτησης και επιστροφής, ενώ η κράτησή του παρατάθηκε στις 6/2/2015. Να σημειώσουμε ότι ο ανωτέρω είχε υποβάλει μεταγενέστερο αίτημα ασύλου, το οποίο απορρίφθηκε, αλλά η Επιτροπή Προσφυγών τον παρέπεμψε στο Υπουργείο Εσωτερικών, προκειμένου να αιτηθεί άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, την οποία αιτήθηκε στις 11/2/2016. Να σημειώσουμε τέλος ότι συγκεκριμένος κρατούμενος ήταν φορέας του ιού HIV και έπασχε από ηπατίτιδα C. Εν τέλει αφέθηκε ελεύθερος την 5/3/2016.

29 Με την υποστήριξη του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες

- Ο υπήκοος Αφγανιστάν G. Y. παρελήφθη από τις αστυνομικές αρχές την 23/12/2015 από το νοσοκομείο κρατουμένων Κορυδαλλού «ο Άγιος Παύλος» κι έκτοτε κρατείται με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου. Ο ανωτέρω έχει σοβαρά προβλήματα υγείας, καθώς είναι φορέας του ιού HIV και πάσχει από Ηπατίτιδα C. Από την 27/11/2015 έως την 12/1/2016 νοσηλεύτηκε στο Τζάνειο νοσοκομείο, λόγω φυματιώδους εντερίτιδας και λεμφαδενίτιδας. Στις 15/1/16 διακομίστηκε στο ΠΓΝ «Αττικόν» λόγω πυρετού, ενώ από την 22/1/2016 έως την 2/2/2016 νοσηλεύτηκε στο ΓΝΑ «Λαϊκό» όπου διαγνώστηκε με σύνδρομο ανοσολογικής αναδόμησης (IRIS) μετά την έναρξη της αντιρετροϊκής αγωγής, φυματίωση εντέρου και φυματιώδη περιτονίτιδα, και εξήλθε με σύσταση τακτικής λοιμωξιολογικής και ψυχιατρικής παρακολούθησης. Έκτοτε επισκέπτεται τακτικά νοσοκομείο για παρακολούθηση.

- Ο υπήκοος Ιράν Ι.Μ αποφυλακίστηκε από το Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού «Ο Άγιος Παύλος» την 13/5/2016, παρελήφθη από τις αστυνομικές αρχές και έκτοτε κρατείται στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης. Όπως προκύπτει από το από 13/5/2015 εξιτήριό του από το Νοσοκομείο Κρατουμένων, ο ανωτέρω είναι φορέας του ιού HIV, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στο νοσοκομείο λάμβανε ψυχιατρική αγωγή και εξήλθε με σύσταση ψυχιατρικής παρακολούθησης. Παρόλα αυτά συνελήφθη την 12/9/2015, οπότε και εκδόθηκε απόφαση κράτησης, η οποία παρατάθηκε την 12/12/2015, την 12/3/2016 και την 12/6/2016.

ε. Εκ νέου σύλληψη προς επιστροφή παρά την παρατεταμένη και ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το αρ. 30 παρ. 4 του νόμου 3907/2011:

Όταν καθίσταται πρόδηλο ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομάκρυνσης για νομικούς ή άλλους λόγους ή όταν παύουν να ισχύουν οι όροι της παραγράφου 1, η κράτηση αίρεται και ο υπήκοος τρίτης χώρας απολύεται αμέσως ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 5 του ιδίου άρθρου η κράτηση συνεχίζεται για το χρονικό διάστημα που πληρούνται οι όροι της παραγράφου 1 και είναι αναγκαία για να διασφαλισθεί η επιτυχής απομάκρυνση. Το ανώτατο όριο κράτησης δεν μπορεί να υπερβαίνει το εξάμηνο. Η παράγραφος 6 ορίζει ότι το χρονικό αυτό όριο μπορεί να παραταθεί για περιορισμένο μόνο χρόνο που δεν υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παρά τις εύλογες προσπάθειες των αρμόδιων υπηρεσιών η επιχείρηση απομάκρυνσης είναι πιθανόν να διαρκέσει περισσότερο επειδή: α) ο υπήκοος της τρίτης χώρας αρνείται να συνεργασθεί ή β) καθυστερεί η λήψη των αναγκαίων εγγράφων από τρίτες χώρες.

Στο Εγχειρίδιο περί Επιστροφής αναφέρεται ότι:[30]

Η εκ νέου κράτηση του ίδιου ατόμου σε μεταγενέστερη φάση μπορεί να είναι θεμιτή μόνο αν έχει υπάρξει κάποια σημαντική μεταβολή συνθηκών (για παράδειγμα η έκδοση από τρίτη χώρα των απαραίτητων εγγράφων ή μία βελτίωση στην κατάσταση στη χώρα καταγωγής που επιτρέπει την ασφαλή επιστροφή), εφόσον αυτή η μεταβολή καθιστά εύλογη την προοπτική της απομάκρυνσης σύμφωνα με το Άρθρο 15 (4) και εφόσον πληρούνται και όλες οι άλλες προϋποθέσεις που τίθενται από το Άρθρο 15 για την επιβολή κράτησης.

30 *Εγχειρίδιο περί Επιστροφής, σελ. 102.*

Σύμφωνα με Πόρισμα[31] του Συνηγόρου του Πολίτη για τις Διαδοχικές Απελάσεις Αλλοδαπών:

Με την δεύτερη απόφαση απέλασης παρατείνεται και η κράτηση του αλλοδαπού ο οποίος παραμένει στη χώρα χωρίς δική του υπαιτιότητα αλλά λόγω κωλύματος σχετικά με την εκτέλεση της πρώτης απόφασης απέλασης. Η εν λόγω πρακτική καταστρατηγεί τις διατάξεις για το ανώτατο όριο κράτησης του νόμου, καθώς το όριο των 3 μηνών που προβλέπεται στο νόμο 3386/2005 (άρθρο 76 παρ. 3) συνιστά έναν απόλυτο χρονικό περιορισμό ο οποίος δεν μπορεί να καμφθεί με την επίκληση τεχνικών ή άλλων προβλημάτων.

(...)*Διαφορετική είναι η περίπτωση κατά την οποία έχει μεν εξασφαλιστεί το εφικτό της απομάκρυνσης του αλλοδαπού, πλην όμως έχει παρέλθει το τρίμηνο της κράτησης. Εν προκειμένω, καθίσταται δυνατή η σύλληψη και η κράτηση του αλλοδαπού χωρίς επιπλέον νομιμοποιητικό στοιχείο, για χρόνο όμως εντελώς περιορισμένο. Ειδικότερα ο χρόνος αυτός μπορεί –κατ' αναλογίαν- να δικαιολογηθεί από τη ρύθμιση του άρθρου 6 του Συντάγματος κατά την οποία είναι δυνατή η κράτηση του ατόμου 4 ημέρες χωρίς την έκδοση αντίστοιχου εντάλματος. Η προθεσμία αυτή θα μπορούσε να παρατείνεται (και πάλι κατ' αναλογία της ως άνω συνταγματικής ρύθμισης) κατά 2 ημέρες, μόνο για λόγους ανωτέρας βίας και με βάση ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου αστυνομικού διευθυντή.*[32]

Τέλος και η νομολογία των Διοικητικών Δικαστηρίων συμβαδίζει με τα ανωτέρω. Ενδεικτικά αναφέρουμε την απόφαση 461/2-12-14 Διοικ. Πρωτ. Κορίνθου σύμφωνα με την οποία:

Αν ο αλλοδαπός κρατηθεί για το ανώτατο επιτρεπόμενο χρονικό διάστημα των 18 μηνών χωρίς να καταστεί εφικτή η ολοκλήρωση της διαδικασίας απομάκρυνσής του, ήτοι χωρίς να εκτελεστεί η απόφαση για την επιστροφή του ενόψει της οποίας κρατείται και για το λόγο αυτό αφεθεί ελεύθερος, δεν είναι δυνατή η, καθ' υπέρβαση του 18μήνου νέα κράτησή του, είτε σε εκτέλεση παλαιότερης μη εκτελεσθείσας απόφασης επιστροφής, είτε σε εκτέλεση νέας εκδοθείσας με τα

---

31 Συνήγορος του Πολίτη, Πόρισμα, Θέμα: Διαδοχικές Απελάσεις Αλλοδαπών, σελ. 4-5. Διαθέσιμο στο http://www.synigoros.gr/resources/_porisma_apelasi_21_01.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

32 ό. π, σελ. 5.

ίδια δεδομένα, παρά μόνον εφόσον είναι απολύτως διασφαλισμένο το εφικτό της άμεσης απομάκρυνσής του αλλοδαπού από τη Χώρα και για χρόνο εντελώς περιορισμένο. Σε αντίθετη δε περίπτωση καταστρατηγείται το προβλεπόμενο στις ανωτέρω διατάξεις όριο κράτησης των 18 μηνών και η κράτηση παρίσταται μη νόμιμη (πρβλ. ΕΔΔΑ D.J. κατά Ελλάδας 10.5.2007).

ii. Διαπιστώσεις

Ωστόσο, κατά τις επισκέψεις μας διαπιστώσαμε ότι οι αστυνομικές αρχές επιβάλλουν το μέτρο της κράτησης, παρά την ατελέσφορη κράτηση στο παρελθόν.

Συγκεκριμένες περιπτώσεις κρατουμένων

- Ο υπήκοος Αλγερίας Μ.Υ κρατείται προς επιστροφή στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου, παρά την ατελέσφορη κράτησή του στο παρελθόν. Πιο συγκεκριμένα, στο παρελθόν είχε συλληφθεί στις 21/11/2012, οπότε και εκδόθηκε απόφασης κράτησης και επιστροφής. Στις 21/2/2013 εκδόθηκε απόφαση για παράταση της κράτησης . Στις 21/5/2013 εκδόθηκε ξανά απόφαση για παράταση της κράτησης, καθώς και στις 21/8/2013, στις 21/11/2013 και τέλος στις 21/2/2014. Όπως προκύπτει επομένως από τα ανωτέρω, ο συγκεκριμένος κρατήθηκε 18 μήνες χωρίς να καταστεί εφικτή η απέλασή του. Στη συνέχεια συνελήφθη στις 4/5/2015, μετά την αποφυλάκισή του δυνάμει απόφασης του Ε' Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθήνας, με την οποία του επιβλήθηκε φυλάκιση δύο ετών με αναστολή για αντίσταση κατά της αρχής. Αρχικά εκδόθηκε εις βάρος του απόφαση κράτησης αιτούντος άσυλο, με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης. Την 28/9/2015 απορρίφθηκε το αίτημα ασύλου του και την 28/9/2015 εκδόθηκε απόφαση κράτησης και επιστροφής. Την 28/3/2016 και 28/6/2016 εκδόθηκαν αποφάσεις παράτασης της κράτησης.

- Ο υπήκοος Πακιστάν Ι.Μ συνελήφθη την 30/10/2013 και κρατήθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας. Την 30/1/2014 και την 30/4/2016 εκδόθηκαν

αποφάσεις παράτασης της κράτησής του. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου, όπου κρατήθηκε μέχρι την 23/2/2015, οπότε και αφέθηκε ελεύθερος. Την 29/3/2016 συνελήφθη εκ νέου και μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας και την 29/6/2016 εκδόθηκε απόφαση παράτασης της κράτησης. Την 17/7/2016 μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου. Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, κρατείται εκ νέου παρά την ατελέσφορη κράτησή του στο παρελθόν.

στ. Άτομα που έχουν δεσμούς με τη χώρα

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του ν. 4251/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 περ. 23 του ν. 4332/2015, «ο Υπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης ή ο Συντονιστής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατά περίπτωση, μπορεί κατ' εξαίρεση να χορηγεί άδεια διαμονής σε πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ελλάδα και αποδεικνύουν ότι έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα», ενώ στο αρ. 19^{A} περ. ζ' του ιδίου νόμου προβλέπεται η χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε γονείς ανήλικων ημεδαπών.

ii. Διαπιστώσεις

Όπως προέκυψε από τις επισκέψεις μας διαπιστώσαμε ότι κρατούνται άτομα τα οποία έχουν δεσμούς με τη χώρα και μπορούν να επωφεληθούν των ανωτέρω διατάξεων.

Ενδεικτικές περιπτώσεις κρατουμένων

- Ο υπήκοος Μαρόκο Α.C. κρατήθηκε από την 24/9/2015 έως την 3/4/2016 στο Πραναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας, παρόλο που είχε αναπτύξει δεσμούς με τη χώρα, καθώς παλαιότερα είχε άδειες διαμονής για δέκα έτη.
- Ο υπήκοος Γεωργίας G.J. κρατήθηκε 5 μήνες στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου με επίκληση λόγων δημόσιας τάξης που συσχετίζονταν με καταδίκη σε φυλάκιση

για παραμέληση εποπτείας ανηλίκου, ποινή την οποία είχε ήδη εκτίσει. Ο ανωτέρω έχει οικογένεια στην Ελλάδα, καθώς η σύζυγός του είναι Ελληνίδα και έχουν τέσσερα τέκνα, δύο εκ των οποίων είναι ανήλικα.

- Ο υπήκοος Σενεγάλης C.O. παρελήφθη την 15/6/2016 από τις φυλακές Κορυδαλλού, όπου ήταν κρατούμενος δυνάμει απόφασης του Β' Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, με την οποία του είχε επιβληθεί ποινή κάθειρξης 8 ετών για ληστεία και επικίνδυνη σωματική βλάβη και αποφυλακίστηκε δυνάμει απόφασης του ΣΤ' Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, εκδοθείσας κατ' έφεση, με την οποία κηρύχθηκε αθώος για τα παραπάνω αδικήματα. Την 15/6/2016 εκδόθηκε η απόφαση κράτησης, στην οποία αναφερόταν ότι ήταν επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη, καθώς ήταν προσεσημασμένος για παράβαση ορισμένων άρθρων του ΠΚ και των ν. 3459/06 και 3386/05. Σημειώνουμε ότι ο ανωτέρω είναι πατέρας δύο ανήλικων ημεδαπών, γεγονός για το οποίο είχαμε ενημερώσει τις αστυνομικές αρχές. Εν τέλει αφέθηκε ελεύθερος την 16/6/2016.

ζ. Παράτυπη κράτηση ενόψει υπαγωγής σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το αρ. 121 παρ. 13 του νόμου 4249/2014:

Το τρίτο και τέταρτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 83 του ν. 3386/2005 αντικαθίστανται ως ακολούθως: "Ο διοικητής της αστυνομικής ή λιμενικής αρχής, αφού συντάξει σχετική έκθεση σύλληψης, οδηγεί άμεσα και παραδίδει τον υπήκοο τρίτης χώρας στην αρμόδια διοικητική αρχή για τις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, σύμφωνα με το ν. 3907/2011".

Σύμφωνα με το αρ. 30 του ν. 3907/2011:

Οι υπήκοοι τρίτης χώρας που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 21, τίθενται υπό κράτηση για την προετοιμασία της επιστροφής και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας

απομάκρυνσης, μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα, όπως εκείνα που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 22. Το μέτρο της κράτησης εφαρμόζεται όταν: α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή β) ο υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης ή γ) συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας. Η κράτηση επιβάλλεται και διατηρείται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Σε κάθε περίπτωση, για την επιβολή ή τη συνέχιση του μέτρου της κράτησης λαμβάνεται υπόψη η διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων κράτησης και η δυνατότητα εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τους κρατουμένους. Η απόφαση κράτησης περιέχει πραγματική και νομική αιτιολόγηση, εκδίδεται εγγράφως, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 76 του ν.3386/2005 και εφόσον δεν έχει εκδοθεί απόφαση επιστροφής, αυτή εκδίδεται εντός τριών (3) ημερών.

Επιπλέον σύμφωνα με το άρθρο 78Α του ν. 3386/2005 (που προστέθηκε με το άρθρο 18 του ν. 4332/2015):

Απόφαση απέλασης δεν εκδίδεται σε περίπτωση συνδρομής των όρων της αρχής μη επαναπροώθησης, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που κυρώθηκε με το Ν. 1782/1988 (Α΄ 116), στο άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που κυρώθηκε με το Ν. 2462/1997 (Α΄ 25), στα άρθρα 31 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων 1951, που κυρώθηκε με το Ν.δ. 3989/1959 (Α΄ 201) και στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που κυρώθηκε με το Ν.δ. 53/1974, (Α΄ 256). Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια αρχή του άρθρου 76 παρ. 2 του Ν. 3386/2005 χορηγεί βεβαίωση περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς, η οποία συνεπάγεται για τον κάτοχο, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της βεβαίωσης αναβολής απομάκρυνσης του άρθρου 24 του Ν. 3907/2011.

ii. Διαπιστώσεις

Κατά την επίσκεψή μας στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας διαπιστώσαμε ότι η πλειοψηφία των κρατουμένων (όλοι πλην τεσσάρων ατόμων) κρατούνταν προκειμένου να μεταχθούν στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής για να υπαχθούν στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Η κράτηση προκειμένου να γίνει η μεταγωγή σε Κέντρο Πρώτης Υποδοχής, η οποία, όπως διαπιστώσαμε, μπορεί να διαρκεί από δύο έως δέκα ημέρες, **δεν έχει κανένα νομικό έρεισμα**, καθώς, η κράτηση επιβάλλεται με σκοπό την απομάκρυνση, ενώ οι υπήκοοι τρίτων χωρών που συλλαμβάνονται, πρέπει να υπάγονται άμεσα σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Σημειώνεται ωστόσο ότι το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής δεν λειτουργεί στην πλήρη δυναμικότητά του, με αποτέλεσμα να καθυστερεί η υποδοχή των νέο-αφιχθέντων υπηκόων τρίτων χωρών. Τέλος, σημειώνουμε ότι το ανωτέρω πρόβλημα είχε επισημανθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ECRE) σε συνεργασία με το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες σε ΄Εκθεση[33] του Φεβρουαρίου του 2015, χωρίς ωστόσο να έχει αλλάξει η κατάσταση μέχρι σήμερα.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις ακόλουθες περιπτώσεις εφαρμογής της ανωτέρω πρακτικής:

- Ο υπήκοος Συρίας Α. Μ συνελήφθη στις 20-4-2016, οπότε και εκδόθηκε απόφαση κράτησης της Διεύθυνσης Αστυνομίας Ορεστιάδας, με την οποία επιβλήθηκε η κράτηση, μέχρι την ημερομηνία μεταγωγής το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής.
- Ο υπήκοος Συρίας Α.Α συνελήφθη στις 20-4-2016, οπότε και εκδόθηκε απόφαση κράτησης της Διεύθυνσης Αστυνομίας Ορεστιάδας, με την οποία επιβλήθηκε η κράτηση, μέχρι την ημερομηνία μεταγωγής το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής.
- Ο υπήκοος Αλγερίας Μ. W συνελήφθη στις 6-2-2016, οπότε και εκδόθηκε απόφαση κράτησης της Διεύθυνσης Αστυνομίας Αλεξανδρούπολης, με την οποία επιβλήθηκε η κράτηση, μέχρι την ημερομηνία μεταγωγής το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής. Ο ανωτέρω παρελήφθη από το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής στις 12-2-2016.

33 http://www.ecre.org/component/downloads/downloads/992.html (5 Σεπτεμβρίου 2016).

η. Έλλειψη διερμηνείας και μετάφρασης, προκειμένου οι κρατούμενοι να αντιλαμβάνονται πλήρως την νομική τους κατάσταση, τις αποφάσεις που τους αφορούν και τα έγγραφα που υπογράφουν.

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την το άρθρο 27 παρ. 2 του νόμου 3907/2011:

Οι αρμόδιες για το χειρισμό θεμάτων αλλοδαπών υπηρεσίες εξασφαλίζουν, κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερομένου, τη γραπτή ή προφορική μετάφραση των βασικών σημείων των αποφάσεων επιστροφής, κατά τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τα διαθέσιμα ένδικα μέσα, σε γλώσσα που κατανοεί ή θεωρείται ευλόγως ότι κατανοεί ο υπήκοος τρίτης χώρας» Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ιδίου άρθρου «η παράγραφος 2 δεν εφαρμόζεται για τους υπηκόους τρίτης χώρας που έχουν εισέλθει παράνομα στο ελληνικό έδαφος και δεν τους έχει χορηγηθεί στη συνέχεια άδεια ή δικαίωμα να παραμείνουν στην Ελλάδα. Στην περίπτωση αυτή, οι αποφάσεις που αφορούν την επιστροφή κατά τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1 εκδίδονται μέσω τυποποιημένου εντύπου που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 της υπ' αριθμ. 4000/4/46-α΄ από 22.7.2009 Κ.Υ.Α. Το έντυπο αυτό μεταφράζεται σε τουλάχιστον πέντε από τις γλώσσες τις οποίες χρησιμοποιούν συχνότερα ή κατανοούν καλύτερα οι υπήκοοι τρίτης χώρας που εισέρχονται παράνομα στην ελληνική επικράτεια.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο περί Επιστροφής: [34]

Το αίτημα μετάφρασης μπορεί να διατυπωθεί από τον επιστρέφοντα ή από τον νόμιμο εκπρόσωπό του. Το κράτος μέλος είναι ελεύθερο να επιλέξει αν θα παράσχει γραπτή ή προφορική μετάφραση, διασφαλίζοντας βεβαίως ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας μπορεί να κατανοήσει το πλαίσιο και το περιεχόμενο. Δεν είναι δυνατόν να απαιτηθεί αμοιβή για την παροχή μετάφρασης, καθώς αυτό θα υπονόμευε το πνεύμα της διάταξης, το οποίο είναι η παροχή των απαραίτητων πληροφοριών στον επιστρέφοντα ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσει πλήρως τη νομική του κατάσταση.

34 Εγχειρίδιο περί Επιστροφής, σελ. 80.

Εναπόκειται στην εθνική νομοθεσία εφαρμογής και στη διοικητική πρακτική να αποφασίσουν ποια γλώσσα θεωρείται ευλόγως ότι κατανοεί ο υπήκοος τρίτης χώρας. Αυτή η αξιολόγηση μπορεί να γίνει με τον ίδιο τρόπο και σύμφωνα με τα ίδια κριτήρια όπως στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, λαμβανομένου υπόψη ότι λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών ασύλου οι απαιτήσεις μετάφρασης στον τομέα αυτό μπορεί να είναι υψηλότερες (ανάλογη διάταξη που αναφέρεται στην έννοια της γλώσσας που ο αιτών «ευλόγως εικάζεται ότι κατανοεί» υπάρχει στο άρθρο 12 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου 2013/32/ΕΕ, στο άρθρο 22 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για την αναγνώριση 2011/95/ΕΕ και στο άρθρο 5 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής 2013/33/ΕΕ). Η συγκεκριμένη διάταξη απαιτεί από τα κράτη μέλη να καταβάλλουν κάθε εύλογη προσπάθεια για να παράσχουν μετάφραση σε γλώσσα που πραγματικά κατανοεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και η μη διαθεσιμότητα διερμηνέων μπορεί να αποτελέσει έγκυρη δικαιολογία μόνο σε περιπτώσεις εξαιρετικά σπάνιων γλωσσών για τις οποίες υπάρχει αντικειμενική έλλειψη διερμηνέων. Σε περίπτωση που υπάρχουν μεταφραστές για τη συγκεκριμένη γλώσσα, αλλά δεν είναι διαθέσιμοι για εσωτερικούς λόγους της διοικητικής αρχής, δεν δικαιολογείται η μη παροχή μετάφρασης.

Περαιτέρω, το άρθρο 28 του ν. 3907/2011 αναφέρει ότι:

Οι αρμόδιες για θέματα αλλοδαπών αρχές υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες και κάθε δυνατή συνδρομή στον υπήκοο τρίτης χώρας που αιτείται νομικές συμβουλές, εκπροσώπηση από δικηγόρο και γλωσσική συνδρομή, προκειμένου να ασκήσει τα δικαιώματα του παρόντος άρθρου.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο περί Επιστροφής:

Η γλωσσική συνδρομή δεν συνεπάγεται μόνο την υποχρέωση παροχής μετάφρασης μιας απόφασης (αυτή καλύπτεται ήδη από το άρθρο 12 παράγραφος 2), αλλά και την υποχρέωση παροχής συνδρομής από διερμηνείς, ώστε να μπορέσει ο υπήκοος τρίτης χώρας να ασκήσει τα διαδικαστικά δικαιώματα που του παραχωρεί το άρθρο 13. Σε αυτό το πλαίσιο, υπενθυμίζεται ότι στην υπόθεση Conka κατά Βελγίου (απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002, αριθ. 51564/99) το ΕΔΔΑ αναγνώρισε τη διαθεσιμότητα των διερμηνέων ως έναν από τους

παράγοντες που επηρεάζουν την προσβασιμότητα σε αποτελεσματικό ένδικο μέσο. Το δικαίωμα του υπηκόου τρίτης χώρας να λαμβάνει γλωσσική συνδρομή πρέπει να χορηγείται από τα κράτη μέλη κατά τρόπο ώστε να παρέχεται στον ενδιαφερόμενο σαφής και πρακτική δυνατότητα να το χρησιμοποιήσει («πρακτική αποτελεσματικότητα» της διάταξης).[35]

ii. Διαπιστώσεις

Παρά τις σχετικές νομοθετικές προβλέψεις και τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους προέκυψε πως αγνοούν την ακριβή νομική τους κατάσταση καθώς και το περιεχόμενο των εγγράφων που τους επιδίδονται, καθώς στα Κέντρα Κράτησης που επισκεφθήκαμε δεν υπάρχει διερμηνεία. Πολλοί κρατούμενοι μας ανέφεραν πως υπογράφουν έγγραφα χωρίς να γνωρίζουν το περιεχόμενό τους.

θ. Έλλειψη παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής

i. Νομικό πλαίσιο

Πέραν της παρ. 3 του αρ. 28 του ν. 3907/2011, η οποία όπως προαναφέρθηκε ορίζει ότι «οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες και κάθε δυνατή συνδρομή στον υπήκοο τρίτης χώρας που αιτείται νομικές συμβουλές και εκπροσώπηση από δικηγόρο», η παρ. 4 του ιδίου άρθρου ορίζει ότι:

Η απαραίτητη νομική βοήθεια και εκπροσώπηση παρέχεται δωρεάν κατόπιν αιτήσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.3226/2004 (ΦΕΚ 24 Α΄), εφόσον κατά την κρίση του δικαστή η αίτηση ακύρωσης δεν είναι προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 15 παράγραφοι 3 έως 6 της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το π.δ.114/2010 (ΦΕΚ 195 Α΄). Η ισχύς της παραγράφου αυτής αρχίζει από 24.12.2011». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 7 του ν. 4375/2016, οι κρατούμενοι αιτούντες διεθνή προστασία, σε περίπτωση αμφισβήτησης της απόφασης κράτησης, δικαιούνται δωρεάν νομική

35 *ό. π, σελ. 84.*

συνδρομή, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του ν. 3226/2004 (Α΄ 24), οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο για τις Επιστροφές:[36]

Νομική αρωγή και νομική εκπροσώπηση: Η παράγραφος 4 καθορίζει σε ποιες περιπτώσεις και υπό ποιες προϋποθέσεις οφείλουν τα κράτη μέλη να καλύπτουν τις δαπάνες παροχής νομικών συμβουλών και εκπροσώπησης –παραπέμποντας ουσιαστικά στις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στην οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου. Τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν νομική αρωγή και εκπροσώπηση δωρεάν εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στην οδηγία και στην εθνική νομοθεσία εφαρμογής. Η αίτηση για δωρεάν νομική αρωγή και/ή νομική εκπροσώπηση μπορεί να υποβληθεί από τον επιστρέφοντα ή τον εκπρόσωπό του οποιαδήποτε κατάλληλη στιγμή της διαδικασίας. Παροχή νομικών συμβουλών από διοικητικές αρχές: Νομικές συμβουλές είναι δυνατόν καταρχήν να παρέχονται επίσης από τις διοικητικές αρχές που είναι αρμόδιες για την έκδοση αποφάσεων επιστροφής, εάν οι πληροφορίες που παρέχουν είναι αντικειμενικές και αμερόληπτες («πρακτική αποτελεσματικότητα»). Είναι σημαντικό οι πληροφορίες να παρέχονται από πρόσωπα που ενεργούν αμερόληπτα/ανεξάρτητα, ώστε να αποφεύγονται πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων. Συνεπώς, αυτές οι πληροφορίες δεν είναι δυνατόν να παρέχονται, φερ εἰπείν, από το πρόσωπο που αποφασίζει ή επανεξετάζει την υπόθεση. Μια ορθή πρακτική, που ήδη χρησιμοποιείται σε ορισμένα κράτη μέλη, είναι να διαχωρίζονται οι αρχές λήψης αποφάσεων από αυτές που παρέχουν νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες. Ωστόσο, εφόσον ένα κράτος μέλος αποφασίσει να παραχωρήσει την αρμοδιότητα παροχής πληροφοριών στις αρχές λήψης αποφάσεων, πρέπει να εξασφαλιστεί σαφής διαχωρισμός των καθηκόντων για το προσωπικό (π.χ. με τη δημιουργία χωριστού και ανεξάρτητου τμήματος υπεύθυνου μόνο για την παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών).

ii. Διαπιστώσεις

Όπως προαναφέρθηκε, από τα ευρήματά μας προέκυψε ότι οι κρατούμενοι κατ' αρχάς δεν ενημερώνονται για τη νομική τους κατάσταση, για τη δυνατότητα προσβολής των αποφάσεων κράτησης/επιστροφής ή για το δικαίωμα παροχής νομικής συνδρομής. Επιπλέον,

36 ό. π., σελ. 84-85.

δεν παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή, με αποτέλεσμα η νομική εκπροσώπηση να εξαρτάται από την οικονομική δυνατότητα των κρατουμένων.

ι. Έλλειψη ενημέρωσης για επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με τις «20 κατευθυντήριες οδηγίες για τις αναγκαστικές επιστροφές»[37] του Συμβουλίου της Ευρώπης:

Κατευθυντήρια γραμμή 15: Συνεργασία με τους υπό επιστροφή αλλοδαπούς»

«1. Προκειμένου να περιοριστεί η χρήση βίας, τα κράτη υποδοχής θα πρέπει να επιδιώκουν τη συνεργασία των υπό επιστροφή αλλοδαπών σε όλα τα στάδια της διαδικασίας απομάκρυνσης, προκειμένου να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους να εγκαταλείψουν τη χώρα.

2. Ειδικότερα, όταν ο υπό επιστροφή αλλοδαπός κρατείται εν αναμονή της απομάκρυνσης του, θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ενημερώνεται εκ των προτέρων σχετικά με την απομάκρυνση και τις πληροφορίες που παρέχονται στις αρχές του κράτους της επιστροφής. Θα πρέπει να του δίνεται η ευκαιρία να προετοιμάσει την επιστροφή, ιδίως κάνοντας τις απαραίτητες επαφές τόσο στο κράτος υποδοχής όσο και στο κράτος επιστροφής, και εάν είναι απαραίτητο, να του επιστρέφονται τα προσωπικά του αντικείμενα, τα οποία θα διευκολύνουν την επιστροφή του με αξιοπρέπεια».

«1. Οι επιχειρήσεις απομάκρυνσης πρέπει να αναπτύσσουν, στο μέτρο του δυνατού, τη συνεργασία με τον υπό επιστροφή αλλοδαπό, ακόμη και αν η επιστροφή είναι επιτηρούμενη ή αναγκαστική, ως αποτέλεσμα της επιλογής του υπό επιστροφή αλλοδαπού να μην συμμορφωθεί οικειοθελώς με την απόφαση απομάκρυνσης. Όταν ένας υπό επιστροφή αλλοδαπός δεν έχει πειστεί από ένα πρόγραμμα

37 Διαθέσιμο στο http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016)

εθελούσιας επιστροφής για να συμμορφωθεί οικειοθελώς με την απόφαση απομάκρυνσης, θα ήταν σκόπιμο να μην βασίζονται (οι επιχειρήσεις) μόνο στην απειλή χρήσης μέτρων καταναγκασμού.

2. Το δεύτερο εδάφιο της παρούσας κατευθυντήριας γραμμής εξηγείται καλύτερα με την παράθεση ενός αποσπάσματος από την 13η Γενική Έκθεση της CPT (CPT / Inf (2003) 35, παρ. 41): "Μέτρα που θα βοηθήσουν τους ενδιαφερόμενους να οργανώσουν την επιστροφή τους, ιδίως σχετικά με την οικογένεια, την εργασία και τα ψυχολογικά ζητήματα, θα πρέπει να προηγούνται των επιχειρήσεων που συνεπάγονται απομάκρυνσης των κρατουμένων αλλοδαπών. Είναι σημαντικό οι κρατούμενοι προς επιστροφή να ενημερώνονται αρκετά νωρίς για την επερχόμενη απέλασή τους, ώστε να αρχίσουν να συμβιβάζονται με την κατάσταση ψυχολογικά, να είναι σε θέση να ενημερώσουν τους ανθρώπους που θέλουν και να τους επιστραφούν τα προσωπικά τους αντικείμενα. Η CPT έχει παρατηρήσει ότι η συνεχής αιωρούμενη απειλή της επερχόμενης αναγκαστικής επιστροφής και η μη παροχή εκ των προτέρων πληροφοριών στους κρατούμενους σχετικά με την ημερομηνία της απέλασής τους, μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση άγχους που μπορεί συχνά να μετατραπεί σε βίαιη, ταραγμένη, κατάσταση. Στο πλαίσιο αυτό, η CPT διαπίστωσε ότι, σε ορισμένες από τις χώρες που επισκέφθηκε, υπήρχε μια ψυχοκοινωνική υπηρεσία σε συνεργασία με τις μονάδες που ήταν υπεύθυνες για τις διαδικασίες απέλασης, στελεχωμένη από ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι, ιδίως, για την προετοιμασία των κρατουμένων για την απέλασή τους (μέσω συνεχούς διαλόγου, επαφών με την οικογένεια στη χώρα προορισμού, κ.λπ.). Περιττό να πούμε ότι, η CPT χαιρετίζει τις πρωτοβουλίες αυτές και καλεί τα κράτη που δεν το έχουν ήδη πράξει, να συστήσουν τέτοιες υπηρεσίες".[38]

38 Council of Europe, Twenty Guidelines on Forced Return, 2005, σελ. 45. Διαθέσιμο στο http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf (5 Σεπτέμβρη 2016).

ii. Διαπιστώσεις

Ωστόσο, κατά την έρευνά μας συναντήσαμε περιπτώσεις κρατουμένων οι οποίοι δεν είχαν ενημερωθεί για την επικείμενη εκτέλεση αναγκαστικής επιστροφής τους ούτε καν όταν εγκατέλειπαν το κέντρο κράτησης προκειμένου είτε να μεταφερθούν στην Διεύθυνση Αλλοδαπών για τις τελικές διατυπώσεις υλοποίησης της αναγκαστικής επιστροφής είτε να οδηγηθούν στο αεροδρόμιο. Ορισμένοι κρατούμενοι αντιλήφθηκαν τι ακριβώς επρόκειτο να συμβεί όταν έφταναν στο αεροδρόμιο.

κ. Ανήλικοι

Α. Διαπίστωση ανηλικότητας

Η χώρα μας παρουσιάζει σοβαρότατες ελλείψεις ως προς την διαπίστωση της ανηλικότητας. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2016 η νομοθεσία μας προέβλεπε εμπεριστατωμένη διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας μόνο για τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής. Ως εκ τούτου η εφαρμογή της αφορούσε ουσιαστικά το μοναδικό Κέντρο Πρώτης Υποδοχής στο Φυλάκιο Ορεστιάδας. Τον Φεβρουάριο του 2016 θεσπίστηκε ανάλογη διαδικασία για τις περιπτώσεις αμφισβητούμενης ηλικίας των αιτούντων άσυλο. Ωστόσο, τόσο πριν την θέσπιση του ανωτέρω νομικού πλαισίου όσο και μετά από αυτήν, η μέθοδος που εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ευρύτατα είναι η αμφισβητούμενης αξιοπιστίας μέτρηση της οστικής ηλικίας μέσω ακτινογραφίας.

i. Νομικό πλαίσιο

Η Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Υ1.Γ.Π.οικ.92490, η οποία δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης την 4/10/2013, ορίζει τις διαδικασίες διαπίστωσης της ανηλικότητας στα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 *εάν υπάρξει ειδικώς αιτιολογημένη αμφιβολία ως προς την ηλικία ενός υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος ενδέχεται να είναι ανήλικος, τότε γίνεται προσδιορισμός ηλικίας από το κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, στο οποίο παραπέμπεται προς εξέταση ο υπήκοος τρίτης χώρας*. Σύμφωνα με την παρ. 4 του ιδίου άρθρου *κατ' αρχήν θα πραγματοποιείται προσδιορισμός της ηλικίας με βάση τα μακροσκοπικά χαρακτηριστικά όπως το ύψος, το βάρος, το δείκτη*

μάζας σώματος, τη φωνή και την τριχοφυΐα, μετά από κλινική εξέταση από παιδίατρο, ο οποίος θα λαμβάνει υπόψη του τα σωματομετρικά δεδομένα. [...] Ο παιδίατρος θα αιτιολογεί την τελική του γνωμάτευση με βάση τα στοιχεία της ανωτέρω κλινικής εξέτασης ενώ κατά την παρ. 5 *σε περίπτωση αδυναμίας προσδιορισμού της ηλικίας μέσω των μακροσκοπικών χαρακτηριστικών, θα ακολουθεί αξιολόγηση από το ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό του κλιμακίου, από τους οποίους θα εξετάζεται η γνωστική, η συμπεριφορική και η ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου. Η έκθεση αιτιολόγησης του ψυχοκοινωνικού κλιμακίου θα κατατίθεται εγγράφως*. Σύμφωνα με την παρ. 6 *όπου δεν υπάρχει παιδίατρος ή όταν το διεπιστημονικό προσωπικό αδυνατεί να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα, και μόνον ως έσχατη λύση, ο εξεταζόμενος θα παραπέμπεται σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα για εξειδικευμένες εξετάσεις για τον κατά προσέγγιση υπολογισμό της ηλικίας του, οι οποίες συνίστανται σε ακτινογραφία αριστερού καρπού και άκρας χειρός, εξέταση οδοντοστοιχίας και πανοραμική ακτινογραφία δοντιών*. Κατά την παρ. 7 ο επικεφαλής του κλιμακίου ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης *εισηγείται στον επικεφαλής του Κέντρου την επίσημη καταχώρηση της ηλικίας, αναφέροντας επίσης τους λόγους και τα στοιχεία που οδήγησαν στο σχετικό συμπέρασμα*. Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 9 του ιδίου άρθρου *σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση κατά την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου»* ενώ κατά την παρ. 10 *«κατά τη διάρκεια της διαδικασίας προσδιορισμού της ηλικίας καθώς επίσης και σε περίπτωση αμφιβολιών μετά το πέρας αυτής υπάρχει τεκμήριο υπέρ της ανηλικότητας*.

Ο Συνηγόρος του Πολίτη, σε Πόρισμά του με θέμα το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων, έχει διατυπώσει τη ακόλουθη σύσταση:[39]

Τη διεύρυνση, τηρουμένων των αναλογιών, του πεδίου εφαρμογής της ανωτέρω μνημονευθείσης υπουργικής απόφασης (Υ1ΓΠ οικ 92490/2013) σχετικά με τον προσδιορισμό της ηλικίας όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων, που προβάλλουν το σχετικό ισχυρισμό χωρίς

39 Συνήγορος του Πολίτη, Το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων, 6 Οκτωβρίου 2014, σελ. 9. Διαθέσιμο στο: http://www.synigoros.gr/resources/porisma_diapistosi-anilikotitas-asynodefton-anilikon.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

να έχουν υποβληθεί στις διαδικασίες των ΚΕ.Π.Υ. Είναι προφανές ότι αλλοδαποί εμφανώς ανήλικοι, όπως παιδιά ή αυτοί που διαθέτουν έγγραφες αποδείξεις από τη χώρα καταγωγής τους για την ακριβή ηλικία τους, θα πρέπει να καταγράφονται ως τέτοιοι χωρίς την περαιτέρω παραπομπή τους σε ιατρικές εξετάσεις.

Όσον αφορά τη διαπίστωση της ανηλικότητας των αιτούντων διεθνή προστασία, την 16/2/2016 δημοσιεύθηκε η υπ΄ αριθ. 1982/2016 Κοινή Υπουργική Απόφαση. Σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση

εάν σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου προκύψει αμφιβολία ως προς την ανηλικότητα ο Προϊστάμενος του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου «παραπέμπει τον αιτούντα σε αρμόδια δομή του δημοσίου συστήματος υγείας ή σε εποπτευόμενο φορέα του Υπουργείου Υγείας εντός της τοπικής αρμοδιότητας του ΠΓΑ στα οποία απασχολείται παιδίατρος, ψυχολόγος και λειτουργεί κοινωνική υπηρεσία». Η διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας είναι ανάλογη με αυτή που καθιερώνει η υπ' αριθμ. Υ1.Γ.Π.οικ.92490/2013 Υπουργική Απόφαση. Επίσης, σε κάθε περίπτωση, η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση ενώ κατά τη διάρκεια της διαδικασίας προσδιορισμού της ηλικίας, καθώς επίσης και σε περίπτωση αμφιβολιών μετά το πέρας αυτής, το πρόσωπο θεωρείται ανήλικο.

Τέλος, ο νόμος 4375/2016, προβλέπει εγγυήσεις για τους ανηλίκους αιτούντες άσυλο και παραπέμπει στην Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθμ. 1982/16.2.2016, όσον αφορά τη διαδικασία για τον προσδιορισμό της ανηλικότητας. Ωστόσο δεν επιτάσσει την εφαρμογή της διαδικασίας αυτής για τους κρατούμενους που δεν έχουν αιτηθεί άσυλο.

ii. Διαπιστώσεις

Κατά τις επισκέψεις μας στα Κέντρα Κράτησης συνομιλήσαμε με κρατούμενους, οι οποίοι είχαν καταγραφεί ως ενήλικοι, αλλά δήλωναν ότι είναι ανήλικοι. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπήρξε εκ των προτέρων μέριμνα εκ μέρους των αστυνομικών αρχών για την υπαγωγή τους σε διαδικασίες διαπίστωσης ανηλικότητας και διαχωρισμό τους από τους ενήλικους κρατουμένους. Σε όσες περιπτώσεις τέθηκε από την οργάνωσή μας το ζήτημα της ανηλικότητας, οι κρατούμενοι παραπέμφθηκαν στο νοσοκομείο για τη μέτρηση της οστικής ηλικίας[40], που αποτελεί στην πράξη την κύρια μέθοδο προσδιορισμού της ηλικίας.

Από την διερεύνηση υποθέσεων κρατουμένων προέκυψαν κενά και στην εφαρμοζόμενη διαδικασία εξακρίβωσης ανηλικότητας στο ΚΕΠΥ Ορεστιάδας. Ειδικότερα προέκυψε ότι υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες δεν ακολουθείται πλήρως η εμπεριστατωμένη διαδικασία εξακρίβωσης ανηλικότητας που προβλέπεται στην Υπουργική Απόφαση Υ1.Γ.Π.οικ. 92490/4.10.2013.

Συγκεκριμένες περιπτώσεις ανηλίκων

- Κατά την επίσκεψή μας στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης στις 8/3/2016 συνομιλήσαμε με τον υπήκοο Αλγερίας M.W., ο οποίος μας ανέφερε ότι είναι ανήλικος. Κατά τη διερεύνηση του φακέλου του προέκυψε ότι ο ανωτέρω συνελήφθη την 5/2/2016 από το Τ.Σ.Φ. Φερών για παράβαση του αρ. 83 του ν. 3386/2005. Κατά τη σύλληψή του δήλωσε ότι είναι γεννηθείς την 1/6/2000. Παραπέμφθηκε στον κ. Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αλεξανδρούπολης, ο οποίος όρισε προφορικά τακτική δικάσιμο την 26/2/2016. Την 6/2/2016 εκδόθηκε

40 «Η διακρίβωση της ηλικίας μέσω των συγκεκριμένων ιατρικών εξετάσεων αμφισβητείται σήμερα και από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα των ειδικών στο χώρο της υγείας, καθώς παρατηρείται απόκλιση μεταξύ της οστικής ηλικίας, που απεικονίζεται ακτινογραφικά και της βιολογικής ηλικίας, απόκλιση η οποία μπορεί να αυξάνει με την πρόοδο της ηλικίας ή με τη φυλή του εξεταζόμενου», Συνήγορος του Πολίτη, *Το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων*, Οκτώβριος 2014, σελ. 4. Διαθέσιμο στο www.synigoros.gr/resources/porisma_diapistosi-anilikotitas-asynodefton-anilikon.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

απόφαση της Διεύθυνσης Αστυνομίας Αλεξανδρούπολης, με την οποία διατάχθηκε η κράτησή του «*μέχρι την ημερομηνία μεταγωγής του στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής Φυλακίου, προκειμένου να υπαχθεί στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής*». Την 10/2/2016 απεστάλη από τη Διεύθυνση Αστυνομίας Αλεξανδρούπολης αίτημα προς το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής Φυλακίου, για την παραλαβή του, προκειμένου να υποβληθεί στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, ως ασυνόδευτος ανήλικος, και παρελήφθη από την ανωτέρω Υπηρεσία την 12/2/2016. Ωστόσο, στο ΚΕΠΥ κατεγράφη ως γεννηθείς την 1/1/1997. Σημειώνουμε πως στην φόρμα καταγραφής δεν έχουν υπογράψει το γραφείο ιατρικού ελέγχου και το κλιμάκιο ενημέρωσης, αλλά μόνο το γραφείο καταγραφής και το γραφείο εξακρίβωσης. Στις 17/2/2016 εκδόθηκε η απόφαση παραπομπής στην Ελληνική Αστυνομία, χωρίς να υπάρξουν αμφιβολίες για την ηλικία του και στην συνέχεια μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας, προκειμένου, ως ενήλικος πλέον, να υπαχθεί σε διαδικασίες επιστροφής. Την 18/2/2016 εκδόθηκε απόφαση κράτησης και την 21/2/2016 απόφαση επιστροφής της Διεύθυνσης Αστυνομίας Αλεξανδρούπολης. Ο ανωτέρω αρνήθηκε να υπογράψει το σχετικό αποδεικτικό κοινοποίησης και επίδοσης της απόφασης επιστροφής, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σ' αυτό «*ισχυρίζεται ότι είναι ανήλικος*». Την 26/2/2016 δικάστηκε από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αλεξανδρούπολης, το οποίο του επέβαλε το επιμορφωτικό μέτρο της επίπληξης. Την 7/3/2016 υπέβαλε αίτημα για παροχή διεθνούς προστασίας και την 8/3/2016 κλήθηκε για προφορική συνέντευξη από το Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Ξάνθης. Κατά τη συνέντευξη δήλωσε ότι γεννήθηκε την 11/6/1998. Προσκόμισε μάλιστα αντίγραφο της ταυτότητάς του, καθώς το πρωτότυπο βρισκόταν στην Αλγερία, αλλά η χειρίστρια τον ενημέρωσε ότι η τεκμηρίωση της ανηλικότητας γίνεται μόνο μέσω πρωτότυπων εγγράφων. Στην συνέχεια μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης και εκδόθηκε ακολούθως απόφαση κράτησης της Διεύθυνσης Αστυνομίας Ξάνθης. Την 18/3/2016 εκδόθηκε απορριπτική απόφαση της Υπηρεσίας Ασύλου, κατά της οποίας κατέθεσε προσφυγή την 22/3/2016, και στη συνέχεια αφέθηκε ελεύθερος.

- Κατά την επίσκεψή μας στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης στις 8/3/2016 συνομιλήσαμε με τον υπήκοο Αλγερίας Ι.Α. Από τη διερεύνηση του φακέλου του προέκυψε ότι την 18/1/2016 κατεγράφη από το Κλιμάκιο Καταγραφής και Εξακρίβωσης του Κέντρου Πρώτης Υποδοχής ως γεννηθείς την 7/6/1999 και εκδόθηκε η απόφαση περιορισμού της ελευθερίας του. Σημειώνουμε πως στη φόρμα καταγραφής δεν έχει υπογράψει το κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και το κλιμάκιο ενημέρωσης. Στη συνέχεια, όπως προέκυψε από απαντητικό έγγραφο της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής προς την Οργάνωσή μας, *επειδή υπήρχε αιτιολογημένη αμφιβολία ως προς την ηλικία του, ακολουθήθηκε η προβλεπόμενη απ΄ την υπ' αριθμ. Υ1.Γ.Π. οικ. 9249-/04-10-2013 Υπουργική απόφαση διαδικασία, από το κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Στη συνέχεια, και σύμφωνα με την παρ. 6 της Υπουργικής Απόφασης, καθώς δεν υπήρχε παιδίατρος στο ΚΕΠΥ, παραπέμφθηκε σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα και συγκεκριμένα στο Γ.Δ. Διδυμοτείχου για προσδιορισμό οστικής ηλικίας.*[41] Στις 2/2/2016 εκδόθηκε απόφαση παράτασης περιορισμού ελευθερίας και απόφαση περί προσδιορισμού ηλικίας, με την οποία αποφασίστηκε ο προσδιορισμός της ηλικίας του σε ενήλικα (18) και η ημερομηνία γέννησής του, με βάση την ημέρα και τον μήνα κατά τον οποίο έγινε η καταγραφή του, ορίζεται η 18/1/1998. Στις 3/2/2016 εξέφρασε βούληση για υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας και ενημερώθηκε η Υπηρεσία Ασύλου. Στις 9/2/2016 εκδόθηκε απόφαση παραπομπής και ο ανωτέρω μεταφέρθηκε στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ορεστιάδας. Την 12/2/2016 εκδόθηκε απόφαση κράτησης από τη Διεύθυνση Αστυνομίας Ορεστιάδας, με την οποία επιβλήθηκε η κράτησή του μέχρι την έκδοση απόφασης επί της αίτησής του για χορήγηση διεθνούς προστασίας. Στη συνέχεια ο ανωτέρω μεταφέρθηκε στο Πραναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ξάνθης, όπου και τον συναντήσαμε και συνομιλήσαμε μαζί του.

41 Κατά την επίσκεψή μας στο ΚΕΠΥ Φυλακίου την 26/4/2016 ζητήσαμε αντίγραφα της ιατρικής γνωμάτευσης περί ηλικίας και της γνωμάτευσης του κλιμακίου ψυχοκοινωνικής υποστήριξης περί της ανηλικότητας, τα οποία ωστόσο δε μας χορηγήθηκαν

Β. Κράτηση ανηλίκων

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

Σύμφωνα με το αρ. 20 της εν λόγω σύμβασης:

Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του κράτους.

Τέλος, σύμφωνα με το αρ. 37 της ίδιας Σύμβασης:

Τ*α Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:*

{...} *(β) κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας, (γ) κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων, (δ) τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.*

Περαιτέρω, σύμφωνα με το αρ. 24 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα: *Κάθε παιδί, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας ή γέννησης, έχει δικαίωμα, έναντι της οικογένειάς του, της κοινωνίας και του Κράτους στα μέτρα προστασίας που απαιτεί η θέση του ως ανηλίκου*, το δε άρθρο 10 του ίδιου Συμφώνου ορίζει ότι *κάθε πρόσωπο που στερείται της ελευθερίας του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρώπινης αξιοπρέπειας [...]Οι ανήλικοι κατηγορούμενοι διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και η περίπτωσή τους κρίνεται το συντομότερο δυνατόν.[...] Οι ανήλικοι παραβάτες διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και τυγχάνουν αντιμετώπισης ανάλογης προς την ηλικία και τη νομική τους θέση.*

Τέλος, κατά το 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. [...]Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ' ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.*

Όσον αφορά το νομικό πλαίσιο των ανηλίκων υπηκόων τρίτων χωρών που τελούν υπό επιστροφή, το άρθρο 20 του νόμου 3907/2011 ορίζει ότι *οι αρμόδιες αρχές «λαμβάνουν δεόντως υπόψη: α) το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, β) την οικογενειακή ζωή* {...} *και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης*, το δε άρθρο 32 του ιδίου νόμου, ορίζει ότι *οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι οικογένειες με ανήλικους κρατούνται, ως έσχατη λύση, μόνο εφόσον δεν μπορούν να εφαρμοσθούν για τον ίδιο σκοπό άλλα επαρκή αλλά λιγότερο επαχθή μέτρα και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα.*

Τέλος, το άρθρο 46 του νόμου 4375/2016 ορίζει σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο ότι *οι αρμόδιες αρχές* {...} *αποφεύγουν την κράτηση των ανήλικων. Ανήλικοι που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους και ασυνόδευτοι ανήλικοι κατά κανόνα δεν κρατούνται. Σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, ασυνόδευτοι ανήλικοι οι οποίοι υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας ενόσω κρατούνται*

βάσει των σχετικών διατάξεων των ν. 3386/2005 και 3907/2011, παραμένουν υπό κράτηση ως έσχατη λύση και για μόνο λόγο την ασφαλή παραπομπή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας ανηλίκων. Η κράτηση επιβάλλεται αποκλειστικά για τον αναγκαίο χρόνο μέχρι την ασφαλή παραπομπή τους και δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 25 μέρες. Σε περίπτωση που, λόγω εξαιρετικών περιστάσεων, όπως η σημαντική αύξηση της εισόδου ασυνόδευτων ανηλίκων, και που, παρά τις εύλογες προσπάθειες των αρμόδιων αρχών δεν έχει καταστεί εφικτή η ασφαλής παραπομπή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας, η κράτηση μπορεί να παραταθεί για διάστημα 20 ημερών. Ανήλικοι που έχουν χωριστεί από την οικογένεια τους και ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται χωριστά από ενήλικους κρατουμένους.

Σύμφωνα με τα Πρότυπα της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT Standards):[42]

Η ΕΠΒ θεωρεί ότι πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια για να αποφευχθεί η προσφυγή στη στέρηση της ελευθερίας ενός παράνομου μετανάστη ο οποίος είναι ανήλικος. Σύμφωνα με την αρχή "τα καλύτερα συμφέροντα του παιδιού", όπως διατυπώνεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η κράτηση παιδιών, συμπεριλαμβανομένων ασυνόδευτων παιδιών και χωρισμένων παιδιών, σπάνια δικαιολογείται και, κατά την άποψη της Επιτροπής, ασφαλώς δεν μπορεί να προκαλείται απλώς και μόνο από την απουσία του καθεστώτος διαμονής. Όταν, κατ' εξαίρεση, κρατείται ένα παιδί, η στέρηση της ελευθερίας θα πρέπει να γίνεται για το μικρότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Κάθε προσπάθεια θα πρέπει να καταβάλλεται για να επιτραπεί η άμεση αποφυλάκιση από το κρατητήριο ασυνόδευτων ή χωρισμένων παιδιών και η διευθέτηση πιο κατάλληλης φροντίδας για αυτά. Επιπλέον, λόγω της ευάλωτης φύσης ενός παιδιού, πρόσθετοι μηχανισμοί προστασίας θα πρέπει να εφαρμόζονται κάθε φορά που ένα παιδί κρατείται, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου τα παιδιά χωρίζονται από τους γονείς τους ή άλλα άτομα που τα φροντίζουν ή είναι ασυνόδευτα, χωρίς γονείς, άτομα που τα φροντίζουν ή συγγενείς.

---

42 Συμβούλιο της Ευρώπης, Πρότυπα ΕΠΒ, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2011, σελ. 81- 82.

ii. Διαπιστώσεις

Όσον αφορά τους καταγεγραμμένους ανηλίκους, οι αστυνομικές αρχές εφαρμόζουν το μέτρο της κράτησης, μέχρι τη μεταφορά τους σε κέντρο φιλοξενίας ανηλίκων. Κατά τις επισκέψεις μας διαπιστώσαμε ότι οι ανήλικοι με τους οποίους συνομιλήσαμε κρατήθηκαν κατά μέσο όρο 1,5- 2 μήνες, μέχρι να μεταφερθούν σε δομή φιλοξενίας, γεγονός το οποίο οφείλεται στην έλλειψη κατάλληλων δομών φιλοξενίας.

Επιπλέον, από τη συνομιλία μας μαζί τους προέκυψε ότι:

- Ορισμένοι ανήλικοι κρατήθηκαν σε Αστυνομικά Τμήματα και Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης μέχρι να μεταφερθούν στον Ειδικό Χώρο Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας
- Κατά την εισαγωγή τους στον Ειδικό Χώρο Κράτησης δεν πραγματοποιείται ατομική αξιολόγηση και εκτίμηση της ευαλωτότητάς τους. Κατά τις επισκέψεις μας εντοπίσαμε ιδιαίτερα ευάλωτα παιδιά, που ήταν θύματα κακοποίησης στη χώρα καταγωγής τους και έχρηζαν ειδικής μέριμνας
- Ορισμένοι ανήλικοι μας ανέφεραν ότι μέλη της οικογένειάς τους διέμεναν νόμιμα στην Ελλάδα
- Οι ανήλικοι δεν ήταν ενήμεροι για τη νομική τους κατάσταση, τη δυνατότητα νομικής εκπροσώπησής τους και το διορισμό του Εισαγγελέα Ανηλίκων ως νόμιμου επιτρόπου τους.

Παράλληλα, κατά τις επισκέψεις μας στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης και σε Αστυνομικά Τμήματα εντοπίσαμε άτομα που δήλωναν ότι είναι ανήλικα, αλλά είχαν καταγραφεί ως ενήλικα. Οι αστυνομικές αρχές σε αυτές τις περιπτώσεις δε λαμβάνουν μέτρα για το διαχωρισμό τους, μέχρι τη διαπίστωση της ανηλικότητας. Ορισμένοι από αυτούς μας ανέφεραν ότι υφίσταντο παρενοχλήσεις από τους ενηλίκους κρατουμένους, με τους οποίους κρατούνταν στο ίδιο κελί. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις, παρόλο που ήταν εμφανώς

ανήλικοι ή δήλωναν στις αρχές φύλαξης ότι ήταν ανήλικοι, δεν υπήρξε μέριμνα για υπαγωγή τους σε διαδικασίες πιστοποίησης ανηλικότητας και διαχωρισμού τους.

Συγκεκριμένη περίπτωση ανήλικης κρατούμενης

- Η υπήκοος Αφγανιστάν R.F, καταγεγραμμένη ως γεννηθείσα το 1999, ωστόσο σύμφωνα με δελτίο ταυτότητας γεννηθείσα το 2002, κατά την είσοδό της στην Ελλάδα καταγράφηκε ως συνοδευόμενο τέκνο γυναίκας η οποία δεν ήταν η μητέρα της. Αργότερα κατέφθασε στην Ελλάδα η πραγματική της οικογένεια, και η ανήλικη διέμεινε μαζί τους στον ανοιχτό χώρο φιλοξενίας του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού. Την 1/6/2016 η R.F. συνελήφθη και μεταφέρθηκε στο Κέντρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού, ενώ εις βάρος της εκδόθηκε απόφαση επιστροφής. Την 13/7/2016 η Οργάνωσή μας ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Παιδιού, προκειμένου η ανήλικη να τύχει της προσήκουσας μεταχείρισης. Ο Συνήγορος του Παιδιού απευθύνθηκε την 25/7/2016 στην Εισαγγελία Ανηλίκων. Παράλληλα την 3/8/2016 η Οργάνωσή μας έθεσε υπ' όψιν της Εισαγγελίας Ανηλίκων τη συγκεκριμένη περίπτωση. Την επόμενη ημέρα η Μ.Κ.Ο «Άρσις» υπέβαλε στην Εισαγγελία Ανηλίκων αίτηση για ανάθεση της προσωρινής φροντίδας και επιμέλειας της ως άνω ανήλικης στη μητέρα της. Σημειώνεται ότι, όπως αναφέρεται και στην εν λόγω αίτηση, η R.F αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει την 2/8/2016 και διεκομίσθη στο Γ.Ν. Ευαγγελισμός. Εν τέλει αφέθηκε την 4/8/2016 με εισαγγελική παραγγελία. Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, η ανήλικη R.F κρατήθηκε δύο μήνες στο Κέντρο Κράτησης Γυναικών Ελληνικού, στον ίδιο χώρο με ενήλικες γυναίκες, χωρίς να υπάρξει μέριμνα από τις αρμόδιες αρχές για την μεταφορά της σε χώρο φιλοξενίας ανηλίκων ή για την παράδοσή της στη μητέρα της.

Α. Κρατούμενοι αιτούντες άσυλο

i. Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του Π.Δ 113/2013:

1. Αλλοδαπός ή ανιθαγενής που αιτείται διεθνή προστασία, δεν κρατείται για μόνο το λόγο ότι έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, καθώς και ότι εισήλθε και παραμένει παράνομα στη χώρα. 2. Αλλοδαπός ή ανιθαγενής που υποβάλλει αίτηση διεθνούς προστασίας ενόσω κρατείται, παραμένει υπό κράτηση, εφόσον αυτή έχει επιβληθεί κατ' εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Εάν κρατείται βάσει των σχετικών διατάξεων των ν. 3386/2005 και 3907/2011 όπως ισχύουν, κατ' εξαίρεση και εφόσον κριθεί ότι δεν μπορούν να εφαρμοσθούν εναλλακτικά μέτρα όπως αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 22 παρ. 3 του ν.3907/2011, παραμένει υπό κράτηση για έναν από τους παρακάτω λόγους: α. για τη διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων της ταυτότητας ή της καταγωγής του, ή β. εφόσον συνιστά κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη, κατά την αιτιολογημένη κρίση της αστυνομικής αρχής, ή γ. εφόσον η κράτησή του κρίνεται αναγκαία για την ταχεία ολοκλήρωση εξέτασης της αίτησής του, συμπεριλαμβανομένης και αυτής που υποβάλλεται εντός Περιφερειακών Υπηρεσιών Πρώτης Υποδοχής. Στην περίπτωση αυτή οι Αρχές Εξέτασης λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την ταχεία ολοκλήρωση της διαδικασίας. 3. Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας δύνανται να αποφασίσουν την κράτηση συγκεκριμένου αιτούντος, κατ' εξαίρεση και εφόσον κρίνουν ότι δεν μπορούν να εφαρμοσθούν εναλλακτικά μέτρα, όταν κρίνουν ότι ο αιτών συνιστά κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη για λόγους που αιτιολογούνται ειδικώς στην απόφαση κράτησης. 4. Η απόφαση κράτησης λαμβάνεται από τον οικείο Αστυνομικό Διευθυντή και, προκειμένου περί των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης, τον αρμόδιο για θέματα αλλοδαπών Αστυνομικό Διευθυντή, και περιέχει πλήρη και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Στις περιπτώσεις (α) και (γ) της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου η απόφαση κράτησης λαμβάνεται κατόπιν εισήγησης του Προϊσταμένου της αρμόδιας αρχής εξέτασης. *Στην περίπτωση (β) ενημερώνεται αμέσως ο Προϊστάμενος του αρμόδιου Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου ή ο Διευθυντής της Αρχής Προσφυγών ο οποίος*

μεριμνά για την κατά προτεραιότητα εξέταση της αίτησης ή της προσφυγής. 5. Οι αιτούντες κρατούνται στους χώρους κράτησης που προβλέπονται στο άρθρο 31 του ν. 3907/2011. 6. Η κράτηση αιτούντων επιβάλλεται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα και κατ' αρχήν δεν δύναται να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες. Εάν ο αιτών είναι ήδη κρατούμενος, ο συνολικός χρόνος κράτησης, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 30 του ν. 3907/2011, δεν δύναται να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες για την περίπτωση (γ) της παραγράφου 2 και τους δώδεκα (12) μήνες για τις περιπτώσεις (α) και (β) της παραγράφου 2 και της παραγράφου 3. Στις τρεις τελευταίες περιπτώσεις η κράτηση δύναται να παρατείνεται περαιτέρω έως έξι (6) ακόμη μήνες, με νεότερη και ειδικά αιτιολογημένη απόφαση των οργάνων της παραγράφου 4, σχετικά με την εξακολούθηση συνδρομής των λόγων που την επέβαλαν. Η κράτηση του αιτούντος διεθνή προστασία συνιστά λόγο επιτάχυνσης της διαδικασίας ασύλου, λαμβανομένων υπόψη της, τυχόν, έλλειψης κατάλληλων χώρων και των δυσχερειών εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης των τελούντων σε κράτηση. Οι δυσχέρειες αυτές συνεκτιμώνται για την επιβολή ή την παράταση της κράτησης.

Ο νόμος 4375/2016 τροποποίησε τα ανώτατα όρια της κράτησης των αιτούντων άσυλο, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 4 « α. η κράτηση των αιτούντων διεθνή προστασία επιβάλλεται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα. Καθυστερήσεις των διοικητικών διαδικασιών που δεν μπορούν να αποδοθούν στον αιτούντα δεν δικαιολογούν συνέχιση της κράτησης. β. Η κράτηση αιτούντος διεθνή προστασία για τους λόγους των περιπτώσεων α΄, β΄ και γ΄ καταρχήν επιβάλλεται για διάστημα μέχρι 45 ημερών και παρατείνεται για άλλες 45 ημέρες εφόσον δεν ανακληθεί η εισήγηση της παραγράφου 3. γ. Η κράτηση αιτούντος διεθνή προστασία για τους λόγους των περιπτώσεων δ΄ και ε΄ της παραγράφου 2, δεν δύναται να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες. δ. Ανεξάρτητα από τη συμπλήρωση ή μη των ανωτέρω ορίων των στοιχείων β΄ και γ΄, ο συνολικός χρόνος κράτησης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τα ανώτατα όρια κράτησης, όπως αυτά προβλέπονται στο άρθρο 30 του ν. 3907/2011».

ΙΙ. Διαπιστώσεις

Πορεία αιτήματος ασύλου

Από τη συνομιλία μας με τους κρατούμενους και τη διερεύνηση των φακέλων τους προέκυψε ότι δε σημειώνονται ιδιαίτερες καθυστερήσεις στην καταγραφή της βούλησης υποβολής αιτήματος ασύλου από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές.

Καθυστέρηση ωστόσο παρατηρείται στην καταγραφή και την εξέταση του αιτήματος ασύλου από την Υπηρεσία Ασύλου. Ειδικότερα:

Καθυστέρηση παρατηρείται στην καταγραφή του αιτήματος ασύλου από το Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Αμυγδαλέζας, καθώς το διάστημα που μεσολαβεί από την καταγραφή της βούλησης μέχρι την καταγραφή του αιτήματος ασύλου είναι από ένας μέχρι τρεις μήνες (στις υποθέσεις που διερευνήσαμε το διάστημα αυτό ήταν κατά μέσο όρο 1,5 μήνας). Η καθυστέρηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα να παρατείνεται η κράτηση, καθώς, από την υποβολή του αιτήματος ασύλου, αρμόδια να εισηγηθεί την συνέχιση ή άρση του μέτρου της κράτησης είναι η Υπηρεσία Ασύλου, στις περιπτώσεις που η κράτηση επιβάλλεται για τη διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων της ταυτότητας ή για την ταχεία ολοκλήρωση εξέτασης της αίτησης ασύλου. Επιπλέον, η συνέντευξη πραγματοποιείται από δύο έως τέσσερις μήνες περίπου από την ημέρα της καταγραφής, ενώ η απόφαση εκδίδεται μετά από έναν με δύο μήνες.

Καθυστέρηση στην καταγραφή των αιτημάτων ασύλου εντοπίσαμε και στο Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Πάτρας, που ήταν αρμόδιο για την καταγραφή των αιτημάτων ασύλου των κρατουμένων στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου[43]. Στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Θεσσαλονίκης η καταγραφή του αιτήματος ασύλου πραγματοποιείται σε λιγότερο από 15 ημέρες, ενώ η συνέντευξη ορίζεται μετά από ένα μήνα περίπου.

43 Την 28/7/2016 ιδρύθηκε Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Κορίνθου, που είναι πλέον αρμόδιο για την παραλαβή και εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας κρατουμένων στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Κορίνθου.

Ενδεικτικές περιπτώσεις κρατουμένων

- Ο υπήκοος Αφγανιστάν G.Y., κρατούμενος στο Προαναχωρησιακό Κεντρο Κράτησης Ταύρου, εξέφρασε βούληση υποβολής αιτήματος ασύλου την 25/5/2016. Την 29/6/2016 υπεβλήθη από την οργάνωσή μας αίτηση επίσπευσης στο Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Αμυγδαλέζας, καθώς ο ανωτέρω έπασχε από σοβαρά προβλήματα υγείας.[44] Η καταγραφή του αιτήματος ασύλου ορίστηκε για την 29/8/2016, ωστόσο αναβλήθηκε για λόγους που δε σχετίζονταν με τον ίδιο.

- Ο υπήκοος Ιράκ Α.Μ, κρατούμενος στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας, υπέβαλε αίτημα ασύλου την 17/7/2015 και η συνέντευξή του πραγματοποιήθηκε την 16/11/2015. Την 26/11/2015 εκδόθηκε η απόφαση επί του αιτήματός του.

- Ο υπήκοος Ερυθραίας D.B, κρατούμενος στα Κρατητήρια της Διεύθυνσης Αεροπλιμένα Αθηνών και στη συνέχεια στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αμυγδαλέζας, εξέφρασε βούληση υποβολής αιτήματος ασύλου την 8/4/2016. Το αίτημά του καταγράφηκε την 25/5/2016 και η εξέτασή του ορίστηκε για την 3/10/2016.

- Η υπήκοος Κονγκό Β.Μ, κρατούμενη στον Ειδικό Χώρο Κράτησης Ελληνικού, εξέφρασε βούληση υποβολής αιτήματος ασύλου την 9/5/2016. Την 22/6/2016 πραγματοποιήθηκε καταγραφή του αιτήματός της στο Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου Αμυγδαλέζας και η συνέντευξή της ορίστηκε για την 28/9/2016.

44 Η υπόθεσή του έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο για την κράτηση ατόμων με προβλήματα υγείας.

Εισηγήσεις

Σύμφωνα με την έκθεση[45] της ΄Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες:

«Η Υπηρεσία Ασύλου έχει εκδώσει διοικητική οδηγία βάσει της οποίας οι αιτούντες άσυλο πρέπει να αφήνονται ελεύθεροι αμέσως μετά τις συνεντεύξεις για τον καθορισμό καθεστώτος εφόσον οι ισχυρισμοί τους κρίνονται βάσιμοι».[46] Επιπλέον, «η Υπηρεσία Ασύλου δεν προτείνει την κράτηση αιτούντων "για τη διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων της ταυτότητας ή της καταγωγής" τους, εφόσον παρουσιάσουν τα απαραίτητα έγγραφα ταυτότητας βάσει της διοικητικής οδηγίας ή εφόσον έχουν υποβληθεί σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής».[47] Τέλος, «βάσει της διοικητικής οδηγίας, η Υπηρεσία Ασύλου δεν υποστηρίζει την κράτηση αιτούντων από τη Συρία, την Σομαλία και την Ερυθραία καθώς και Παλαιστινίων που προσκομίζουν ταξιδιωτικό έγγραφο ή ταυτότητα».[48] Στις εθνικότητες αυτές έχει προστεθεί και το Ιράκ.

Επιπλέον, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου για τους αιτούντες υπό κράτηση τα οποία μας παρασχέθηκαν κατόπιν σχετικής αίτησής μας, το 2015 εκδόθηκαν 1391 εισηγήσεις περί συνέχισης της κράτησης, 629 εισηγήσεις περί μη συνέχισης της κράτησης και 181 ανακλήσεις των εισηγήσεων κράτησης.

Από τη διερεύνηση των φακέλων στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου, διαπιστώσαμε τα ακόλουθα:

Α. Η Υπηρεσία Ασύλου στις εισηγήσεις της για τη συνέχιση της κράτησης αναφέρει:

> «Εφόσον κριθεί ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν εναλλακτικά μέτρα, όπως αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 22 παρ. 3 του ν. 3907/2011, εισηγούμαστε τη συνέχιση της κράτησης του ως άνω για τη διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων της ταυτότητας ή

45 ΄Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, Η Ελλάδα ως χώρα ασύλου, Παρατηρήσεις της ΄Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με την παρούσα κατάσταση του ασύλου στην Ελλάδα, Δεκέμβριος 2014. Διαθέσιμο στο https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Extras/Greece/UNHCR-CoA-Greece-2014-EL.pdf (5 Σεπτεμβρίου 2016).

46 ό. π, σελ. 30.

47 ό. π, υποσημείωση 125.

48 ό. π, υποσημείωση 126.

της καταγωγής του, σύμφωνα με το άρθ. 12 παρ. 2 (α) του Π.Δ. 113/2013 υπό τον όρο ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν συμπληρωθεί τα ανώτατα χρονικά όρια της κράτησής του[49], ο συνολικός χρόνος της οποίας δεν μπορεί να ξεπερνάει τους δεκαοχτώ (18) μήνες, εφόσον ληφθεί υπόψη η τυχόν έλλειψη κατάλληλων χώρων και οι δυσχέρειες εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης του τελούντος σε κράτηση, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 6 του Π.Δ. 113/2013[50]».[51]

Ωστόσο, κατά την άποψή μας, με την πρακτική της χρήσης της ανωτέρω τυποποιημένης διατύπωσης η Υπηρεσία Ασύλου ουσιαστικά δεν επιτελεί τον σημαντικό ρόλο που της αναθέτει ο νομοθέτης σε σχέση με την μεταχείριση των κρατούμενων αιτούντων άσυλο, με αποτέλεσμα οι αστυνομικές αρχές να συνεχίζουν να επιβάλλουν την κράτηση, κρίνοντας εκείνες αποκλειστικά αν μπορούν να εφαρμοστούν εναλλακτικά μέτρα, αν υπάρχουν κατάλληλοι χώροι και αν εξασφαλίζονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Η πρακτική αυτή καθιστά εν πολλοίς ανενεργή την μεταρρύθμιση που εισήχθη με το Π.Δ. 113/2013 και εξακολουθεί να ισχύει με τον ν. 4375/2016, σύμφωνα με την οποία η ΕΛ.ΑΣ στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορεί να εκδώσει απόφαση κράτησης αιτούντα άσυλο κατά την κρίση της, αλλά μόνο μετά από σχετική εισήγηση της Υπηρεσίας Ασύλου.

Β. Σε ορισμένες περιπτώσεις μετά την καταγραφή του αιτήματος ασύλου η Υπηρεσία Ασύλου ενημερώνει τις αστυνομικές αρχές ότι δεν προτίθεται να εισηγηθεί τη συνέχιση της κράτησης. Αυτό συμβαίνει συνήθως στις περιπτώσεις αιτούντων που προέρχονται από συγκεκριμένες χώρες όπως τη Συρία, τη Σομαλία, την Ερυθραία, την Παλαιστίνη και το Ιράκ.

Γ. Η Υπηρεσία Ασύλου ακολούθησε την πρακτική της ανάκλησης των εισηγήσεων κράτησης, μετά την κατάθεση προσφυγής κατά πρωτοβάθμιας απορριπτικής απόφασης, δεδομένου ότι η Αρχή Προσφυγών δεν λειτουργούσε από τον Σεπτέμβριο του 2015 έως πρόσφατα.

---

49 Πλέον η εισήγηση αναφέρει «σύμφωνα με το άρθ. 46 παρ. 2 (α) του ν. 4375/2016, για το χρονικό διάστημα που προβλέπεται από το άρθρο 46 παρ. 4 (β)».

50 Πλέον η εισήγηση αναφέρει «σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 7 του ν. 4375/2016».

51 Η υπογράμμιση δική μας.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Τρίπου 4-6, Αθήνα, 11741
Τηλέφωνο: 210 9241677
www.aitima.gr - aitima@freemail.gr

Αίτημα

Μη Κυβερνητική Οργάνωση